

Kriminalna karijera počinitelja kaznenih djela protiv spolnih sloboda

Jovanović, Ena

Master's thesis / Diplomski rad

2018

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Education and Rehabilitation Sciences / Sveučilište u Zagrebu, Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:158:215924>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-14**

Repository / Repozitorij:

[Faculty of Education and Rehabilitation Sciences - Digital Repository](#)

Sveučilište u Zagrebu
Edukacijsko rehabilitacijski fakultet

Diplomski rad
Kriminalna karijera počinitelja kaznenih djela protiv spolnih sloboda

Ena Jovanović

Zagreb, lipanj 2018.

Sveučilište u Zagrebu
Edukacijsko rehabilitacijski fakultet

Diplomski rad
Kriminalna karijera počinitelja kaznenih djela protiv spolnih sloboda

Studentica: Ena Jovanović

Mentor: Doc. dr. sc. Dalibor Doležal

Zagreb, lipanj 2018.

Izjava o autorstvu

Potvrđujem da sam osobno napisao/napisala rad (Kriminalna karijera počinitelja kaznenih djela protiv spolnih sloboda) i da sam njegova autorica.

Svi dijelovi rada, nalazi ili ideje koje su u radu citirane ili se temelje na drugim izvorima jasno su naznačeni kao takve te su adekvatno navedeni u popisu literature.

Ime i prezime: Ena Jovanović

Zagreb, 18. lipnja 2018.

Kriminalna karijera počinitelja kaznenih djela protiv spolnih sloboda

Ime i prezime studentice: Ena Jovanović

Ime i prezime mentora: Doc.dr.sc. Dalibor Doležal

Modul: Odrasli (Počinitelji kaznenih djela)

SAŽETAK

Javna zabrinutost vezana za kriminalitet, a samim time i zabrinutost vezana za počinitelje kaznenih djela protiv spolnih sloboda sve je veća. Jedan od načina dobivanja boljeg uvida u karakteristike ove populacije je istraživanje njihove kriminalne karijere. Pod pojmom kriminalna karijera smatra se longitudinalni niz kaznenih djela počinjenih od strane neke osobe koja ima uočljiv niz počinjenih kaznenih djela u nekom razdoblju. S obzirom na to da u Republici Hrvatskoj nedostaju podaci o kriminalnoj karijeri počinitelja kaznenih djela protiv spolnih sloboda, ovaj se diplomski rad bavi njihovom kriminalnom karijerom. Za istraživanje je konstruiran upitnik koji ispituje kriminalnu karijeru, a istraživanje je provedeno pregledom dokumentacije 49 muških zatvorenika koji su na izdržavanju kazne zatvora u Kaznionici u Lepoglavi. Cilj ovog diplomskog rada je utvrditi obilježja kriminalne karijere počinitelja kaznenih djela protiv spolnih sloboda te ispitati njihovu kriminalnu karijeru kroz četiri ključne dimenzije koje definiraju pojam kriminalne karijere: participacija u činjenju kaznenih djela; učestalost činjenja kaznenih djela; težina počinjenih kaznenih djela; duljina kriminalne karijere. U skladu s postavljenim ciljem, formulirana su tri problema: 1) opisati obilježja kriminalne karijere počinitelja kaznenih djela protiv spolnih sloboda kroz temeljne dimenzije kriminalne karijere; 2) ispitati neke osobine ličnosti počinitelja kaznenih djela protiv spolnih sloboda; 3) ispitati razlike u kriminalnoj i obiteljskoj povijesti između počinitelja. Rezultati deskriptivne analize daju bolji uvid u neke karakteristike počinitelja kaznenih djela protiv spolnih sloboda i djelomičan uvid u početak njihove kriminalne karijere što svakako može pomoći pri radu na prevenciji ove vrste kaznenih djela, a i omogućiti bolje razumijevanje počinitelja kako bi im se osigurao specifičan, sveobuhvatan i učinkovit tretman. Rezultati istraživanja potvrdili su mnoge pronalaskе stranih istraživanja kao što je podatak da su kaznena djela protiv spolnih sloboda u najmanjoj mjeri počinjena u sudioništvu u ili grupi, ali su pronađene i neke razlike između rezultata ovog istraživanja i nekih drugih istraživanja koje se prvenstveno odnose na dob počinitelja i neke druge sociodemografske karakteristike. Ovo istraživanje je eksplorativnog tipa pa može biti temelj za neka buduća istraživanja ove teme ili komparacije ove skupine počinitelja s nekim drugim počiniteljima.

Ključne riječi:

Počinitelji kaznenih djela protiv spolnih sloboda, kriminalna karijera, dimenzije kriminalne karijere.

Criminal career of sex offenders

Student's first and last name: Ena Jovanović

Mentor's first and last name: Doc.dr.sc. Dalibor Doležal

Module: Adult perpetrators of criminal offences

SUMMARY

Public concern about crime and concern about perpetrators of sex crimes is getting bigger. One of the ways of getting insight into this type of offenders is by exploring their criminal career. Term „criminal career“ refers to a longitudinal series of offenses done by a person which has a noticeable series of offenses in a period of time. In the Republic of Croatia, there is still not enough data about sex offenders, so this paper will examine the criminal career of sex offenders serving a sentence in the penitentiary of Lepoglava. For this research, a questionnaire was constructed, and the research is based on documentation review of 49 male sex offenders in the penitentiary of Lepoglava. The goal of this paper is to contribute to a better understanding of sex offenders and their criminal career. Their criminal career will be examined through four key dimensions which define the concept of criminal career: participation, frequency, the seriousness of offenses and length of criminal career. Problem questions refer to 1) examining characteristics of criminal career of sex offenders through key dimensions of criminal career; 2) examining key personality traits of sex offenders; 3) examining the differences in criminal and family history between offenders. The results of descriptive analysis give a better insight into some of the characteristics of sex offenders and a partial insight into the onset of their criminal career. That information can contribute to better understanding of sex offenders and can help to create an effective treatment. The results of the paper confirmed many of the results of other authors in other countries, like the fact that sex offenders mostly don't commit their crime in groups. Also, some differences have been found, and the most important difference is regarding the age of offenders and other sociodemographic characteristics. This research is explorative, so it can be useful for other research on this topic.

Key words:

Sex offenders, criminal career, dimensions of criminal career.

SADRŽAJ

1. UVOD	1
2. DOSADAŠNJE SPOZNAJE I TIPOLOGIJA POČINITELJA KAZNENIH DJELA PROTIV SPOLNIH SLOBODA.....	2
3. TEORIJSKI PRISTUPI U PROUČAVANJU POČINITELJA KAZNENIH DJELA PROTIV SPOLNIH SLOBODA.....	4
3.1. Jednofaktorske teorije	5
3.2. Multifaktorske teorije.....	6
3.2.1. Četverodijelni model Hall-a i Hirschman-a.....	6
3.2.2. Model tri puta	7
3.2.3. Opća teorija seksualne delinkvencije	7
4. KRIMINALNA KARIJERA	8
5. KRIMINALNA KARIJERA POČINITELJA KAZNENIH DJELA PROTIV SPOLNIH SLOBODA	15
5.1. Dimenzija participacije	18
5.2. Dimenzija učestalosti	20
5.3. Dimenzija težine	21
5.4. Dimenzija duljine.....	24
6. ISTRAŽIVANJA U REPUBLICI HRVATSKOJ	28
7. ZAKONSKI OKVIR I STATISTIČKI PODACI.....	29
8. CILJ I PROBLEMI ISTRAŽIVANJA.....	32
9. METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA	32
9.1. Uzorak ispitanika	32
9.2. Postupak provedbe istraživanja i mjerni instrument.....	33
9.3. Način obrade podataka.....	33
10. REZULTATI ISTRAŽIVANJA	34
10.1. Deskriptivna analiza	34

10.2.	Rezultati dobiveni t-testom.....	57
10.3.	Rezultati dobiveni hi-kvadrat testom.....	58
11.	RASPRAVA	62
12.	OGRANIČENJA I DOPRINOSI ISTRAŽIVANJA.....	70
13.	ZAKLJUČAK	71
14.	LITERATURA	73
15.	PRILOG DIPLOMSKOM RADU- UPITNIK.....	76
15.1.	Upitnik kriminalne karijere počinitelja kaznenih djela protiv spolnih sloboda.....	76

1. UVOD

U suvremenom društvu kriminalitet je vrlo značajan fenomen. Pod pojmom kriminalitet podrazumijevamo ukupnost svih delikata koji se u određenom razdoblju dogode na nekom području (Singer, 1996).

Kako bi bolje razumjeli kriminalitet kao individualni, ali i društveni problemi, istraživači iz područja kriminologije počeli su se baviti proučavanjem kriminaliteta kroz koncept kriminalne karijere. Blumstein (1986; prema Blokland i Lussier, 2015) navodi kako se kriminalna karijera definira kao longitudinalni niz kaznenih djela počinjenih od strane neke osobe.

Doležal (2009) navodi kako kriminalna karijera ne označava novu teoriju kriminaliteta već koncept kroz koji se promatraju informacije o nečijoj kriminalnoj aktivnosti. Budući da se kriminalne karijere promatraju putem počinjenih kaznenih djela od strane pojedinaca, isti autor navodi kako se najčešće govori o dvije krajnosti – osobe koje su počinile jedno kazneno djelo te osobe koje učestalo čine teška kaznena djela, kroz dulje vremensko razdoblje. U kontekstu kriminalne karijere, oni se često nazivaju „karijernim kriminalcima“.

Jedna od skupina počinitelja kaznenih djela koja izaziva posebno zanimanje su počinitelji kaznenih djela protiv spolnih sloboda. S obzirom na to da postoji nedostatak istraživanja ove specifične skupine počinitelja kaznenih djela u okviru koncepta kriminalne karijere, ovaj rad će se baviti istraživanjem kriminalne karijere počinitelja kaznenih djela protiv spolnih sloboda te predstavlja doprinos boljem poznavanju ove kompleksne pojave.

Proučavanje kriminalne karijere navedenih počinitelja ima potencijal donijeti nove informacije stručnjacima i zakonodavcima, doprinijeti većem razumijevanju kontinuiteta prijestupništva od adolescencije do odrasle dobi (Ridgeway i Listenbee, 2014) i osigurati bolje poznavanje pojave seksualnog prijestupništva, kako počinje, kako se razvija kroz vrijeme te kako završava (Lussier i Cale, 2013).

2. DOSADAŠNJE SPOZNAJE I TIPOLOGIJA POČINITELJA KAZNENIH DJELA PROTIV SPOLNIH SLOBODA

Populacija odgovorna za činjenje kaznenih djela protiv spolnih sloboda je iznimno heterogena. Počinitelji se razlikuju s obzirom na dob, kriminalnu povijest, psihijatrijske dijagnoze, rasu, religiju i obiteljsku povijest. Stoga, i kaznena djela koja ti počinitelji čine se razlikuju po mjestu i vremenu počinjenja, spolu i dobi žrtve, stupnju planiranja napada i razini primijenjene agresivnosti. Upravo zbog toga ne postoji jedan profil koji opisuje počinitelje kaznenih djela protiv spolnih sloboda (Kercher, Long, 1991).

Većina tradicionalnih tipologija počinitelja kaznenog djela silovanja, usmjerila se na vezu između počinitelja i žrtve, stupanj agresivnosti, motivaciju i stupanj kontrole (impulzivno činjenje kaznenih djela ili planirano). Počinitelji kaznenog djela silovanja često se klasificiraju s obzirom na vezu koju imaju sa žrtvom, odnosno jesu li u odnosu poznanika ili stranaca (Bureau od Justice Statistics, 2012; prema Simons, 2014).

Dosadašnje spoznaje ukazuju na to da 73% počinitelja kaznenog djela silovanja poznaje svoju žrtvu (Bureau od Justice Statistics, 2012; prema Simons, 2014) te da su ti počinitelji okarakterizirani kao manje nasilni i manje oportunistički nego počinitelji kaznenog djela silovanja čije su žrtve njima nepoznate osobe (Bruinsma, 1995; prema Simons, 2014). Počinitelji kaznenog djela silovanja čije su žrtve njima nepoznate osobe uglavnom su više hostilni i koriste ekspresivno nasilje (npr., nanose bol ili ozljede te im je to glavni cilj činjenja kaznenog djela) (Polaschek, Ward i Hudson, 1997; prema Simons, 2014).

Tipologija koju je razvio Groth (1979; prema Kercher i Long, 1991) dijeli počinitelje kaznenog djela silovanja na one motivirane moći, ljutnjom i sadističke, te fiksirane i regresivne pedofile. Istražujući počinitelje kaznenih djela protiv spolnih sloboda isti autor zamijetio je da je u svakom činu silovanja prisutna agresivnost i seksualnost, ali seksualnost postaje sredstvo za izražavanje agresivnih osjećaja tijekom napada. Ističe da počinitelji kaznenog djela silovanja iz ljutnje siluju kako bi se oslobodili nakupljenog osjećaja ljutnje i bijesa, koriste više sile kako bi obuzdali žrtvu, a izvor ljutnje su često situacije i konflikti iz njegova života. Počinitelji kaznenog djela silovanja zbog moći siluju zbog osjećaja neadekvatnosti, koriste prijete i zastrašivanje, a rjeđe fizičku silu.

Lussier, Bouchard i Beauregard (2011) smatraju da počinitelji kaznenih djela protiv spolnih sloboda čine kaznena djela protiv spolnih sloboda donoseći niz racionalnih odluka isključivo kako bi osigurali seksualnu gratifikaciju kroz ilegalna sredstva (npr. selekcija žrtava, planiranje transporta žrtve na mjesto počinjenja kaznenog djela, biranje metode napada...) (Deslauriers-Varin i Beauregard, 2010; prema Lussier, Bouchard i Beauregard, 2011).

Beauregard i Leclerc (2007; prema Lussier, Bouchard i Beauregard, 2011) navode da racionalni i strateški počinitelji kaznenih djela protiv spolnih sloboda mogu koristiti manipulaciju, prijevaru, alkohol ili droge, prisilu, prijetnju ili fizičko nasilje kako bi osigurali seksualnu gratifikaciju.

Još jedna tipologija koja se često spominje u literaturi jest ona koju su razvili Knight i Prentky (1990; prema Kercher i Long, 1991). Tipologija se temelji na 4 primarne motivacije za seksualni napad: oportunistički počinitelji, počinitelji motivirani pervazivnom ljutnjom, počinitelji motivirani seksualnom gratifikacijom i počinitelji motivirani osvetom. Oportunistički počinitelji siluju impulzivno, neplanski, najčešće zbog situacija u životu počinitelja i nakupljene frustracije. Počinitelji motivirani pervazivnom ljutnjom najčešće postupaju nasilno prema žrtvi, a često joj nanesu i ozbiljne tjelesne ozljede ili izazovu smrt. Ova vrsta počinitelja ima problema s kontrolom agresivnosti, a njihov bijes najčešće nije seksualne prirode. Počinitelji motivirani seksualnom gratifikacijom mogu biti sadistički i nesadistički, otvoreni sadistički seksualni tip ili zatvoren sadistički seksualni tip. Otvoreni tip agresivnost manifestira direktno kroz fizičko nasilje tijekom seksualnog napada, a zatvoreni tip agresivnost manifestira simbolično, kroz fantazije. Nesadistički tipovi manje koriste nasilje i češće odustaju od napada kada žrtva pruži otpor. Počinitelji motivirani osvetom osjećaju bijes prema ženama, a njihovi napadi imaju za cilj poniziti žrtve (Kercher i Long, 1991).

Najveći nedostatak navedenih tipologija su nedosljedni rezultati istraživanja, nemogućnost predviđanja recidivizma i rješavanja tretmanskih pitanja te gledanje na navedenu populaciju kao homogenu skupinu (Simons, 2014).

Novija istraživanja stavljaju veći naglasak na razlike između počinitelja seksualnih kaznenih djela na štetu odraslih osoba i na štetu djece. Istraživanja su pokazala kako su počinitelji kaznenog djela silovanja, u usporedbi s počiniteljima kaznenih djela protiv spolnih sloboda na štetu djece češće mlađi, imaju veću razinu socijalnih kompetencija te su češće u vezi ili braku (Gannon i Ward, 2008; prema Simons, 2014). Razlika između prethodno navedenih skupina

počinitelja je i u tome što počinitelji kaznenog djela silovanja češće imaju niži socioekonomski status, češće konzumiraju psihoaktivne tvari i iskazuju poremećaje u ponašanju (Langstrom, Sjostedt i Grann, 2004; prema Simons, 2014).

Osim toga, pronađena je povezanost između psihopatije i određenih tipova seksualnog nasilja (Porter i sur., 2000; prema Porter, Brinke i Wilson, 2009) te veće razine nasilja tijekom seksualnog prijestupa (Gretton i sur., 2001; prema Porter, Brinke i Wilson, 2009).

Porter i sur. (2000; prema Porter, Brinke i Wilson, 2009) pronašli su razlike u psihopatiji s obzirom na obilježja počinitelja kaznenih djela protiv spolnih sloboda te zaključili kako počinitelji kaznenih djela protiv spolnih sloboda na štetu djece imaju nisku stopu psihopatije, a oni koji čine djela i na štetu odraslih i na štetu djece imaju najvišu stopu psihopatije (64%) od bilo koje druge grupe počinitelja kaznenih djela protiv spolnih sloboda. Takvu skupinu počinitelja karakterizira činjenje djela oportunistički, zbog traženja uzbuđenja ili dosade i mijenjanje preferencija vezanih za žrtvu tijekom vremena.

Olver i Wong (2006; prema Porter, Brinke i Wilson, 2009) su svojim istraživanjem ukazali na to kako je psihopatija bolji prediktor neseksualnog recidivizma, ali ne i seksualnog. Također su dobili su podatak kako postoji negativna povezanost između devijantnog seksualnog interesa i neseksualnog prijestupništva.

3. TEORIJSKI PRISTUPI U PROUČAVANJU POČINITELJA KAZNENIH DJELA PROTIV SPOLNIH SLOBODA

U protekla tri desetljeća porastao je interes za boljim razumijevanjem čimbenika koji pridonose razumijevanju motivacije za činjenje kaznenih djela protiv spolne slobode što je rezultiralo nastajanjem nekoliko važnih teorija vezanih za tu vrstu kaznenih djela (Thakker i Ward, 2015)

Teorije vezane za počinitelje kaznenih djela protiv spolnih sloboda objašnjavaju ponašanje i motivaciju počinitelja. Dije se na jednofaktorske i multifaktorske (Thakker i Ward, 2015).

3.1. Jednofaktorske teorije

Jednofaktorske teorije vezane za počinitelje kaznenih djela protiv spolnih sloboda su: biološke, evolucijske, teorije osobnosti, kognitivne, bihevioralne, teorije socijalnog učenja i feminističke teorije (Faupel, 2015).

Biološke teorije govore o abnormalnostima u strukturi mozga, razini hormona, genetici i deficitima u intelektualnom funkcioniranju počinitelja kaznenih djela protiv spolnih sloboda. Mnoga istraživanja su pokazala abnormalnosti u mozgu nekih počinitelja no nema dovoljnih dokaza da bi govorili o generalnim činjenicama (Faupel, 2015).

Evolucijske teorije objašnjavaju raznolikost ljudskih ponašanja uključujući i agresiju počinitelja kaznenih djela protiv spolnih sloboda tako da gledaju na ljudska ponašanja kao na način prilagodbe promjenama u okolini. Seksualnu agresiju objašnjavaju evolucijskim postavkama o spolnom odabiru i seksualnim strategijama pri čemu kao jednu od seksualnih strategija navode prisilu. Seksualna prisila je prisutna i u životinjskom svijetu kao jedna od reproduktivnih strategija. Kazneno djelo silovanja unutar ovih teorija promatra se kao rezultat nemogućnosti muškaraca da osvoje partnericu prikladnijim metodama (Faupel, 2015).

Teorije osobnosti objašnjavaju kako počinitelji kaznenih djela protiv spolnih sloboda imaju loše socijalne vještine i probleme s intimnošću. Postoji povezanost loših odnosa s drugima i ponašanja počinitelja kaznenih djela protiv spolnih sloboda. Većina teorija osobnosti su temeljene na Freudovom učenju kako su seksualne devijacije rezultat neriješenih problema u ranom stadiju razvoja (Faupel, 2015).

Kognitivne teorije govore da su kognitivne distorzije glavni uzrok devijantnim seksualnim ponašanjima te da „iskrivljeno“ mišljenje dovodi do „iskrivljenog“ ponašanja (Faupel, 2015).

Bihevioralne teorije govore kako je seksualno devijantno ponašanje posljedica naučenog ponašanja. Temelje se na pretpostavci kako seksualna uzbuđenost igra ključnu ulogu u počinjenju kaznenih djela protiv spolnih sloboda. Seksualno zadovoljstvo i nedostatak negativnih posljedica seksualnog devijantnog ponašanja povećava vjerojatnost kako će se takvo ponašanje nastaviti. Ako su negativne posljedice dovoljno jake, negativno ponašanje će se smanjivati (Faupel, 2015).

Teorije socijalnog učenja objašnjavaju kako djeca koja su žrtve seksualnog zlostavljanja postaju počinitelja kaznenih djela protiv spolnih sloboda kao odrasle osobe. Te teorije navode i da seksualno eksplicitni materijali mogu pridonijeti počinjenju kaznenih djela protiv spolnih

sloboda. Veliku ulogu u povezanosti činjenja kaznenih djela protiv spolnih sloboda i kasnijeg činjenja seksualnih delikata ima žrtvina dob na početku zlostavljanja, odnos između počinitelja i žrtve, vrsta seksualnog čina, količina korištene prisile, trajanje i broj viktimizirajućih događaja (Faupel, 2015).

Feminističke teorije fokusiraju se na strukturu odnosa među spolovima i nerazmjer moći između muškarca i žene (Faupel, 2015).

3.2. Multifaktorske teorije

Thakker i Ward (2015) zaključuju da se samo nekoliko teorija usmjerilo na kriminalnu karijeru i životni vijek počinitelja, a ostale teorije su se usmjerile na čimbenike koje vode do činjenja kaznenih djela protiv spolnih sloboda.

Isti autori navode i opisuju najutjecajnije teorijske pristupe u zadnjih nekoliko godina u proučavanju seksualnog prijestupništva. To su Četverodijelni model Hall-a i Hirschman-a, Model tri puta Knight-a i Knight-a te Opća teorija seksualne delinkvencije.

3.2.1. Četverodijelni model Hall-a i Hirschman-a

Hall i Hirschman (1991; prema Thakker i Ward, 2015) navode kako se njihov model bavi identificiranjem kauzalnih čimbenika povezanih sa seksualnim prijestupništvom na štetu žena. Autori modela navode kako je seksualna agresivnost povezana s četiri motivacijska prethodnika: seksualno uzbuđenje povezano s kaznenih djelom, kognitivne distorzije koje podržavaju silovanje, afektivna diskontrola i problemi u ponašanju povezani s razvojem. Govoreći o seksualnom uzbuđenju povezanom s djelom, autori modela smatraju da su isti procesi odgovorni za uzbuđenje koje se javlja kod prikladnog seksualnog ponašanja i kod seksualne agresivnosti. Ovu tvrdnju opravdavaju rezultatima istraživanja koja su pokazala da se seksualno uzbuđenje javlja uvođenjem stimulusa silovanja i kod muškaraca koji čine kazneno djelo silovanja i kod onih koji ga ne čine (Malamuth, Check i Briere, 1986; prema Thakker i Ward, 2015).

Autori modela smatraju da je seksualno uzbuđenje nužno, ali ne i dovoljno kako bi se objasnila pojava seksualne agresivnosti. Stoga, prema ovom modelu, do seksualnog prijestupa doći će ako osoba koja doživljava seksualno uzbuđenje smatra taj prijestup opravdanim kako bi došla do svog cilja. Mitovi o silovanju i negativna percepcija žena također doprinose donošenju odluke o počinjenju prijestupa.

Afektivna diskontrola, prema autorima modela, odnosi se na prisutnost negativnih afektivnih stanja koje pojedinac nije u mogućnosti kontrolirati na učinkovit, prosocijalan način. Isto tako, model naglašava ljutnju i hostilnost kao osjećaje koji su naročito važni kod činjenja kaznenih djela protiv spolnih sloboda.

Model navodi da su zadnji motivacijski čimbenici problemi u ponašanju povezani s razvojem koji se odnose na prisutnost antisocijalnih obilježja, a ta obilježja su povezana s ranijim problematičnim životnim iskustvima.

3.2.2. Model tri puta

Knight i Sims-Knight (2004; prema Thakker i Ward, 2015) u svom modelu usmjeravaju se na „puteve“ prijestupništva umjesto na specifične čimbenike. Drugim riječima, model se bavi razvojnim čimbenicima i kako se mijenjaju kroz vrijeme umjesto identificiranja različitih čimbenika koji mogu utjecati na činjenje kaznenih djela protiv spolnih sloboda. Iako model uključuje brojne čimbenike, oni se mogu organizirati u tri različita „puta“. Prema njihovom modelu iskustvo zlostavljanja u djetinjstvu u kombinaciji s određenim karakteristikama ličnosti vodi do razvoja „tri latentne osobine“ koje pridonose činjenju seksualnih delikata. Te karakteristike su: 1) arogantnost, obmanjivanje, emocionalna hladnoća; 2) impulzivnost, antisocijalno ponašanje i 3) hiperseksualnost.

Prvi „put“ Knighta i Sims-Knighta (2004; prema Thakker i Ward, 2015) počinje psihičkim i/ili verbalnim zlostavljanjem koje vodi do antisocijalnog ponašanja i/ili agresije i dovodi do činjenja kaznenih djela protiv spolnih sloboda. Drugi „put“ počinje fizičkim i/ili verbalnim zlostavljanjem, vodi emocionalnim-interpersonalnim tendencijama (površni šarm, obmane, grandioznost) i dovodi do činjenja kaznenih djela protiv spolnih sloboda. Treći „put“ vodi od seksualnog zlostavljanja, kroz seksualne fantazije koje prate agresivne seksualne fantazije i dovodi do činjenja kaznenih djela protiv spolnih sloboda. Autori su model testirali na dvije grupe počinitelja kaznenih djela protiv spolnih sloboda (odraslih i maloljetnika) i kontrolnoj skupini te zaključili da dobro predviđa seksualnu prisilu kod počinitelja te kod kontrolne skupine.

3.2.3. Opća teorija seksualne delinkvencije

Ward, Polaschek i Beech (2008; prema Thakker i Ward, 2015) ponudili su teoretski koncept koji objedinjuje aktualne spoznaje o seksualnoj delinkvenciji. Opća teorija seksualne delinkvencije polazi od teze da su ljudi kompleksni i integrirani organizmi te da svaka teorija

iz ovog područja mora reflektirati ovu kompleksnost. Aktualne uzročne spoznaje uključuju rana razvojna iskustva (npr., seksualno i fizičko zlostavljanje), genetske predispozicije, socijalne i kulturalne strukture i procese, kontekstualne faktore (npr. ovisnosti, ozbiljan stres), psihološke dispozicije ili faktore osobina (npr., deficit empatije, kognitivne distorzije, devijantne seksualne preference, deficit emocionalnih vještina i interpersonalna nekompetentnost). Prethodno su reducirali na 3 seta čimbenika koji su u stalnoj interakciji. To su: biološki čimbenici (genetički i razvoj mozga), počiniteljeva proksimalna i distalna ekologija (socijalne, kulturalne i osobne okolnosti) i 3 neuropsihološka sistema (motivacijsko-emocionalni – odabir i kontrola akcije – percepcijski i memorijski sistem).

Autori ove teorije navode da biološki i ekološki čimbenici vode promjenama u neuropsihološkim čimbenicima, koji zatim dovode do kliničkih simptoma. Simptomi kao što su problemi s emocionalnom regulacijom i seksualno uzbuđenje povezano s kaznenim djelom, doprinose počinjenju seksualnog prijestupa. Ono što razlikuje ovu teoriju od ostalih je pokušaj da se objasni ne samo inicijalna pojava devijantnog ponašanja, već i kontinuitet seksualnog prijestupništva kroz vrijeme. Autori navode da čimbenici koji su povezani sa seksualnim prijestupom održavaju i podržavaju problematično seksualno ponašanje.

4. KRIMINALNA KARIJERA

Ranih 1980-ih godina u SAD-u su porasle stope kriminaliteta, a u zatvorskoj populaciji došlo je do rasta od 200% u razdoblju od samo 10 godina. Tada je Nacionalni institut pravde zajedno s Nacionalnom akademijom znanosti organizirao Panel o kriminalnim karijerama (u daljnjem tekstu: Panel) kako bi se produbilo znanje o kriminalnim karijerama i istražile alternative kažnjavajućem pristupu (Blokland i Lussier, 2015).

Paradigma kriminalne karijere prepoznaje kako pojedinci počinju svoju kriminalnu aktivnost u nekoj dobi, čine određen broj kaznenih djela, čine različite vrste kaznenih djela te kako u nekom trenutku prestaju činiti djela. Zbog toga pristup proučavanja kriminaliteta kroz proučavanje kriminalne karijere naglašava potrebu da se dobiju podaci o tome zašto i kada počinitelji počinju činiti kaznena djela, zašto nastavljaju činiti djela, zašto i dolazi li do veće frekvencije, eskalacije i specijalizacije u činjenju djela te zašto i kada ljudi prestaju činiti kaznena djela. Drugim riječima, pristup kriminalne karijere osigurava usmjerenje na individualne promjene između i u kriminalnoj aktivnosti kroz vrijeme (Piquero, Farrington, Blumstein, 2003).

Bavljenje kriminalnom karijerom potaknuto je rezultatima istraživanja u Philadelphiji (Wolfgang, Figlio, i Sellin, 1972; prema Blokland i Lussier, 2015) koje je pokazalo da je relativno mali broj počinitelja kaznenih djela odgovoran za veliki broj ozbiljnih kaznenih djela u ispitivanoj skupini. Osim toga, rezultati intervjua koje je provela Rand korporacija (Chaiken i Chaiken, 1982; prema Blokland i Lussier, 2015) sa skupinom počinitelja kaznenih djela koji su se nalazili na izdržavanju kazne ukazali su na znatnu raznolikost u učestalosti činjenja kaznenih djela. S obzirom na rezultate prethodno navedenih istraživanja, pažnja Panela usmjerena je na pronalaženje načina za raspoznavanje „najupornijih“ i najozbiljnijih počinitelja kaznenih djela te na potencijalne prednosti selekcijskog zatvaranja tih karijernih počinitelja kaznenih djela.

Kao što je već navedeno u uvodnom dijelu ovog rada, Panel je definirao kriminalnu karijeru kao longitudinalni niz kaznenih djela počinjenih od strane neke osobe (Blumstein, 1986; prema Blokland i Lussier, 2015). Ta definicija je često korištena u području kriminalne karijere, pa tako istu definiciju koriste mnogi autori (Blumstein, Cohen, Farrington, 1988; Brame, Paternoster, Bushway, 2003; Mallilin, 2006; Piquero, Farrington, Blumstein, 2007; Kazemian, 2007; Doležal, 2009).

Carlsson (2014) navodi da je prvotno pojam „karijera“ korišten vezano za zanimanja, ali je kasnije proširen kako bi se odnosio na bilo koju socijalnu struku bilo koje osobe tijekom njenog života. Doležal (2009) navodi kako se pojam karijera može definirati na dva načina- kao smjer ili napredovanje kroz život te kao način na koji se zarađuje za život.

Blumstein, Cohen i Farrington (1988; prema Doležal, 2009) navode da pojam „kriminalna karijera“ opisuje sekvencu činjenja kaznenih djela u nekom dijelu nečijeg života, ali ne sugerira kako se osoba, koja čini kaznena djela, time služi kao sredstvom pomoću kojeg zarađuje novac za život u zajednici. Odnosno, termin „karijera“ ne smatra kako počinitelji osiguravaju svoju egzistenciju ili zarađuju čineći kaznena djela, već se taj termin koristi kako bi se opisali počinitelji kaznenih djela koji su počinili određen broj kaznenih djela ili imaju tendenciju postati „profesionalni“ u činjenju kaznenih djela (Blokland i Lussier, 2015).

Kriminalne karijere su individualne, odnosno razlikuju se od osobe do osobe (Doležal, 2009). Koncept kriminalne karijere predložen je kako bi se sistematski strukturirao niz kriminalnih ponašanja povezanih s pojedincem. U kriminološkoj literaturi pod pojmom kriminalna karijera ponekad se misli i na razvojni put ili „kriminalnu putanju“ (Leblanc i Loeber, 1998; prema Blokland i Lussier, 2015).

Doležal (2009) navodi i da postoje dvije krajnosti u kontekstu kriminalne karijere, a to su osobe koje su počinile samo jedno kazneno djelo, te s druge strane osobe koje opetovano čine teška kaznena djela kroz dulje razdoblje. Carlsson (2014) navodi da je u većini slučajeva kriminalna karijera relativno kratka, a čini ju jedno ili nekoliko kaznenih djela u adolescenciji. Samo kod malog broja osoba je ona duža, a ti počinitelji češće čine kaznena djela te čine i ozbiljna kaznena djela.

Lussier i Cale (2013) navode da se kriminalna karijera najčešće promatra kroz dimenzije početka (orig., „onset“ ili „initiation“), kvantitativnog i kvalitativnog tijeka razvoja (orig., „duration“, npr., stopa činjenja kaznenih djela, opseg prijestupništva, činjenje različitih vrsta kaznenih djela, specijalizacija) i kraja (orig. „dropout“ ili „termination“, smanjivanje činjenja kriminalnih aktivnosti i eventualni prekid prijestupništva).

Podjela na ove stadije pomaže u boljem razumijevanju, opisivanju i boljoj kontekstualizaciji prijestupnikove kriminalne aktivnosti u određenom trenutku u vremenu (Lussier i Cale, 2013).

Doležal (2009) navodi kako je osim vremenskog razdoblja, bitan i podatak o učestalosti činjenja kaznenih djela, vrsti kaznenih djela i bilo koji zamjetan trend u obrascima kriminalnog ponašanja.

Isti autor navodi i kako postoji objašnjenje o 4 dimenzije ili 3 karakteristike. Kroz prethodno navedene karakteristike ističu se četiri temeljne dimenzije kriminalne karijere: participacija u činjenju kaznenih djela, individualna učestalost činjenja kaznenih djela, težina počinjenih kaznenih djela te duljina kriminalne karijere.

Piquero, Farrington i Blumstein (2003) ističu kako prema njihovom shvaćanju paradigma kriminalne karijere obuhvaća nekoliko dimenzija, uključujući frekvenciju, trajanje, kombiniranje različitih vrsta kaznenih djela, ozbiljnost i činjenje djela u sudioništvu. Isto tako, jedna od ključnih dimenzija jest i kraj kriminalne karijere.

Kod svakog od tih parametara kriminalne karijere može se naići na velik broj teškoća u definiranju kao što je definiranje točnog početka ili kraja kriminalne karijere, pitanje službenog početka, pitanje činjenja djela u sudioništvu, određivanje kraja („termination“) i odustajanja/prekida („desistance“) kriminalne karijere (Doležal, 2009).

Koncept kriminalne karijere dijeli ukupnu stopu kriminaliteta u 2 temeljne komponente: participaciju i frekvenciju. Participacija se odnosi na razliku između onih koji čine kaznena djela i onih koji ih ne čine, a frekvencija na stope činjenja kaznenih djela u populaciji aktivnih

počinitelja kaznenih djela (Blumstein i sur., 1986; prema Piquero, Farrington, Blumstein, 2003).

Podaci o participaciji mogu se dobiti temeljem neslužbenih statistika utemeljenih na samoiskazu počinitelja te na temelju službenih statistika (najčešće policijskih) (Doležal, 2009).

Participacija se mjeri udjelom populacije koja je ikada počinila barem jedno kazneno djelo prije određene dobi ili brojem osoba koje čine kaznena djela u razdoblju kada se provodi mjerenje. U ovom slučaju pod pojmom „aktivni počinitelji“ podrazumijevaju se i novi počinitelji koji su prvo kazneno djelo počinili u razdoblju kada se provodi istraživanje i uporni počinitelji kaznenih djela koji su počeli činiti kaznena djela u ranom razdoblju i nastavili ih činiti do razdoblja kada se provodi istraživanje.

Važno je spomenuti da dob uvelike utječe na participaciju u kaznenim djelima. Što je dob početka kriminalne karijere ranija, to je i dimenzija participacije samim time veća (Piquero, Farrington, Blumstein, 2003).

Osim toga, Piquero, Farrington i Blumstein (2007; prema Doležal, 2009) navode da muški počinitelji kaznenih djela značajno više sudjeluju u činjenju kaznenih djela u odnosu na ženske počinitelje, posebice kad je riječ o težim kaznenim djelima.

Blumstein i sur. (prema Piquero, Farrington, Blumstein, 2003). naveli su da postoje velike razlike u demografskim obilježjima kada se mjeri broj uhićenja, a da su najveće razlike one vezane za spol. Autori su zaključili da je oko 15% muških počinitelja kaznenih djela uhićenih do dobi od 18 godina za prvo kaznenog djelo, a 22-35% ih je ponovno uhićeno kasnije u životu.

Rezultati dobiveni samoiskazom počinitelja pokazuju još ozbiljnije podatke. Istraživanje koje je proveo Farrington (1989, prema; Piquero, Farrington, Blumstein, 2003) u Cambridgeu pokazalo je da je 96% muškaraca počinilo barem 1 od 10 kaznenih djela ponuđenih u istraživanju (uključujući provalu, krađu, napad, vandalizam i zlouporabu sredstava ovisnosti) do dobi od 32 godine.

Kada se participacija ograniči samo na ozbiljna kaznena djela, demografske razlike su puno veće te rasa ima puno veću važnost (Piquero, Farrington, Blumstein, 2003).

Vezano za dob, Panel je zaključio da je oko pola svih osoba ikada uhićenih uhićeno prije dobi od 18 godina te da se to odnosi i na Afroamerikance i bijelce (Piquero, Farrington, Blumstein, 2003).

Frekvencija činjenja kaznenih djela odnosi se na stope činjenja kaznenih djela za pojedince koji čine kaznena djela (λ), a odražava frekvenciju činjenja kaznenih djela od strane pojedinaca koji su aktivno uključeni u kriminalitet (Blumstein i sur., 1986; prema Piquero, Farrington, Blumstein, 2003).

Blumstein i sur. (1986; prema Piquero, Farrington, Blumstein, 2003) naglašava kako individualna stopa frekvencije nije toliko povezana s demografijom (dob, spol i rasa). No, aktivni počinitelji koji počinju činiti kaznena djela u ranoj dobi, koriste psihoaktivne tvari i koji su nezaposleni dugo razdoblje života čine kaznena djela u većim stopama nego drugi počinitelji kaznenih djela. Distribucija individualne frekvencije činjenja kaznenih djela je jako iskrivljena, što na kraju dovodi do usmjerenja na one uporne počinitelje kaznenih djela (oni visoke frekvencije ili λ).

Ova dimenzija individualne učestalosti činjenja kriminalnih djela na neki način je i temeljna te se kroz nju može promatrati dosta bitnih značajki kriminalne karijere (Doležal, 2009). Tako se i treća dimenzija kriminalne karijere – težina počinjenog kaznenog djela, može promatrati upravo kroz prethodno opisanu dimenziju (Piquero, Farrington i Blumstein, 2007; prema Doležal, 2009). Osim toga, isti autori navode kako se kroz tu individualnu učestalost činjenja kaznenih djela mogu promatrati i eskalacija (sklonost ka činjenju sve težih kaznenih djela, s time da se počinje s lakšim), potom specijalizacija (sklonost ponavljanja kaznenih djela iste vrste) te kombiniranje između kaznenih djela (obrazac činjenja nekoliko različitih vrsta kaznenih djela).

Blumstein i sur. (prema Piquero, Farrington, Blumstein, 2003) izvještavaju o tome da se počinitelji često upuštaju u činjenje različitih vrsta kaznenih djela, ali s nešto većom stopom ponavljanja imovinskih i nasilnih kaznenih djela.

Dimenzija težine počinjenog kaznenog djela važna je za proučavanje kriminalne karijere u tom smislu da su kaznena djela za koje se kaže kako su „teža“ od ostalih djela, posebno značajna za koncept kriminalne karijere (Doležal, 2009).

Specijalizacija je jedan važan aspekt kriminalne karijere počinitelja kaznenih djela protiv spolnih sloboda. Istraživači kriminalne karijere definiraju specijalizaciju kao vjerojatno ponavljanja iste vrste kaznenog djela (Blumstein i sur., 1986; prema Lussier i Cale, 2013).

Specijalizacija za izvođenje određenih kaznenih djela je tendencija koju sa sobom više nose odrasli počinitelji kaznenih djela dok oni maloljetni počinitelji više čine raznolika kaznena djela. Ovakav zaključak ustvari je glavni u gotovo svim istraživanjima ove pojave (Doležal, 2009). Još jedan zanimljiv zaključak vrijedan spomena je onaj koji govori o rijetkom kombiniranju činjenja različitih kaznenih djela. Naime, riječ je o zaključku kako pojedinci koji čine kaznena djela s elementima nasilja najčešće ne čine druge vrste kaznenih djela uz to, što govori o svojevrsnoj pojavi specijalizacije (Blumstein i sur. 1986; prema Doležal, 2009).

Važno je osvrnuti se i na modalitete činjenja kaznenih djela, odnosno čini li neka osoba kaznena djela u sudioništvu. Sudioništvo se odnosi na to čini li osoba kaznena djela sama ili s nekim (Reiss, 1986, prema Piquero, Farrington, Blumstein, 2003). Istraživanja sugeriraju da je sudioništvo češće kod kaznenih djela provale i razbojništva te da maloljetni počinitelji češće čine kaznena djela s nekim, dok odrasli počinitelji primarno čine djela sami (Reiss i Farrington, 1991; prema (Piquero, Farrington, Blumstein, 2003).

Pad u činjenju djela u sudioništvu koji se uočava u nekim istraživanjima (Sarnecki 2001; Warr 2002; prema Piquero, Farrington, Blumstein, 2003) može se pripisati upravo toj promjeni do koje dolazi kada adolescenti prestaju činiti kaznena djela u grupi i počinju činiti kaznena djela samostalno u svojim 20-im godinama života.

Objašnjavajući duljinu kriminalne karijere, Doležal (2009) navodi kako je osnovna podjela analiza ona koja se odvija na dvije razine, a koje uključuju podjelu na maloljetne i punoljetne počinitelje kaznenih djela.

Duljini kriminalne karijere se može pristupiti i tako da se njezino istraživanje usmjeri na trajanje kriminalne karijere, a trajanje se odnosi na interval između početka činjenja i kraja. Jedan aspekt paradigme kriminalne karijere koji je dobio dosta pažnje u istraživanjima kriminalne karijere je početak činjenja kaznenih djela (Farrington i sur. 1990; prema Piquero, Farrington, Blumstein, 2003).

Govoreći o početku činjenja kaznenih djela, najčešće se spominje Moffitina teorija kontinuirane i adolescente delinkvencije. Moffitt (1993; prema Vrselja, 2010) je na temelju longitudinalnog istraživanja provedenog na Novom Zelandu zaključila da većina delinkvenata

počinje s činjenjem kaznenih djela u adolescenciji i da ostaju uključeni u kriminalne aktivnosti samo privremeno, u razdoblju adolescencije. S druge strane, kontinuirane delinkvente karakterizira započinjanje s takvim ponašanjem već u djetinjstvu te kronično i čak cjeloživotno prijestupništvo.

Brojna istraživanja ukazala su na visoke stope recidivizma među počiniteljima koji su počeli činiti kaznena djela kao maloljetnici (Farrington i sur. 1990; prema Piquero, Farrington, Blumstein, 2003).

Iako mnogi istraživači nastoje dokazati da pojedinci koji počinju ranije činiti kaznena djela imaju dulju kriminalnu karijeru te prestaju činiti kaznena djela kasnije (Hamparian i sur. 1978; Krohn i sur. 2001; prema Piquero, Farrington, Blumstein, 2003), nedovoljno je istraživanja o trajanju kriminalne karijere najviše zbog toga što postoje teškoće u određivanju pravog kraja nečije kriminalne karijere.

Ono što se smatra ključnom karakteristikom odustajanja je promjena ponašanja i to iz stanja značajne razine činjena kaznenih djela prema stanju u kojem osoba nije više uključena u činjenje kaznenih djela (Uggen i Kruttschnitt, 1998; prema Bushway, Thornberry i Krohn, 2003).

Temeljem svog istraživanja, Blumstein i sur. (1982; prema Piquero, Farrington, Blumstein, 2003) tvrde da većina kriminalnih karijera relativno kratko traje, prosječno 5 godina za počinitelje kaznenih djela koji su počeli činiti kaznena djela kao mlade odrasle osobe.

Do sličnih zaključaka došli su i Piquero i sur. (2008; prema Doležal, 2009) na temelju sažimanja svih saznanja iz ovog područja, da je početak kriminalne karijere u prosjeku između 8. i 14. godine života, a prestanak negdje između 20. i 29. godine života.

No, nedostatak empirijskih dokaza nije prisutan samo kada se govori o dimenzijama kriminalne karijere. Dokazi nedostaju i kada se govori o različitim skupinama počinitelja kaznenih djela što ograničava mogućnosti donošenja konačnih zaključaka o razvoju kriminalnih karijera.

Upravo zbog nedostatnog poznavanja karakteristika počinitelja kaznenih djela protiv spolnih sloboda i karakteristika njihove kriminalne karijere, u nastavku će biti prikazan sažetak nekih dosadašnjih spoznaja o kriminalnoj karijeri počinitelja kaznenih djela protiv spolnih sloboda.

5. KRIMINALNA KARIJERA POČINITELJA KAZNENIH DJELA PROTIV SPOLNIH SLOBODA

Malo je dostupnih istraživanja o kriminalnim karijerama počinitelja kaznenih djela protiv spolnih sloboda, a većina podataka u dostupnim istraživanjima je dobivena retrospektivnim istraživanjima osuđenih (uglavnom odraslih) počinitelja kaznenih djela protiv spolnih sloboda i *follow-up* studijama bivših zatvorenika, ali nedostaju longitudinalna istraživanja kojima je u fokusu specifično seksualno prijestupništvo. Čak i kada bi ovih podataka bilo dovoljno, ostaje najveći problem vezan za ovakav način prikupljanja podataka, a to je činjenica da su svi podaci dobiveni ispitivanjem uhvaćenih i osuđenih počinitelja kaznenih djela protiv spolnih sloboda, a oni čine samo mali dio ukupne populacije tih počinitelja.

U nastavku će biti predstavljena neka dosadašnja znanja o kriminalnoj karijeri počinitelja kaznenih djela protiv spolnih sloboda.

Farrington (2003; prema Smallbone i Cale, 2015) je sažimajući trenutne spoznaje došao do 10 zaključaka o razvoju kriminalnog ponašanja za koje naglašava da mogu pomoći boljem razumijevanju razvoja kriminalnog ponašanja, ali da ove rezultate nije moguće generalizirati s obzirom na to da su dobiveni na uzorku anglosaksonskih muškaraca i dječaka te nisu primjenjivi za skupinu žena počiniteljica kaznenih djela i počinitelje organiziranog kriminaliteta.

Tablica 1. Sažetak dosadanjih saznanja o kriminalnoj karijeri

	Generalno prijestupništvo	Seksualno prijestupništvo
1.	Prevalencija prijestupništva doseže vrhunac u kasnoj adolescenciji, a mladi se više nego odrasli upuštaju u kriminalno ponašanje	Postoje 2 vrhunca činjenja kaznenih djela kod ove populacije, adolescencija i srednje do kasne 30-e godine života
2.	Do početka činjenja kaznenih djela dolazi u kasnom djetinjstvu ili ranoj adolescenciji, a većina kriminalnih karijera prestaje u trećem desetljeću života	Češće do početka činjenja djela dolazi u odrasloj dobi nego u adolescenciji, a kraj kriminalne karijere je povezan s godinama početka činjenja kaznenih djela i tipom počinitelja.
3.	Postoji kontinuitet u prijestupništvu	Oni prijestupnici koji počinju činiti djela u

	<p>tijekom životnog vijeka, odnosno oni pojedinci koji počine mnoga kaznena djela tijekom jednog životnog perioda nalaze se u povećanom riziku da će nastaviti činiti kaznena djela u idućem dijelu života. Taj kontinuitet ne isključuje razvoj pojedinca s obzirom da u kriminalnoj karijeri pojedinca može doći do akceleracije, eskalacije ili promjena u vrsti kaznenih djela koje pojedinac čini.</p>	<p>adolescenciji uglavnom prestaju s činjenjem kaznenih djela u ranoj odrasloj dobi. Rani početak činjenja kaznenih djela čest je među „upornim“ počiniteljima kaznenih djela protiv spolnih sloboda.</p>
4.	<p>Početak činjenja djela, frekvencija i trajanje povezani su na način da rani početak činjenja djela predviđa relativno dugu kriminalnu karijeru i relativno visoku frekvenciju činjenja djela. To ne znači da osobe koje rano počnu činiti kaznena djela pokazuju kontinuiranu visoku stopu prijestupništva kroz cijelu kriminalnu karijeru. No, to znači da u usporedbi s počiniteljima čija kriminalna karijera počinje kasnije, oni s ranim početkom imaju veću frekvenciju činjenja djela i dulju kriminalnu karijeru.</p>	<p>Postoji kontinuitet generalnog prijestupništva i antisocijalnog ponašanja, ali nizak kontinuitet seksualno problematičnog ponašanja i seksualnog prijestupništva.</p>
5.	<p>Relativno mala skupina počinitelja kaznenih djela (uglavnom onih s ranim početkom činjenja kaznenih djela, visokom frekvencijom prijestupništva i produljenom kriminalnom karijerom) odgovorna za veliki dio počinjenih kaznenih djela.</p>	<p>Kao i kod generalnog prijestupništva, kod počinitelja kaznenih djela protiv spolnih sloboda postoji mali broj počinitelja odgovornih za veliki broj žrtva, a ti počinitelji najčešće rano počinju činiti kaznena djela, imaju veliku frekvenciju činjenja djela i duge kriminalne karijere.</p>
6.	<p>Počinitelji kaznenih djela obično čine različita kaznena djela. Iako postoje dokazi o specijalizaciji, bez obzira</p>	<p>Karakteristično je raznoliko prijestupništvo nasuprot specijalizaciji.</p>

	istražuje li se razdoblje od jednog kaznenog djela do drugog ili se gleda cijela kriminalna karijera, uvijek se pokaže da postoji raznolikost u prijestupništvu.	
7.	Neki prijestupnici su više posvećeni nego drugi te su neke vrste kaznenog djela češće unutar određene dobne skupine u usporedbi s ostalima.	Slični zaključci doneseni su i za skupinu počinitelja kaznenih djela protiv spolnih sloboda.
8.	Prijestupništvo je obično samo dio većeg ponašajnog repertoara koji se sastoji od potencijalno štetnih ponašanja kao što su zlorporaba sredstava ovisnosti i neoprezna vožnja.	Seksualnom prijestupništvu obično prethodi činjenje neseksualnih kaznenih djela, a specijalizacija se ne povećava u odrasloj dobi.
9.	S porastom dobi činjenje kaznenih djela je manje grupna aktivnost, a češće samostalna aktivnost.	Češće čine kaznenih djela bez sudioništva (bez obzira da li je riječ o adolescentima ili odraslim počiniteljima)
10.	Motivacija za činjenje kaznenih djela manje je raznolika s porastom dobi. Dok adolescenti čine kaznena djela zbog dosade ili želje za uzbuđenjem, odrasli obično imaju definirane motive za činjenje kaznenih djela.	Motivacija za činjenje kaznenih djela je raznolika motivacija i ne mijenja se s dobi.

Izvor: Farrington (2003; prema Smallbone i Cale, 2015)

Iz navedenih zaključaka je vidljivo da počinitelji kaznenih djela protiv spolnih sloboda imaju neke sličnosti, ali i neke razlike u odnosu na ostale počinitelje. U nastavku rada će biti prikazani rezultati nekih istraživanja koji bi trebali dodatno pojasniti koje su to karakteristike kriminalne karijere počinitelja kaznenih djela protiv spolnih sloboda.

Važno je spomenuti istraživanje CSDD (Cambridge Study in Delinquent Development) koje su proveli Piquero i sur., (2012) i koje se bavilo kriminalnom karijerom počinitelja kaznenih djela protiv spolnih sloboda i njihovim seksualnim prijestupništvom. Longitudinalna studija uključila je 411 muškaraca iz južnog Londona koji su praćeni do dobi od 50 godina.

Istraživanjem su dobiveni podaci o prevalenciji, frekvenciji, specijalizaciji, recidivizmu i kontinuitetu. Rezultati su prikazani u *Tablici 2.*

Tablica 2. Prikaz rezultata CSDD istraživanja

	Opće prijestupništvo	Seksualno prijestupništvo
Prevalencija	41.0%	2.5%
Frekvencija	808 kaznenih djela	13 kaznenih djela
Specijalizacija	Generalisti	Generalisti
Recidivizam	28.9%	30.0%
Kontinuitet	42.5%	0.0%

Izvor: Piquero i sur. (2012)

Kao što je vidljivo iz tablice, kaznena djela protiv spolne slobode nisu toliko česta koliko javnost misli (manje od 2% ispitanika). Osim toga nije pronađen kontinuitet u činjenju tih djela između adolescencije i odrasle dobi te je malo recidivista koji su ponovno počinili seksualni prijestup (3/10). Drugim riječima, istraživanje je pokazalo da je u općoj populaciji radnika iz južnog Londona niska prevalencija, frekvencija i niski recidivizam počinitelja kaznenih djela protiv spolnih sloboda.

U nastavku će još neke dosadašnje spoznaje o kriminalnoj karijeri počinitelja kaznenih djela protiv spolnih sloboda biti opisane kroz 4 temeljne dimenzije kriminalne karijere.

5.1. Dimenzija participacije

Jedan od najvećih problema koji se javlja govoreći o populaciji počinitelja kaznenih djela protiv spolnih sloboda i dimenziji participacije je velika tamna brojka tih kaznenih djela. Istraživanja provedena na američkim studentskim kampusima ukazuju na to da je 4.6% do 15% muškaraca priznalo kako su počinili barem jedno djelo koje zadovoljava zakonske kriterije za seksualni napad, a niti jedan od njih nije uhićen niti procesuiran (Kercher, Long, 1991).

Podaci o muškarcima koji počine silovanje gotovo isključivo dolaze iz istraživanja osuđenih počinitelja. Master i sur. (1997; prema Mužinić i sur., 2010) pronašli su podatke da 85% ima prethodno kriminalne aktivnosti, 80% nije završilo školu, 75% je mlađih od 30 godina, 70% je oženjenih, 70% su nepoznati žrtvi, 50% ih prekomjerno pije ili su bili pijani u vrijeme počinjenja silovanja, a 35% prethodno su bili optuženi za silovanje. U nekim slučajevima

počinitelj kaznenog djela silovanja metodično počini dugi niz pažljivo planiranih napada, a drugi počinitelj kaznenog djela silovanja djeluju impulzivno, bez jasnog predumišljaja o toj aktivnosti. Molnar (2001; prema Mužinić i sur., 2010) navodi kako je prema američkoj statistici većina počinitelja u dobi od 25-44 godine, alkohol je prisutan u 34% slučajeva, kako je kod kaznenog djela silovanja žrtva najčešće nepoznata, a mjesto počinjenja je kuća žrtve te da počinitelji koriste razne načine komunikacije sa žrtvom.

Među počiniteljima kaznenih djela protiv spolnih sloboda manji je broj osoba koje imaju dijagnozu duševne bolesti ili su nedovoljno razvijenih intelektualnih sposobnosti. Češće su to osobe koje zadovoljavaju kriterije za neki od poremećaja ličnosti. Kod njih je izražena sklonost seksualnoj delinkvenciji, impulzivnosti ili imaju poremećaje seksualne sklonosti ili devijacije (Mužinić, 2005; prema Mužinić i sur., 2010).

Kod počinitelja kaznenih djela protiv spolnih sloboda uočene su značajne stope problema s alkoholom, problemi u odnosima (Harris, Mazerolle i Knight, 2009; prema Smallbone i Cale, 2015) kao i problemi s kockanjem, uključenost u prometne nesreće i dobivanje djece izvan bračne zajednice (Cleary, 2004; prema Smallbone i Cale, 2015). Primijećeno je i generalno eksternalizirano ponašanje te problemi u ponašanju kod adolescenata počinitelja kaznenih djela protiv spolnih sloboda (Butler i Sero, 2002; prema Smallbone i Cale, 2015).

Nadalje, počinitelji kaznenog djela silovanja češće od osoba iz opće populacije iskazuju kriminološke potrebe kao što su nedostatak intimnosti, negativni vršnjački utjecaji, deficiti u seksualnoj i generalnoj samoregulaciji, imaju stavove koji podržavaju činjenje kaznenih djela protiv spolnih sloboda i osjećaj da zaslužuju da se njihova snažna seksualna želja zadovolji (Craissati, 2005; prema Simons, 2014).

Neka istraživanja samoiskazom pokazala su da 5% mladih muškaraca izjavilo da je silovalo nekoga (Lussier i Cale, 2013), a ta se prevalencija povećava za prosječno 25% kada se proširuje definicija seksualne agresije i uključi prisilno ponašanje. S druge strane, podaci dobiveni iz službene statistike pokazuju da prevalencija tih počinitelja iznosi manje od 1% (Lussier i Cale, 2013). Viktimizacijske studije i studije samoiskaza prikazuju stvarnu brojku manjom nego što ona zapravo je no, čak i te studije pokazuju brojke koje su veće od onih koje se mogu pronaći u službenoj statistici (Lussier i Cale, 2013).

Počinjenje kaznenih djela protiv spolnih sloboda smatra se jednim od djela za koje je najmanje vjerojatno da će biti počinjeno u sudioništvu ili u grupi (Van Mastrigt i Farrington, 2009; prema Smallbone i Cale, 2015). Djelovanje u sudioništvu ili grupi češće je kod

počinitelja kaznenih djela protiv spolnih sloboda na štetu djece (De Young, 1988; prema Smallbone i Cale, 2015). Neka američka istraživanja provedena na uzorku odraslih počinitelja kaznenih djela protiv spolnih sloboda pokazala su da ako ta skupina počinitelja čini djela u sudioništvu, to najčešće čini na studentskim kampusima i okruženju sveučilišta (Sanday, 2007; prema Smallbone i Cale, 2015) te je zbog toga sve češće istraživano kazneno djelo silovanja na kampusima ili „campus sexual assault“. Osim činjenje kaznenog djela silovanja na kampusima, činjenje kaznenih djela protiv spolnih sloboda češće je i u ratno vrijeme kada je manja socijalna kontrola (Wood, 2006; prema Smallbone i Cale, 2015).

Određena istraživanja ukazuju na to da je čak 1/3 adolescenata počinitelja kaznenih djela protiv spolnih sloboda bilo uključeno u grupno prijestupništvo (Bijleveld i Hendriks, 2003; prema Smallbone i Cale, 2015). Primijećeno je da adolescenti čine grupne seksualne napade u kontekstu inicijacije u ulične bande (Moore i Hagedorn, 2001; prema Smallbone i Cale, 2015) no, bez obzira na navedene rezultate istraživanja, grupno činjenje kaznenih djela protiv spolnih sloboda neuobičajeno je i za adolescente i odrasle počinitelje.

5.2. Dimenzija učestalosti

Slično kao i kod općeg prijestupništva, mali broj počinitelja kaznenih djela protiv spolnih sloboda čini kaznena djela protiv više žrtava dok većina počinitelja kaznenih djela protiv spolnih sloboda počini jedno kazneno djelo na štetu jedne žrtve. Podaci dobiveni samoiskazom ukazuju na to da je broj žrtava puno veći nego što to prikazuju službeni podaci (Lussier i Cale, 2013).

Kercher i Long (1991) navode da su istraživanja pokazala kako „tipičan“ počinitelj kaznenog djela silovanja počini u prosjeku 7.2 seksualna napada na 7 žrtava dok počinitelji kaznenih djela na štetu djece prosječno imaju 281.7 napada na 150.2 žrtava.

Slične rezultate dobili su i Lussier i sur. (2011; prema Lussier i Cale, 2013) u svom istraživanju koje je pokazalo da je prosječan broj žrtava osuđenog, muškog i odraslog počinitelja kaznenih djela protiv spolnih sloboda bio 1.8, ali da broj žrtava u stvarnosti varira između 1 i 13. Groth (1982; prema Lussier i Cale, 2013) je dobio slične rezultate na uzorku počinitelja kaznenih djela protiv spolnih sloboda. Pokazalo se da broj kaznenih djela prijavljenih samoiskazom varira od 1 do 30. Još veća razlika nađena je u istraživanju Weinrotta i Saylor (1991; prema Lussier i Cale, 2013) kada su pronašli da prema samoiskazu počinitelja broj žrtava varira od 1 do 200.

Heterogenost u volumenu vidljiva je i kada se uspoređuju tipovi počinitelja. Pham i sur. (1999; prema Lussier i Cale, 2013) su pronašli da počinitelji kaznenih djela protiv spolnih sloboda na štetu žena imaju prosječno 1.8 žrtava, a počinitelji kaznenih djela protiv spolnih sloboda na štetu djece 3.4. Groth i sur. (1982; prema Lussier i Cale, 2013) su koristeći samoiskaz počinitelja dobili podatak kako počinitelji kaznenih djela silovanja i kaznenih djela protiv spolnih sloboda na štetu djece imaju prosječno oko 5 počinjenih kaznenih djela protiv spolnih sloboda. Drugo istraživanje koje je ukazalo na heterogenost u volumenu je ono koje su proveli Weinrott i Saylor (1991; prema Lussier i Cale, 2013). Njihovo istraživanje je doprinijelo novim saznanjima vezanim za volumen činjenja kaznenih djela protiv spolnih sloboda s obzirom na to da su oni u svom istraživanju upotrijebili i podatke dobivene samoiskazom te dobili podatke koji su se bitno razlikovali od podataka iz službene statistike. Počinitelji seksualnog nasilja na štetu žena su prema službenim podacima imali 2 žrtve, ali samoiskazom je dobiven podatak o blizu 12 žrtava.

Istraživanje Lussiera i sur. (2011; prema Lussier i Cale, 2013) bavilo se istraživanjem prisutnosti počinitelja kaznenih djela protiv spolnih sloboda s velikim brojem počinjenih djela u uzorku odraslih počinitelja kaznenih djela protiv spolnih sloboda. Korišteni su različiti izvori informacija (samoiskazu, policijske statistike i izjave žrtava), a procjenjivana je frekvencija prijestupništva. Autori su istražili frekvenciju, odnosno broj specifičnih seksualnih kaznenih djela u kojima je počinitelj sudjelovao. Taj pristup naglasio je da je oko 11% njihovog uzorka sudjelovalo u više od 300 seksualnih kaznenih djela, dok je oko 40% ispitanika sudjelovalo u samo jednom kaznenom djelu. Osim toga, nisu pronađene razlike u broju različitih žrtava počinitelja obje grupe (počinitelji na štetu odraslih i počinitelji na štetu djece) što znači da neki počinitelji iskoriste nisko rizične prilike te mogu napasti nekoliko žrtava dok drugi više puta napadnu jednu žrtvu. Istraživanje je pokazalo i da su počinitelji kaznenih djela protiv spolnih sloboda s najvećim brojem počinjenih djela u uzorku stariji, u stabilnoj vezi s odraslim partnerom, da su imali posao u vrijeme počinjenja kaznenog djela i da ne konzumiraju droge.

5.3. Dimenzija težine

Kada se govori o težini počinjenog kaznenog djela, govori se prvenstveno o ozbiljnosti kaznenih djela, specijalizaciji i kombiniranju činjenja različitih kaznenih djela, odnosno raznolikosti u činjenju kaznenih djela.

Istraživanja koja su proveli Elliott (1994; prema Smallbone i Cale, 2015) i Loeber i Farrington (1998; prema Smallbone i Cale, 2015) pokazala su da je kazneno djelo silovanja kulminacija razvojnog puta koji uključuje progresiju od manje ozbiljnih do ozbiljnijih kaznenih djela. Za odrasle počinitelje kaznenih djela protiv spolnih sloboda postoji jednaka vjerojatnost kako će počiniti neseksualno kazneno djelo nakon osude za kazneno djelo protiv spolne slobode što ukazuje da ne postaju specijalizirani tijekom vremena.

Počinitelji kaznenog djela silovanja obično imaju veći broj prethodnih osuda zbog nasilnih kaznenih djela, iskazuju veću razinu agresivnost i sile od počinitelja kaznenih djela protiv spolnih sloboda na štetu djece (Bard, 1987; prema Simons, 2014). Osim toga, počinitelji kaznenog djela silovanja češće ponovno počine nasilno kazneno djelo nego seksualno. Metaanaliza koju su proveli Hanson i Bussiere (1998; prema Simons, 2014) pokazala je da je od 1839 počinitelja kaznenog djela silovanja njih 19% (349) recidiviralo čineći kazneno djelo protiv spolne slobode, a 22% (405) ponovno je počinilo nasilno kazneno djelo u *follow-up* razdoblju od 5 godina.

U usporedbi s počiniteljima kaznenih djela protiv spolnih sloboda na štetu djece, počinitelji na štetu odraslih češće su više „svestrani“ u činjenju kaznenih djela, ali i počinitelji na štetu djece iskazuju kriminalnu „svestranost“ (Smallbone i Wortley, 2004b; prema Smallbone i Cale, 2015). I jedni i drugi čine neseksualna kaznena djela i prijestupe prije nego što počnu činiti kaznena djela protiv spolnih sloboda (Miethe, Olson i Mitchell, 2006; prema Smallbone i Cale, 2015). Adolescenti, počinitelji kaznenih djela protiv spolnih sloboda češće imaju povijest neseksualnih kaznenih djela i češće u odrasloj dobi nastavljaju činiti neseksualna kaznena djela, češće od onih počinitelja koji počinju činiti kaznena djela protiv spolnih sloboda u odrasloj dobi (Nisbet i sur., 2004; prema Smallbone i Cale, 2015).

Iz svega navedenog očito je da je činjenje kaznena djela protiv spolnih sloboda dio većeg i raznolikog kriminalnog repertoara (Miethe i sur., 2006; prema Smallbone i Cale, 2015) koji uključuje antisocijalno i drugo neodgovorno ili bezobzirno ponašanje (Lussier i sur., 2007; prema Smallbone i Cale, 2015).

U kaznenim djelima protiv spolnih sloboda može biti konceptualizirana na 2 načina: 1. proporcija kaznenih djela protiv spolne slobode kada se uzmu u obzir sve kriminalne aktivnosti počinitelja; 2. tendencija ponavljanja istog kaznenog djela protiv spolne slobode. Trenutni dokazi ukazuju na to da počinitelji kaznenih djela protiv spolnih sloboda na štetu

djece čine više seksualnih kaznenih djela nego počinitelji kaznenih djela protiv spolnih sloboda na štetu žena (Lussier i Cale, 2013).

Harris i sur. (2009; prema Piquero i sur., 2012) navode da postoje razlike u specijalizaciji s obzirom na tip seksualnog prijestupa. Navodi da za počinitelje kaznenih djela protiv spolnih sloboda na štetu djece postoji značajno veća mogućnost nego za počinitelje kaznenog djela silovanja da se specijaliziraju za seksualna kaznena djela. Drugi autori (Prentky i sur., 1997; Parton i Day, 2002; Lussier, LeBlanc i sur., 2005; prema Piquero i sur., 2012) navode da su počinitelji kaznenih djela protiv spolnih sloboda na štetu djece češće „uporniji“ počinitelji od počinitelja kaznenog djela silovanja.

Jedan od razloga za uspostavljanje registara seksualnih prijestupnika je vjerovanje da su ti počinitelji specijalizirani za seksualne prijestupe (Tewksbury i Jennings 2010; prema Piquero i sur., 2012). Istraživanja pokazuju upravo suprotno. McCann i Lussier (2008) napravili su metaanalizu s prosječnim *follow-up* razdobljem od 5 godina koja je pokazala kako je 60.9% maloljetnih počinitelja kaznenih djela protiv spolne slobode recidiviralo čineći nenasilna kaznena djela, a 28.5% ponovno je počinilo nasilna kaznena djela. Za recidivizam u području spolnih sloboda, prosječna stopa iznosila je 12.2%.

Lussier (2005; prema Lussier i Cale, 2013) je pregledom znanstvene literature o specijalizaciji počinitelja kaznenih djela protiv spolnih sloboda zaključio da je malo empirijskih dokaza koji podupiru hipotezu specijalizacije. Zaključio je da se počinitelji kaznenih djela protiv spolnih sloboda ne ograničavaju samo na kaznena djela protiv spolnih sloboda. Istraživanja Gebharda i sur. (1965; prema Lussier i Cale, 2013) i Lussiera (2005; prema Lussier i Cale, 2013) pokazala su kako kaznena djela protiv spolnih sloboda čine između 4 i 14% ukupne kriminalne aktivnosti počinitelja kaznenog djela silovanja, a kod počinitelja kaznenih djela protiv spolnih sloboda na štetu djece čine 40%.

Kombiniranje činjenja kaznenih djela, kada se govori o kaznenim djelima protiv spolnih sloboda, može biti konceptualizirano na 2 načina: 1. mješavina kaznenih djela u kriminalnoj povijesti počinitelja (priroda i opseg prelaženja s jedne vrste kaznenih djela na drugu koja karakterizira cjelokupni kriminalni repertoar); 2. prelaženje s jedne vrste kaznenih djela na drugu u kontekstu seksualne specijalizacije. U prvoj perspektivi znanstvenici su uglavnom usmjereni na broj različitih tipova neseksualnih kaznenih djela počinitelja kaznenih djela protiv spolnih sloboda, a u drugoj perspektivi usmjereni su na tendenciju počinitelja se usmjere isključivo na jednu vrstu kaznenog djela protiv spolne slobode (Lussier i Cale, 2013).

Počinitelji kaznenih djela protiv spolnih sloboda najčešće čine neseksualna kaznena djela prije i poslije svojih osuda za seksualna kaznena djela. Manjina počinitelja pokazuje raznolikost u seksualnom prijestupništvu, a ta raznolikost je pozitivno povezana s raznolikošću u neseksualnom prijestupništvu. Počinitelji kaznenih djela protiv spolnih sloboda koje karakterizira cjeloživotna perzistentnost u antisocijalnom ponašanju više prelaze iz jedne domene kaznenih djela u drugu. U tom kontekstu, prelazak s jedne vrste kaznenog djela na drugu može se promatrati kroz nekoliko dimenzija. Neke od tih dimenzija su dob žrtve, odnos s počiniteljem, priroda seksualnog čina te razina i tip korištene prisile. Spol žrtve i razina sile u seksualnim kaznenim djelima relativno je stabilna. Dob žrtve i priroda seksualnog čina imaju tendenciju fluktuirati u longitudinalnom nizu seksualnih kaznenih djela (Lussier i Cale, 2013).

Soothill i sur. (2000; prema Lussier i Cale, 2013) došli su do zaključka da počinitelji kaznenih djela protiv spolnih sloboda čine raznolika kaznena djela, ali da imaju tendenciju specijalizacije u svom seksualnom prijestupništvu što se tiče tipa žrtve. Slično je zaključio i Rdzinowicz (1957; prema Lussier i Cale, 2013) koji je dobio rezultate da je samo 7% velikog uzorka počinitelja kaznenih djela protiv spolnih sloboda osuđivano zbog seksualnih kaznenih djela na štetu muškaraca i žena. Nešto recentnije istraživanje proveli su Abel i Rouleau (1990; prema Lussier i Cale, 2013), a njihovo istraživanje pokazalo je da je 42% ispitanika u uzorku počinilo kazneno djelo prema žrtvi iz više od jedne dobne skupine, a 20% ispitanika je imalo žrtve oba spola.

Ovakvi oprečni rezultati pokazatelj su da je ovoj temi potrebno posvetiti više pažnje pri budućim istraživanjima.

5.4. Dimenzija duljine

U adolescenciji do početka činjenja kaznenih djela dolazi i kod počinitelja kaznenih djela protiv spolnih sloboda i kod počinitelja kaznenih djela na štetu djece dok je početak činjenja u 30-im godinama karakterističniji za počinitelje na štetu djece. Takav zaključak potvrdili su i Lussier i Cale (2013) koji navode da su istraživanja pokazala da počinitelji kaznenih djela protiv spolne slobode na štetu žena obično budu osuđeni za prvo kazneno djelo u kasnim 20-im ili ranim 30-im godinama života, a počinitelji kaznenih djela protiv spolnih sloboda na štetu djece obično u kasnim 30-im ili ranim 40-im godinama života.

Hanson (2002; prema Smallbone i Cale, 2015) navodi gotovo identičan rezultat, odnosno objašnjava da za razliku od generalnog prijestupništva, počinitelji kaznenih djela protiv

spolnih sloboda najčešće počinju činiti kaznena djela u adolescenciji i u srednjim do kasnim 30-im godinama života. Taj podatak se slaže s tvrdnjom da većina dječaka koji postanu antisocijalni, prvi put to postanu u adolescenciji (Moffitt 1991; prema Moffitt 1993).

Slične rezultate su dobili i Prentky i Knight (1993; prema Lussier i Cale, 2013) u svom istraživanju koje je pokazalo da je 49% odraslih počinitelja kaznenog djela silovanja počelo činiti to kazneno djelo prije dobi od 18 godina, a ostatak uzorka u odrasloj dobi. Ti rezultati odraz su rezultata ranijeg istraživanja koje su proveli Groth, Longo i McFadin (1982; prema Lussier i Cale, 2013) koje je pokazalo da je prosječna dob početka činjenja djela protiv spolne slobode 19 godina, a u istraživanju Abela, Osborna i Twigga (1993; prema Lussier i Cale, 2013) ta dob je 22 godine.

No, istraživanja nisu jednoznačna pa je tako istraživanje odraslih počinitelja kaznenih djela protiv spolnih sloboda koje su proveli Perry i Orchard (1992; prema Luca-Mrđen, 2005) pokazalo da su inicijalni prekršaji učestali u vrlo ranoj dobi, čak u osmoj ili devetoj godini. Utvrđeno je da je 50% svih odraslih počinitelja kaznenih djela protiv spolnih sloboda započelo s činjenjem djela u adolescenciji.

Istraživanja recidivizma pokazala su da se činjenje kaznenih djela protiv spolnih sloboda smanjuje s dobi, jednako kao i kod generalnog prijestupništva, a recidivizam počinitelja kaznenih djela protiv spolnih sloboda na štetu odraslih osoba postupno se smanjuje od rane odrasle dobi (Smallbone i Cale, 2015).

Istraživanja su pokazala da samo mali dio maloljetnih počinitelja (5-10%) nastavlja činiti kaznena djela protiv spolnih sloboda u odrasloj dobi (Lussier i sur., 2012; Nisber i sur., 2004; prema Lussier i Cale, 2013). Broj maloljetnih počinitelja koji nastavljaju činiti kaznena djela u odrasloj dobi povećava se ako se produži *follow-up* razdoblje u odrasloj dobi (za 10-15%) (Hendriks i Bijleveld, 2008; prema Lussier i Cale, 2013).

Kleemans i de Poot (2008) navode da je zahvaljujući brojnim istraživanjima na području kriminalne karijere identificirana veza između dobi i kriminaliteta. Prevalencija prijestupništva raste u ranoj adolescenciji i doseže vrhunac između 15. i 17. godine, a potom postupno opada.

Još jedno istraživanje koje je pokazalo slične rezultate je ono koje je proveo Cline (1980; prema Lussier i Cale, 2013), a navodi da se prevalencija kaznenih djela protiv spolnih sloboda stabilno povećava od 0.3% u ranoj adolescenciji (11-15 godina) do 1.6% u kasnoj

adolescenciji (16-20 godina), 2.4% u ranoj odrasloj dobi (21-25 godina) i 2.6% u razdoblju od 26 do 30 godina života.

Također, postoji jaz između dobi početka zabilježene samoiskazom počinitelja i dobi dobivene prema policijskoj statistici koji iznosi prosječno 7 godina između stvarne dobi početka činjenja kaznenih djela i službenih statistika. Istraživanja pokazuju kako je skoro 20% počinitelja kaznenih djela protiv spolne slobode u procesu „kraja“ ili su već prestali činiti kaznena djela u doba kada su osuđeni za prvo kazneno djelo protiv spolne slobode (Lussier i Cale, 2013).

Važne informacije su i one koje se odnose na učinkovitost tretmana i vjerojatnost recidivizma.

Rezultati istraživanja Perryja i Orcharda (1992; prema Luca-Mrđen, 2005) pokazali su da ozbiljnost prekršajnog ponašanja može eskalirati ako ne postoji tretman. Autori istraživanja navode da je 35% svih zatvorenih odraslih počinitelja seksualnog nasilja koje su intervjuirali navelo progresiju - od kompulzivne masturbacije, egzibicionizma i voajerizma u doba mladosti do ozbiljnog seksualno agresivnog ponašanja, za koje su osuđeni kao odrasli.

Zahvaljujući brojnim istraživanjima, problematično seksualno ponašanje u djetinjstvu (ispod dobi od 12 godina) više se ne smatra povezanim s karijerom počinitelja kaznenih djela protiv spolnih sloboda (Chaffin, 2008; prema Smallbone i Cale, 2015). Ono što se smatra problematičnim je ako do početka činjenja kaznenih djela dođe u adolescenciji ili ranoj odrasloj dobi jer takvi počinitelji češće nastave činiti kaznena djela (Harris i Rice, 2007; prema Smallbone i Cale, 2015). Proučavajući ponašanje, otkriveno je da je seksualno problematično ponašanje kod djece samo dio većeg problema u ponašanju (Lussier i Healey, 2010; prema Smallbone i Cale, 2015). U kasnijim razvojnim razdobljima, 40-60% adolescenata i odraslih počinitelja kaznenih djela protiv spolnih sloboda prethodno su počinili neki neseksualni prijestup. Iako su stope recidivizma za adolescente počinitelje kaznenih djela protiv spolnih sloboda niske, stope recidivizma za neseksualna kaznena djela obično su visoke (Nisbet i sur., 2004; prema Smallbone i Cale, 2015). Ovakvi rezultati pokazuju da postoji velika važnost pravovremenog i sveobuhvatnog tretmana koji bi bio prilagođen karakteristikama počinitelja kaznenih djela protiv spolnih sloboda, ali i koji bi se usmjerio na smanjenje kriminogenih rizika i potreba.

To potvrđuje i istraživanje Hagana i Gust-Breya (1999; prema Piquero i sur., 2012) koji su analizirali adolescente počinitelje kaznenih djela protiv spolnih sloboda u longitudinalnoj studiji u trajanju od 10 godina. Rezultati su pokazali da je 90% ispitanika recidivalo, ali su

počinili neseksualno kazneno djelo. Slične rezultate dobio je i Sipe (1998; prema Piquero i sur., 2012). On je zaključio da maloljetni počinitelji neseksualnih kaznenih djela imaju veći rizik za recidivizam kao odrasli od maloljetnika koji čine kaznena djela protiv spolne slobode te da će počinitelji kaznenih djela protiv spolne slobode u manjem postotku recidivirati, ali kako će, ako se to dogodi, češće recidivirati čineći neseksualno kazneno djelo.

Odrasli počinitelji kaznenih djela protiv spolnih sloboda češće su ponovno uhićeni zbog neseksualnog djela nego zbog seksualnog (Hanson i sur., 2002; prema Smallbone i Cale, 2015) pa zbog toga postoji sličan kontinuitet među počiniteljima kaznenih djela protiv spolnih sloboda kao i kod drugih prijestupnika.

Istraživanja su pokazala da tretman značajno utječe na vjerojatnost recidiva. Hall (1995; prema Piquero i sur., 2012) je proveo metaanalizu 12 studija uspoređujući počinitelje kaznenih djela protiv spolnih sloboda u tretmanu i one koji nisu bili u tretmanu. Pokazalo se da je 27% počinitelja koji nisu bili u tretmanu i 19% počinitelja koji jesu bili u tretmanu recidiviralo čineći novo kazneno djelo protiv spolne slobode. Slične rezultate dobio je i Hanson (2002; prema Piquero i sur., 2012) u metaanalizi 43 istraživanja. Metaanaliza je ukazala na stopu recidivizma od 12.3% za počinitelje u tretmanu i 16.8% za kontrolnu skupinu.

Suprotno tome, Van der Werff (1989; prema Broadhurst i Maller, 1992) je u longitudinalnom istraživanju u trajanju od 6 godina na uzorku nizozemskih počinitelja kaznenih djela 1977. godine pronašao 119 počinitelja kaznenog djela silovanja, od čega je 66% počinitelja imalo prijašnju osudu za neko kazneno djelo, 17% je imalo prijašnju osudu za kazneno djelo protiv spolne slobode i 10% imalo je prijašnju osudu za silovanje. U istraživanju je uključen i alternativni kriteriji „ponovno pojavljivanje na sudu“ uz kriterij „ponovne osude“. Rezultati su pokazali da je stopa recidivizma 79% za ponovno pojavljivanje na sudu, 25% za ponovno pojavljivanje na sudu zbog kaznenog djela protiv spolne slobode i 15% zbog ponovne osude za silovanje. Također su dobiveni podaci kako su počinitelji kaznenih djela protiv spolne slobode, odnosno počinitelji kaznenog djela silovanja imali najveću stopu recidivizma i najveći broj ponovnih osuda.

Postoji puno čimbenika koji mogu utjecati na duljinu kriminalne karijere, a Francis i sur. (2007) su u svom istraživanju duljine kriminalne karijere zaključili kako je najznačajnija varijabla koja utječe na duljinu kriminalne karijere dob prve osude. Zaključuju kako se vjerojatnost prestanka činjenja kaznenih djela primjetno razlikuje kako dob prve osude raste i

da ozbiljniji prijestupnici u manjem broju slučajeva prestaju činiti kaznena djela nakon prve osude. Uz to, ističu kako je moguće procijeniti duljinu kriminalne karijere iz varijabli dostupnih prilikom prve osude. Uzeli su za primjer počinitelja kojem je prvo kazneno djelo bilo nasilne prirode, koji ne čini djela u sudioništvu i koji za prvo kazneno djelo nije dobio kaznu zatvora i zaključili kako je srednja duljina između dva kaznena djela nešto manja od 10 godina za muškog počinitelja kojem je prva osuda bila u vrijeme kada je bio mlađi od 15 godina, a za one počinitelje koji su prvo djelo počinili između 21. i 25. godine 4.5 godina.

O odustajanju od činjenja kaznenih djela zna se još manje nego o dobi početka činjenja kaznenih djela protiv spolnih sloboda.

Kao tipičan prekid kriminalne karijere počinitelja kaznenih djela protiv spolnih sloboda smatra se trenutak u kojem seksualno prijestupništvo prestaje (zadnja osuda). S razvojne perspektive, prekid ili odustajanje od kriminalne karijere je dinamični proces u kojem prijestupništvo usporava i postaje specijalizirano, a zatim dolazi do potpunog prestanka činjenja kaznenih djela. Za to je najzaslužnije starenje počinitelja. Predložene su 2 glavne hipoteze: 1. hipoteza statičke maturacije podrazumijeva da je rizik za ponovno počinjenje kaznenog djela protiv spolne slobode smanjen maturacijskim učincima s obzirom da rizik obično prati krivulju dob-kriminalitet; 2. hipoteza statičke sklonosti predlaže da se koristeći statičke rizične faktore odrasli počinitelji kaznenih djela protiv spolnih sloboda mogu razlikovati s obzirom na vjerojatnost recidiva (Lussier i Cale, 2013).

Multivarijatne analize pokazuju da kada se kontrolira kriminalna povijest, stope seksualnog recidivizma smanjuju se za 2% za svaku godinu koju počinitelj provede na slobodi (Thornton, 2006; prema Lussier i Cale, 2013).

6. ISTRAŽIVANJA U REPUBLICI HRVATSKOJ

U svijetu, pa tako i u Republici Hrvatskoj nema puno istraživanja vezanih za počinitelje kaznenih djela protiv spolnih sloboda. Dostupna istraživanja daju mali, ali zasigurno ne dovoljan uvid u kriminalnu karijeru navedene skupine počinitelja.

Istraživanje Gorete i sur. (2004) provedeno u Psihijatrijskoj bolnici Vrapče pokazuje da je 50% vještačenih delinkvenata počinilo kazneno djelo silovanja, 24% bludne radnje a 12% spolni odnošaj s djetetom. Disocijalni poremećaj osobnosti najzastupljeniji je u slučajevima

najčešćeg kaznenog djela silovanja. Dijagnoza zlouporabe i ovisnosti o alkoholu kod 26% ispitanika potvrđuje poznatu kriminogenu važnost alkohološke problematike, kako u agresivnim tako i u seksualnim deliktima (Goreta i sur., 2004; prema Mužinić i sur., 2010).

Mužinić i sur. (2010) su proveli istraživanje na dvije skupine počinitelja kaznenih djela protiv spolnih sloboda. Jednu skupinu činili su počinitelji čije su žrtve bile maloljetne, a drugu počinitelji čije su žrtve u vrijeme počinjenja bile punoljetne. U istraživanje su uključeni svi zatvorenici, počinitelji spolnih delikata, na izdržavanju kazne Kaznionice u Lepoglavi, 2009. godine. U svrhu istraživanja korištena je dokumentacija zatvorenika. U istraživanju je najviše bilo zastupljeno kazneno djelo silovanja (57), zatim djelo spolni odnošaj s djetetom (41), bludne radnje (19) te rodoskrnuće (19). Analizom penoloških i psihijatrijskih obilježja seksualnih delinkvenata koji su tada bili na izdržavanju kazne zatvora utvrđeno je da su počinitelji u najvećem broju slučajeva u bračnoj ili izvanbračnoj zajednici, sa završenom osnovnom školom te srednjom vjerojatnosti specijalnog kriminalnog recidiva. Počinitelji čije su žrtve u vrijeme počinjenja djela bile punoljetne najčešće su koristili kombinaciju fizičke sile i prijetnje. Čak 62,7% počinitelja bili su u dobi između 30 i 49 godina. Najviše ih dolazi sa sela (26%), a na drugom mjestu je bio grad Zagreb (20%). Više od pola počinitelja imalo je loš materijalni status u primarnoj obitelji, a zatim slijedi osrednji materijalni status. Gotovo polovica ispitanika (46%) počinilo je dva ili više kaznenih djela, a 84% počinitelja nije počinilo djelo u sudioništvu. Organiziranost i priprema za izvršenje djela bila je prisutna u 46% slučajeva, a agresivnost tijekom izvršenja kaznenog djela bila je prisutna kod 85% počinitelja. Raspodjela uzorka prema izrečenoj sigurnosnoj mjeri pokazuje da najveći broj ispitanika nije imao izrečenu mjeru sigurnosti, dok je 22% ispitanika imalo izrečenu mjeru sigurnosti liječenja od ovisnosti. Najviše ispitanika je za počinjeno djelo dobilo kaznu zatvora od 5 do 9 godina (41%), a 37% ispitanika dobilo je kaznu manju od 5 godina. U odnosu na stav prema počinjenom kaznenom djelu 63% počinitelja negira djelo u potpunosti, 16% umanjuje krivnju, 5% racionalizira, a 16% priznaje djelo u potpunosti. Analizirajući odnos sa žrtvom, istraživanje je pokazalo da je u najvećem broju počinitelj bio poznata osoba (otac, oćuh, usvojitelj), a na drugom mjestu je nepoznata osoba (29%).

7. ZAKONSKI OKVIR I STATISTIČKI PODACI

Od 1991. godine do danas Republika Hrvatska je imala dvije velike reforme Kaznenog zakona i Zakona o kaznenom postupku. Obje reforme su bile usmjerene na osuvremenjivanje

odredbi o kaznenim djelima protiv spolnih sloboda. Cilj reforme iz 1997. godine bio je prvenstveno osigurati da ta kaznena djela budu rodno neutralna i da ne diskriminiraju na osnovi seksualne orijentacije, a cilj reforme iz 2011. je bio redefinirati ta djela tako da njihov središnji element bude nedobrovoljnost. Što se tiče reforme kaznenog procesnog prava učinjen je radikalni pomak Zakonom o kaznenom postupku iz 2008. godine kada su u pitanju kaznena djela protiv spolnih sloboda. Uvedena su posebna prava za žrtve seksualnog nasilja kao i posebno dokazno pravilo u tim slučajevima (Radačić, 2014).

Kazneni zakon donesen 29. rujna 1997. (KZ, NN 125/11, 144/12, 56/15, 61/15, 101/17) godine kriminalizirao je kaznena djela protiv spolne slobode u XI. glavi: Kaznena djela protiv spolne slobode i spolnog ćudoređa. Objekti zaštite kod ovih kaznenih djela bili su: *zaštita od nedobrovoljnih seksualnih radnji* kriminalizacijom silovanja (čl. 188.), spolni odnošaj s nemoćnom osobom (čl. 189.), spolni odnošaj zlouporabom položaja (čl. 191.), prisila na spolni odnošaj (čl. 190.) te bludne radnje (čl. 193.).

Drugi članci ove glave Kaznenog zakona bili su usmjereni na *zaštitu spolnog integriteta osoba koje nisu dostigle određenu starosnu dob* (spolni odnošaj s djetetom, zadovoljenje pohote pred djetetom ili maloljetnom osobom, podvođenje djeteta ili maloljetne osobe, dječja pornografija, rodoskvrnuće s maloljetnom osobom ili djetetom), *zaštitu od financijskog iskorištavanja u vezi sa spolnim radnjama* (podvođenje, trgovanje ljudima i ropstvo, međunarodna prostitucija) te *zaštitu spolnog ćudoređa* (rodoskvrnuće, podvođenje, iskorištavanje djece ili maloljetnih osoba za pornografiju te upoznavanje djece s pornografijom).

U novom Kaznenom zakonu koji je usvojen 2011. godine, izmijenjen i dopunjen 2012. godine, a stupio na snagu 1. siječnja 2013. godine (KZ, NN 110/97, 27/98, 50/00, 129/00, 51/01, 111/03, 190/03, 105/04, 84/05, 71/06, 110/07, 152/08, 57/11, 143/12) dogodile su se promjene u vezi s kaznenim djelima protiv spolnih sloboda. Promijenjen je naziv, kaznena djela na štetu djece premještena su u zasebnu glavu te je došlo do redefiniranja kaznenih djela koja štite od nedobrovoljnih spolnih radnji. Dvije se glave odnose na seksualno nasilje: Glava XVI. (Kaznena djela protiv spolne slobode) i Glava XVII. (Kaznena djela spolnog zlostavljanja i iskorištavanja djeteta).

Glava pod nazivom Kaznena djela protiv spolne slobode uključuje silovanja (čl. 153.), bludne radnje (čl. 155.), spolni odnošaj bez pristanka (čl. 152.), teška kaznena djela protiv spolne slobode (čl. 154.), spolno uznemiravanje (čl. 156.) i prostituciju (čl. 157.).

Kada govorimo o načinima praćenja kaznenih djela, bitno je naglasiti kako se različite statistike razlikuju s obzirom na to da li broje prijave za određena djela, optužbe ili osude. Podatke o prijavljenim djelima za RH nalazimo prvenstveno u statistici Ministarstva unutarnjih poslova premda te statistike ne sadržavaju sve relevantne informacije o djelu, odnosu žrtve i počinitelja i korištenju oružja. Prema podacima MUP-a, od 2003. do 2012. broj prijave u slučajevima silovanja i drugih kaznenih djela protiv spolnih sloboda je konstantan. U tom razdoblju prijavljeno je 5.813 seksualnih delikata, od čega 877 kaznenih djela silovanja te 209 pokušaja silovanja (ukupno 1.087 ili 19%): većina se odnosi na bludne radnje (2.014 ili 35%). Godišnje je, u prosjeku, prijavljeno 88 silovanja i 21 pokušaj silovanja. U 2013. godini prijavljeno je 740 kaznenih djela protiv spolne slobode i djela spolnog zlostavljanja i iskorištavanja djece, od čega se 94 prijave odnose na silovanje (82 silovanja i 22 pokušaja silovanja). U slučajevima silovanja svi oštećeni su žene i većinom je riječ o mladim osobama: 18 žrtava (19%) u dobi je od 18 do 22, a 14 (14%) u dobi od 26 do 30 godina (Radačić, 2014).

Statistička izvješća Državnog zavoda za statistiku „Punoljetni počinitelji kaznenih djela, prijave, optužbe i osude“ za razdoblje od 2009. do 2016. godine prikazuju stanje i kretanje broja prijavljenih, optuženih i osuđenih punoljetnih osoba prema različitim vrstama kaznenih djela. U *Tablici 3.* prikazani su statistički podaci o osuđenim počiniteljima kaznenih djela protiv spolnih sloboda za razdoblje od 2009. do 2016.. godine.

Tablica 3. Punoljetni počinitelji kaznenih djela, osude od 2009. do 2016. godine

	2009.	2010.	2011.	2012.		2013.	2014.	2015.	2016.
Protiv spolne slobode i spolnog ćudoređa	311	274	267	247	Protiv spolne slobode	169	153	125	141
Prisila na spolni odnošaj, čl. 190	5	1	2	1	Spolni odnošaj bez pristanka, čl. 152.	11	7	13	23
Silovanje, čl. 188.	88	73	51	45	Silovanje, čl. 153.	42	52	34	38
Bludne radnje, čl.	106	98	111	90	Bludne radnje, čl. 155.	86	67	50	63

193.									
					Spolno uznemiravanje, čl. 156.	0	4	3	5
					Prostitucija, čl. 157.	30	23	25	12

Izvor: Državni zavod za statistiku

Kao što je iz tablice vidljivo, počinitelji su najčešće osuđivani za kaznena djela silovanja i kaznena djela bludnih radnji. Najmanje je osuda za kazneno djelo spolnog uznemiravanja i prisile na spolni odnošaj.

U nastavku će biti prikazani rezultati ovog istraživanja provedenog u Kaznionici u Lepoglavi.

8. CILJ I PROBLEMI ISTRAŽIVANJA

Cilj ovog rada je utvrditi obilježja kriminalne karijere počinitelja kaznenih djela protiv spolnih sloboda.

U skladu s postavljenim ciljem, formulirana su tri problema:

1. Opisati obilježja kriminalne karijere počinitelja kaznenih djela protiv spolnih sloboda kroz temeljne dimenzije kriminalne karijere.
2. Ispitati neke osobine ličnosti počinitelja kaznenih djela protiv spolnih sloboda.
3. Ispitati razlike u kriminalnoj i obiteljskoj povijesti između počinitelja.

9. METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA

9.1. Uzorak ispitanika

Istraživanje je provedeno na uzorku od 49 počinitelja kaznenih djela protiv spolnih sloboda koji su na izdržavanju kazne zatvora u Kaznionici u Lepoglavi ili su završili s izdržavanjem kazne zatvora. Od ispitanika koji su otpušteni s izdržavanja kazne zatvora, 7 ih je otpušteno 2016. godine, a 4 ispitanika 2017. godine. Ostali ispitanici (38) nalaze se na izdržavanju kazne zatvora 2018. godine. Svi ispitanici su muškog spola.

9.2. Postupak provedbe istraživanja i mjerni instrument

Podatci potrebni za pisanje ovog rada su prikupljeni tijekom veljače 2018. godine u Kaznionici u Lepoglavi. Podatci su preuzeti iz osobnika zatvorenika koji su se nalazili na izdržavanju kazne zatvora, te onih koji su otpušteni sa izdržavanja kazne 2017. i 2016. godine.

Za potrebe istraživanja konstruiran je mjerni instrument kako bi se dobio uvid u neke parametre kriminalne karijere počinitelja kaznenih djela protiv spolnih sloboda.

Iz osobnika su upisani podatci koji se odnose na sociodemografske karakteristike zatvorenika, odnosno dob, spol, obrazovanje, bračno stanje, broj djece, radni status i mjesto stanovanja prije dolaska na izdržavanje kazne zatvora. Uključeni su i podatci o trenutnom kaznenom djelu i kazni, a odnose se na podatke o kaznenom djelu zbog kojeg je počinitelj na izdržavanju kazne, visini kazne u mjesecima, dobi zatvorenika u vrijeme počinjenja djela, izrečenim sigurnosnim mjerama, počinjenju djela u sudioništvu, mjestu izvršenja djela, dobi i spolu žrtve, otporu žrtve, odnosu žrtve i počinitelja i korištenju nasilja nad žrtvom. Važni podaci za ovaj rad su i oni koji se odnose na prethodne osude te vrstu prethodno počinjenih kaznenih djela, eskalaciju u činjenju kaznenih djela i frekvenciju činjenja kaznenih djela.

Isto tako, ispitana je povijest problema u primarnoj obitelji te postojanje problema u ponašanju u adolescenciji, odnosno problemi u školovanju, alkoholizam i nasilje članova primarne obitelji, socioekonomski status primarne obitelji, dob početka činjenja kaznenih djela, institucionalizacija ili primjena odgojnih mjera u djetinjstvu ili adolescenciji.

Zadnja skupina pitanja odnosila se na stav prema počinjenom djelu, ubrojivost u vrijeme počinjenja, opću inteligenciju, je li kazneno djelo počinjeno pod utjecajem sredstava ovisnosti, postoji li dijagnoza ovisnosti, uključenost u posebne programe tretmana u Kaznionici te vjerojatnost kriminalnog recidiva prema Pojedinačnom programu postupanja i podacima Centra za dijagnostiku.

9.3. Način obrade podataka

U svrhu ostvarivanja postavljenih ciljeva ovog istraživanja koristile su se sljedeće statističke metode i analize:

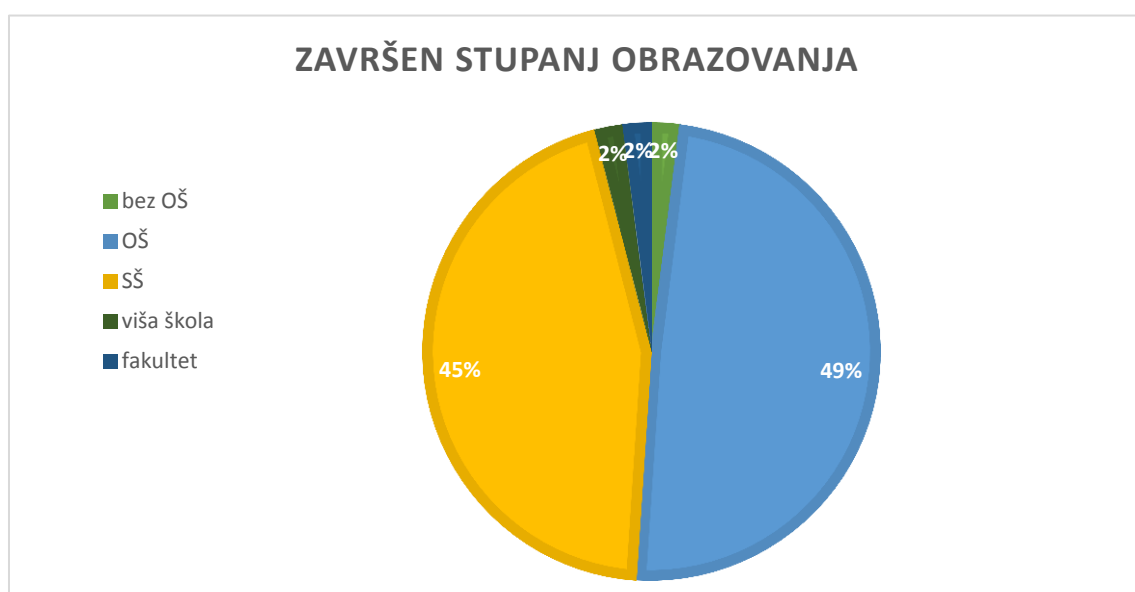
1. Metode deskriptivne statistike
2. T-test
3. Hi-kvadrat

10. REZULTATI ISTRAŽIVANJA

10.1. Deskriptivna analiza

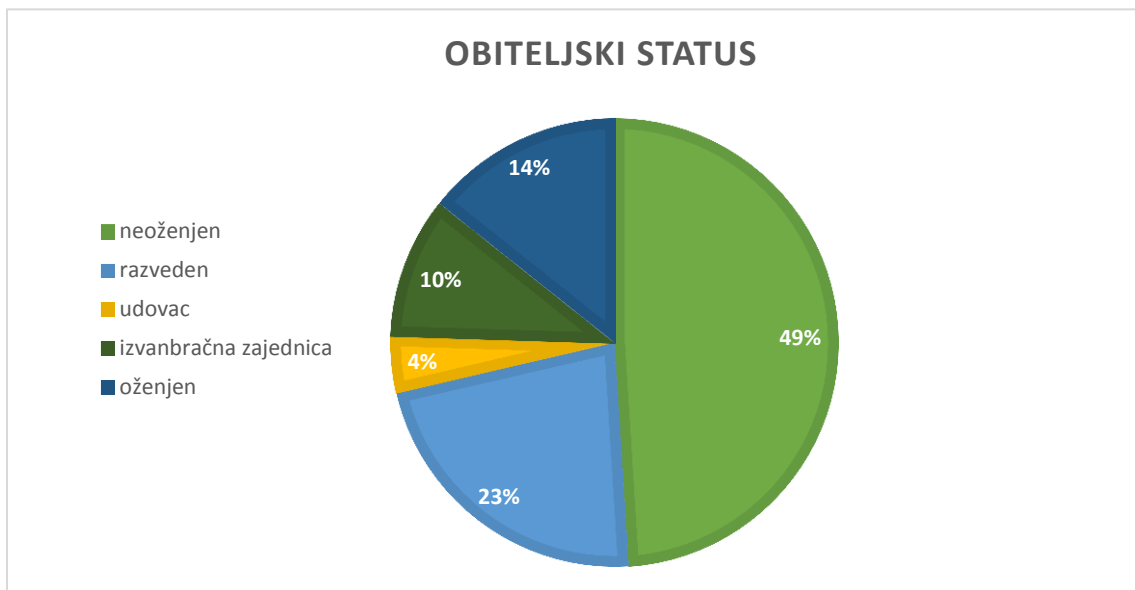
Raspon dobi ispitanika kreće se od 24 do 76 godina, a prosječna dob sudionika je 48,47 godina ($SD_{dob} = 11,290$).

Grafikon 1. Završen stupanj obrazovanja (N=49)

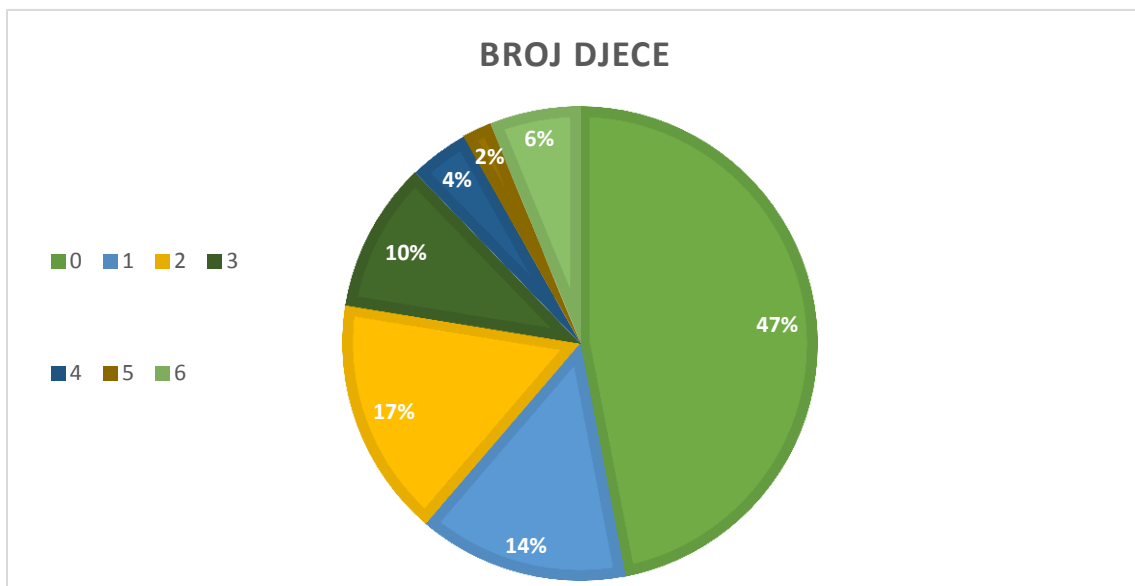
S obzirom na stupanj obrazovanja, najveći udio čine ispitanici sa završenom osnovnom školom, odnosno 49%, zatim 44,9% ispitanika ima završenu srednju školu, 2% ispitanika je bez završene osnovne škole, a 2% ispitanika ima završenu višu školu te 2% fakultet.

Grafikon 2. Obiteljski status (N=49)

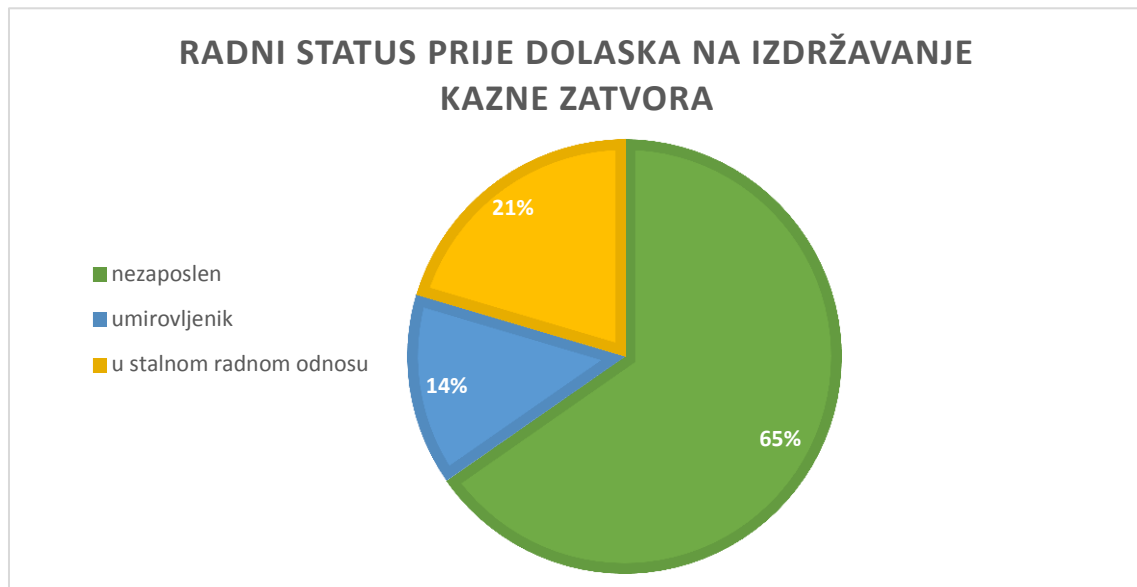
Iz *Grafikona 2.* vidljivo je da je u uzorku najviše ispitanika neoženjeno, odnosno 49%, 22,4% je razvedeno, 14,3% je oženjeno, 10,2% živi u izvanbračnoj zajednici, a 4,1% ispitanika su udovci.

Grafikon 3. Broj djece (N=49)

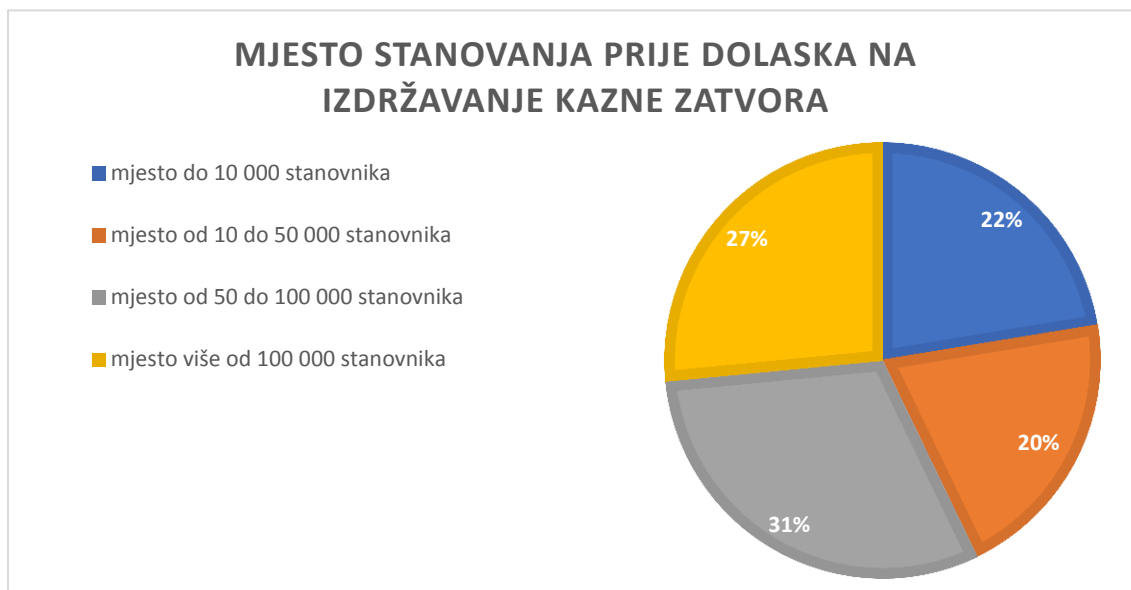
S obzirom na broj djece, 46,9% ispitanika nema djecu, 16,3% ima dvoje djece, 14,3% ima jedno dijete, 10,2% ima troje djece, 6,1% ima šestero djece, 4,1% ima četvero djece, a 2% ima petero djece .

Grafikon 4. Radni status prije dolaska na izdržavanje kazne zatvora (N=49)

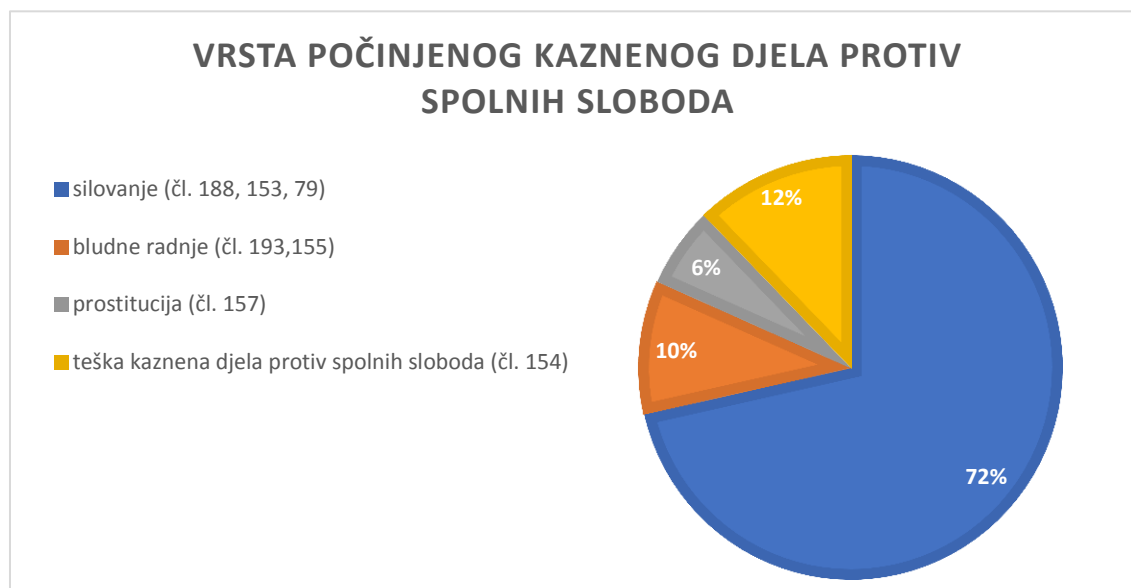
S obzirom na radni status prije dolaska na izdržavanje kazne zatvora, 65,3% ispitanika je bilo nezaposleno, 20,4% je bilo u stalnom radnom odnosu, a 14,3% je umirovljenika.

Grafikon 5. Mjesto stanovanja prije dolaska na izdržavanje kazne zatvora (N=49)

Najviše zatvorenika je prije dolaska na izdržavanje kazne živjelo u mjestu između 50 i 100 000 stanovnika, odnosno 30,6%, zatim 26,5% u mjestu s više od 100 000 stanovnika, 22,4% živjelo je u mjestu do 10 000 stanovnika, a 20,4% živjelo je u mjestu koje je imalo između 10 i 50 000 stanovnika.

Grafikon 6. Vrsta počinjenog kaznenog djela protiv spolnih sloboda (N=49)

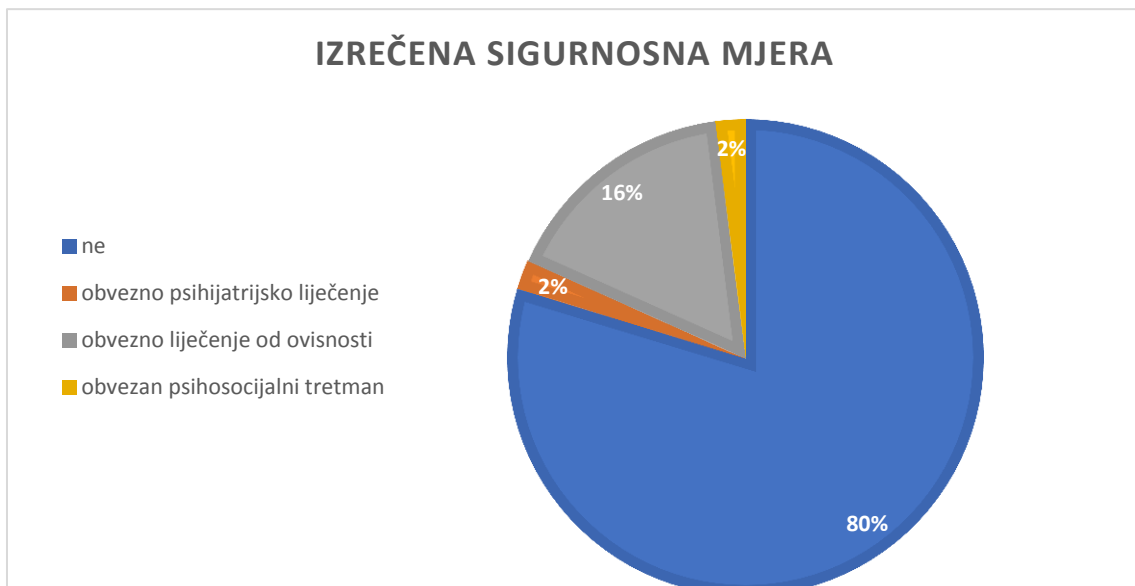

S obzirom na kazneno djelo zbog kojeg je ispitanik trenutno na izdržavanju trenutne kazne zatvora, najveći udio ispitanika počinilo je kazneno djelo silovanja, 71,4%, zatim slijede počinitelji teškog kaznenog djela protiv spolnih sloboda, 12,2%, potom počinitelji kaznenog djela bludnih radnji, 10,2% te počinitelji osuđeni zbog kaznenog djela prostitucije, 6,1%. Visina izrečene kazne kreće se od 1 godine do 37 godina, a prosječna visina kazni je 10,40 godina ($SD_{visina} = 7,708$).

Kazneno djelo prostitucije odnosi se na počinitelje koji su organizirali prostituiranje jedne ili više osoba te na taj način zarađivali novac.

Osobe koje su počinile kazneno djelo silovanja osuđivane su prema Kaznenom zakonu donesenom 1997. godine (članak 188.), Kaznenom zakonu iz 2011. godine (članak 153.) te Krivičnom zakonu Republike Hrvatske (članak 79.). Osobe koje su počinile kazneno djelo bludnih radnji osuđivane su prema Kaznenom zakonu iz 1997. godine (članak 193.) te Kaznenom zakonu iz 2011. godine (članak 155.). Osim toga, u uzorku se javljaju i počinitelji koji su počinili kazneno djelo prostitucije (članak 157.) te počinitelji teških kaznenih djela protiv spolnih sloboda (članak 154.), a osuđeni su po Kaznenom zakonu iz 1997. godine.

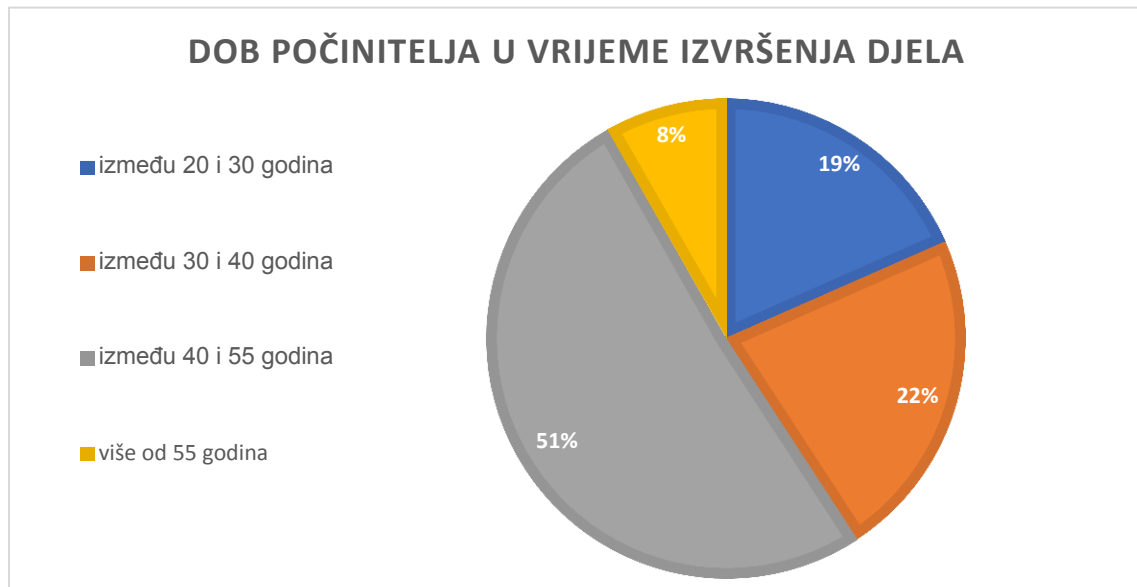
Grafikon 7. Izrečena sigurnosna mjera (N=49)

Uz kaznu zatvora, za 16,3% ispitanika izrečena je i sigurnosna mjera obveznog liječenja od ovisnosti, 2% ima izrečenu mjeru obveznog psihosocijalnog tretmana, a 2% ima obvezno

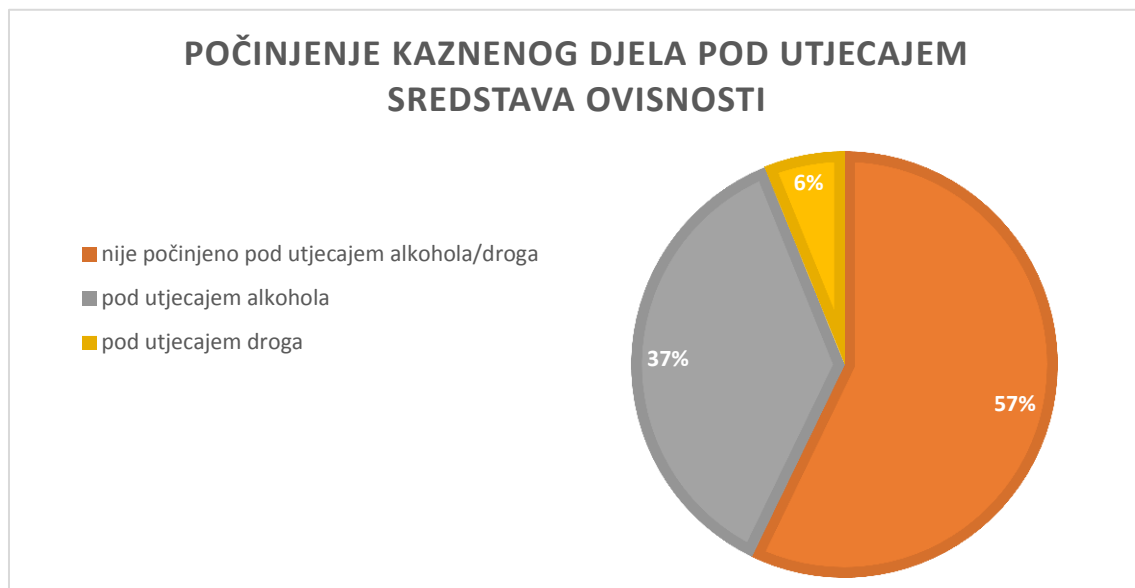
psihijatrijsko liječenje. Najveći broj ispitanika, odnosno 79,6% nema izrečenu sigurnosnu mjeru uz kaznu zatvora.

Grafikon 8. Dob počinitelja u vrijeme izvršenja djela (N=49)

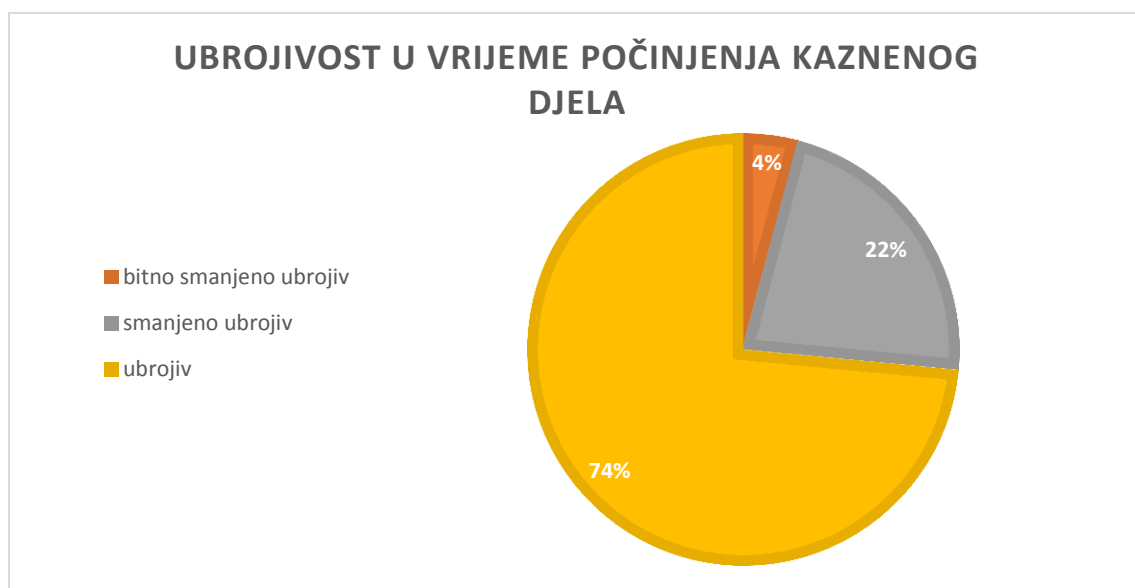
S obzirom na dob počinitelja u vrijeme izvršenja djela, 51% ispitanika djelo je počinilo sa između 40 i 55 godina, zatim slijede počinitelji u dobi od 30 do 40 godina, 22,4%, potom počinitelji u dobi od 20 i 30 godina, 18,4% te počinitelji stariji od 55 godina, 8,2%.

Grafikon 9. Počinjenje kaznenog djela pod utjecajem sredstava ovisnosti (N=49)

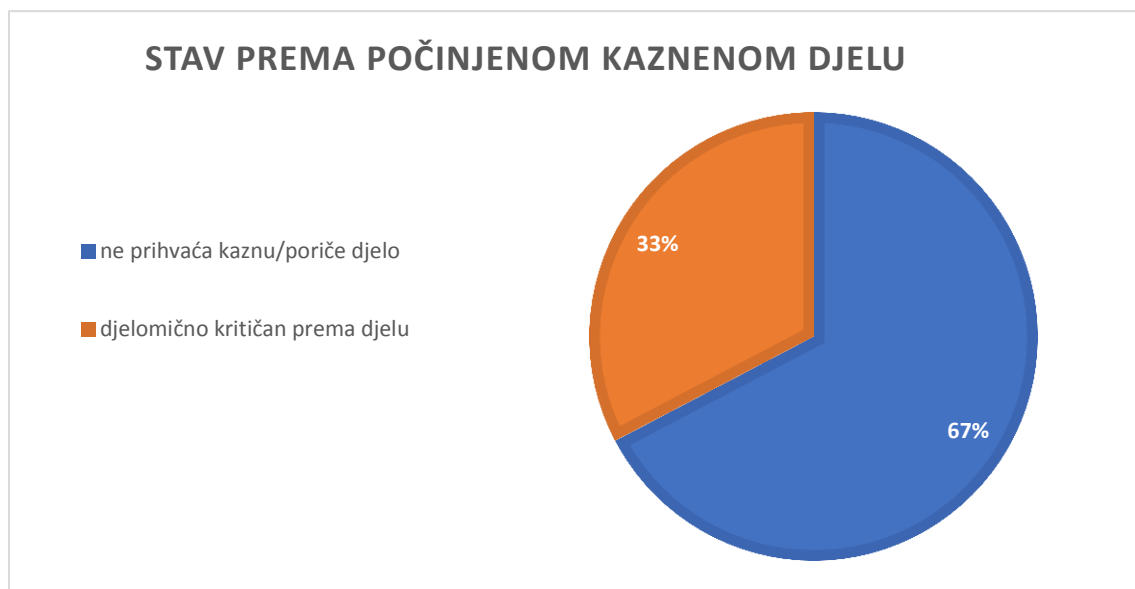
Ispitanici djelo u najvećem broju slučajeva, odnosno 57,1% nisu počinili pod utjecajem alkohola ili droga. Zatim slijede ispitanici koji su počinili djelo pod utjecajem alkohola, odnosno 36,7% te ispitanici koji su djelo počinili pod utjecajem neke droge, 6,1%.

Grafikon 10. Ubrojivost u vrijeme počinjenja kaznenog djela (N=49)

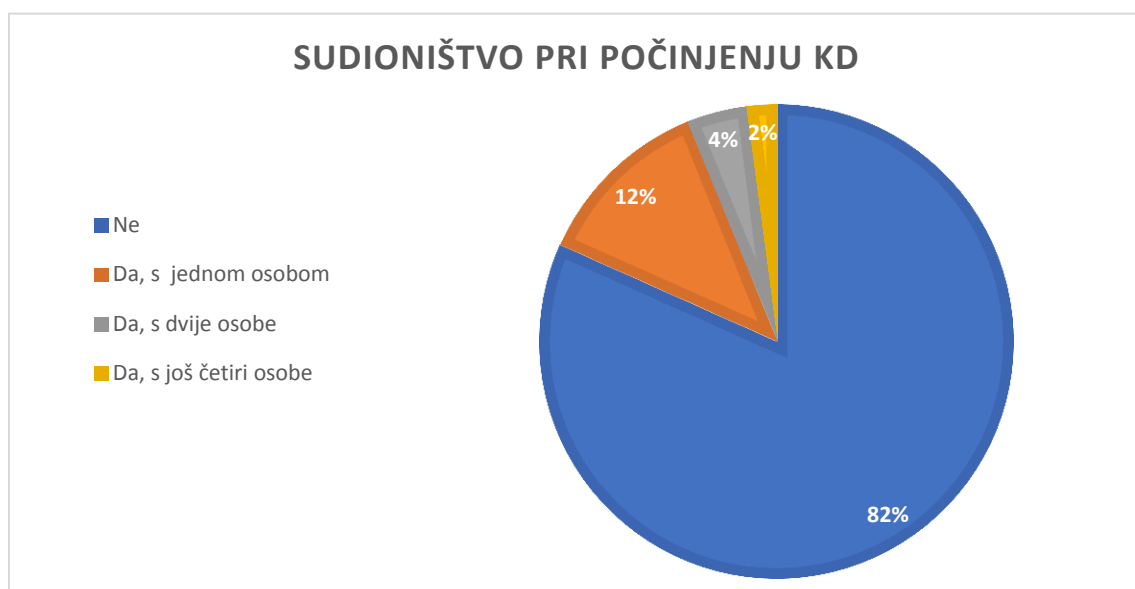
U vrijeme počinjenja djela, najveći dio ispitanika, 73,5% bio je ubrojiv, 22,4% ispitanika bilo je smanjeno ubrojivo, a 4,1% ispitanika bilo je bitno smanjeno ubrojivo.

Grafikon 11. Stav prema počinjenom kaznenom djelu (N=49)

S obzirom na stav prema počinjenom kaznenom djelu, najveći dio ispitanika, 67,3% ne prihvaća kaznu i/ili poriče kazneno djelo, a 32,7% ispitanika je djelomično kritično prema počinjenom kaznenom djelu. Niti za jednog ispitanika nije postojala informacija da je kritičan prema počinjenom kaznenom djelu.

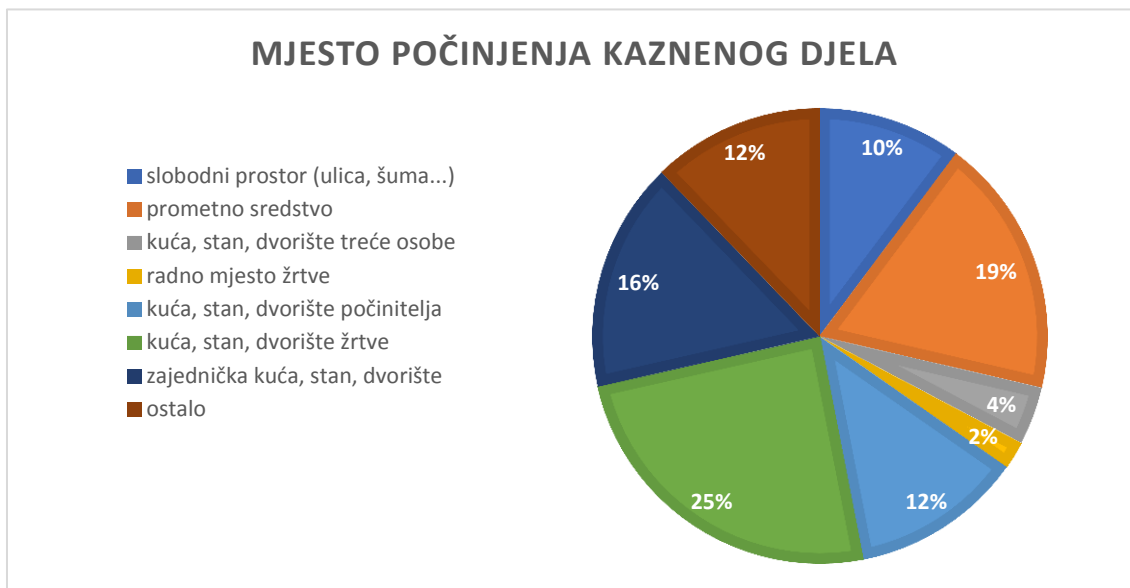
Grafikon 12. Sudioništvo pri počinjenju kaznenog djela (N=49)

Najveći broj ispitanika djelo nije počinilo u sudioništvu, odnosno 81,6%, a 18,3% počinitelja djelo je počinilo u sudioništvu. Od onih koji su počinili kazneno djelo u sudioništvu, 12,2%

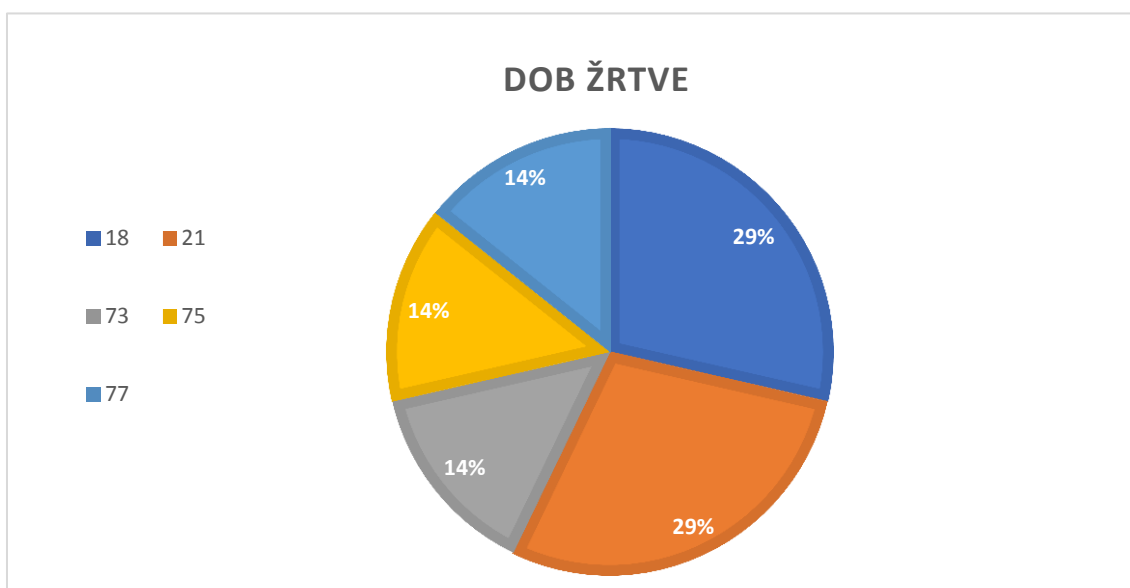
djelo je počinilo u sudioništvu s još jednom osobom, 4,1% počinilo je djelo s još dvije osobe, a 2% počinitelja počinilo je djelo s još četiri osobe.

Grafikon 13. Mjesto počinjenja kaznenog djela (N=49)

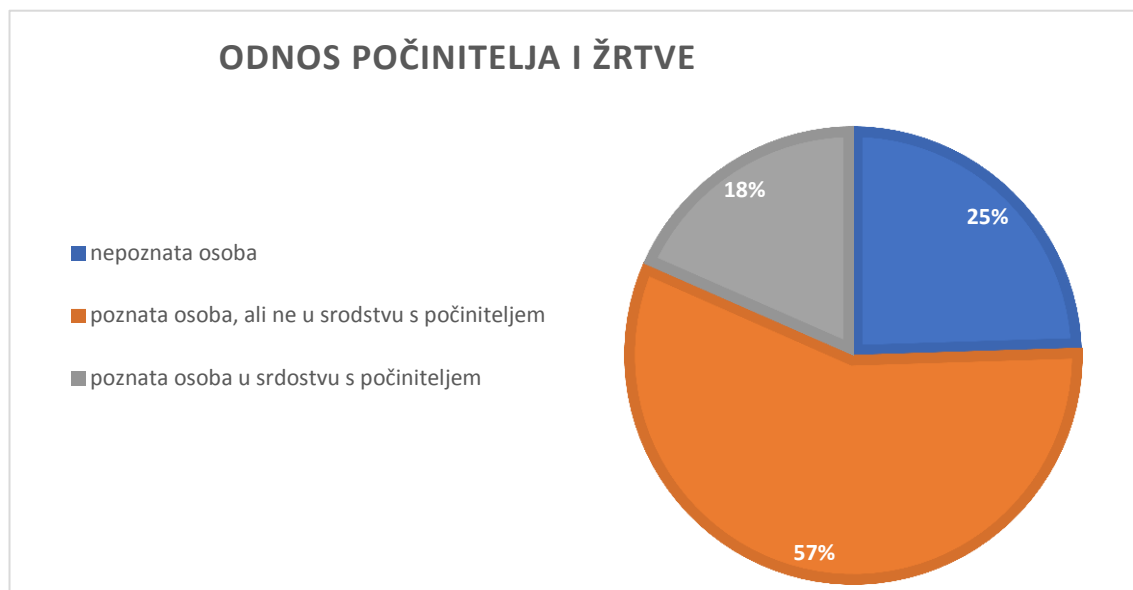
Najčešće mjesto počinjenja kaznenog djela je kuća, stan ili dvorište žrtve, odnosno 24,5%, zatim prometno sredstvo, 18,4%, potom zajednička kuća, stan ili dvorište počinitelja, 16,3%, kuća, stan ili dvorište počinitelja, 12,2%, ostalo (bolnica, napuštena kuća, ugostiteljski objekt, toalet u sklopu ćelije, garaža, noćni klub), 12,2%, slobodni prostor, 10,2%, kuća, stan ili dvorište treće osobe 4,1% te radno mjesto žrtve 2%.

Grafikon 14. Dob žrtve (N=7)

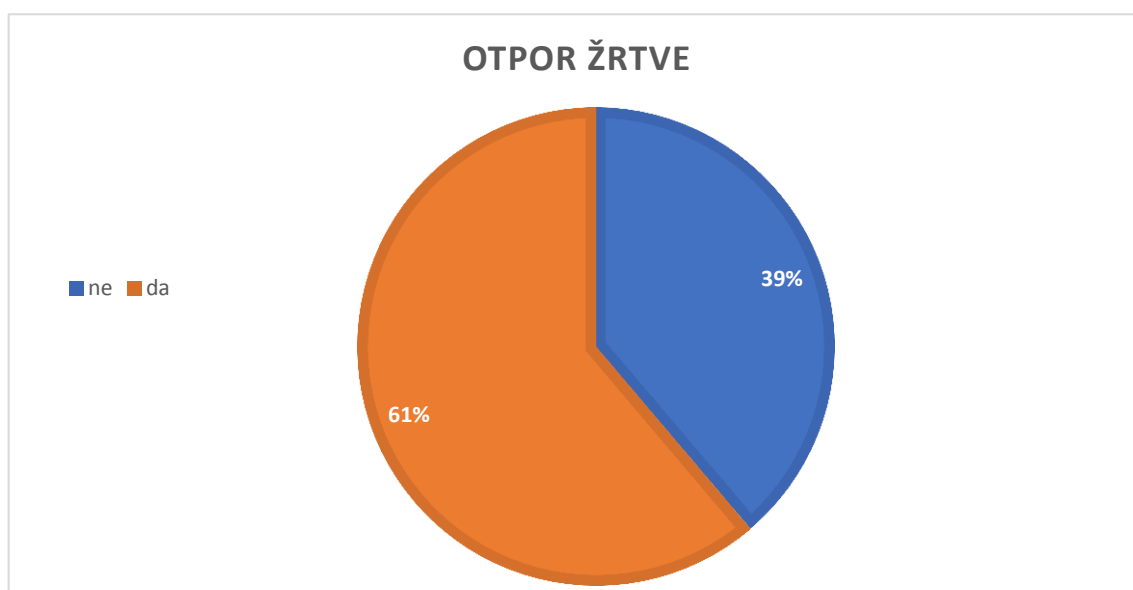
Podaci o dobi žrtve dostupni su kod samo 7 ispitanika i to samo u slučajevima kada se radi o osobi starije životne dobi (70+ godina) ili osobi koja je tek postala punoljetna. Spol žrtve je u 98% ženski, odnosno samo jedan počinitelj je počinio kazneno djelo protiv spolne slobode na štetu osobe istog spola.

Grafikon 15. Odnos počinitelja i žrtve (N=49)

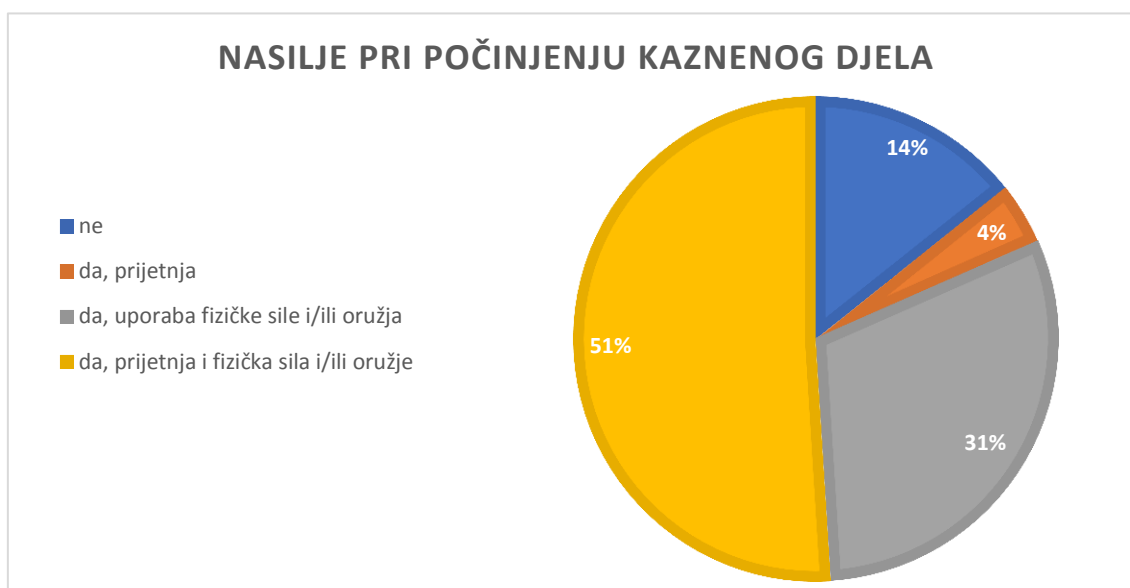
Žrtva i počinitelj su najčešće u odnosu poznate osobe, ali ne u srodstvu, odnosno 57,1%, potom nepoznate osobe (24,5%) te poznate osobe u srodstvu (18,4%).

Grafikon 16. Otpor žrtve (N=49)

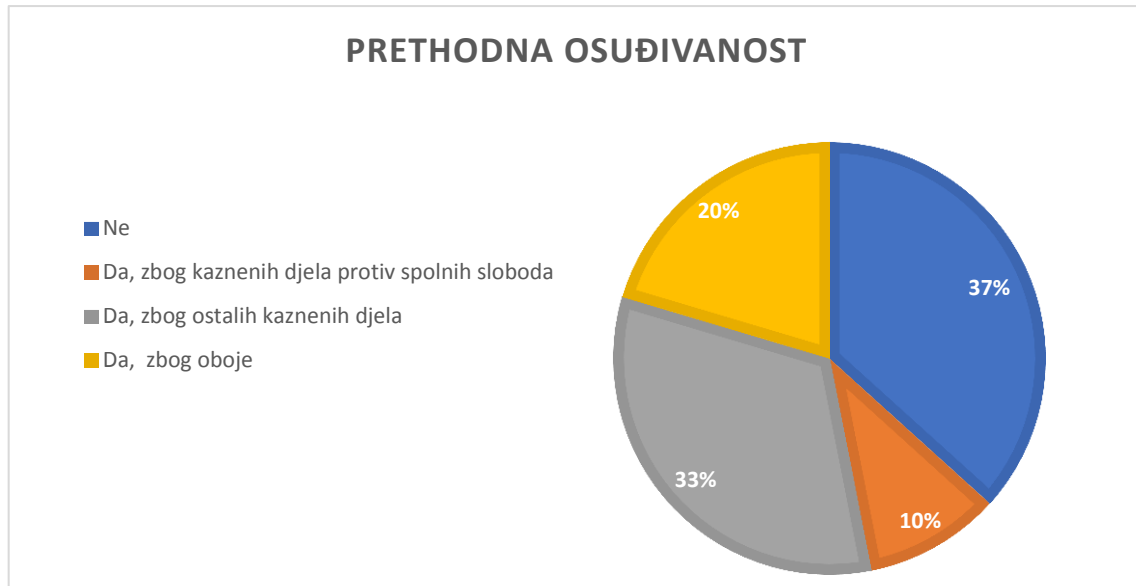
Žrtve su u 61,2% pružile otpor, a u 38,7% nisu pružile otpor. Uvidom u dokumentaciju, kao najčešći razlog za ne pružanje otpora bila je starost (i nemoć) te strah.

Grafikon 17. Korišteno nasilje pri počinjenju kaznenog djela (N=49)

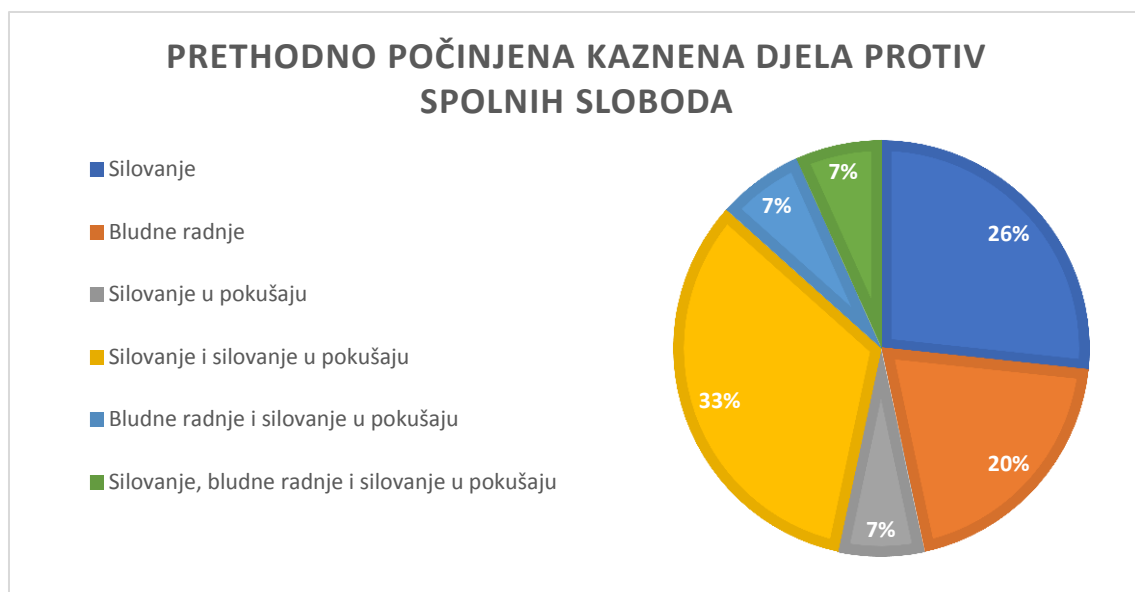
S obzirom na korišteno nasilje, počinitelji su najčešće koristili i prijetnju i fizičku silu i/ili oružje (51%), slijedi uporaba fizičke sile i/ili oružja, 30,6%, potom uporaba prijetnje, 4,1%. Dio ispitanika nije koristio silu ili prijetnju pri činjenju kaznenog djela, odnosno 14,3%.

Grafikon 18. Prethodna osuđivanost (N=49)

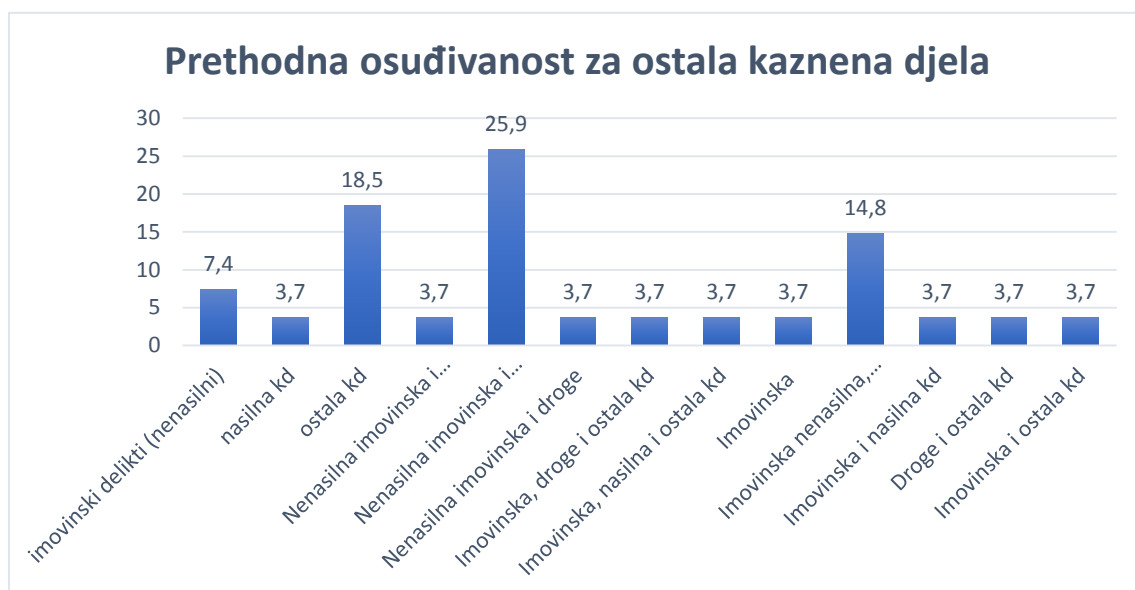
S obzirom na prethodne osude, velik broj ispitanika nije prethodno osuđivan, odnosno 36,7%. Ostali ispitanici (63,3%) prethodno su osuđivani. Oni ispitanici koji su prethodno osuđivani (63,3%) u najvećem broju imaju prethodne osude zbog ostalih kaznenih djela (32,7%), a 10,2% ispitanika osuđivano je zbog počinjenja kaznenih djela protiv spolnih sloboda. Važno je napomenuti da je 20,4% ispitanika počinilo i kaznena djela protiv spolnih sloboda i neka od ostalih vrsta kaznenih djela.

Grafikon 19. Prethodna osuđivanost za kaznena djela protiv spolnih sloboda (N=15)

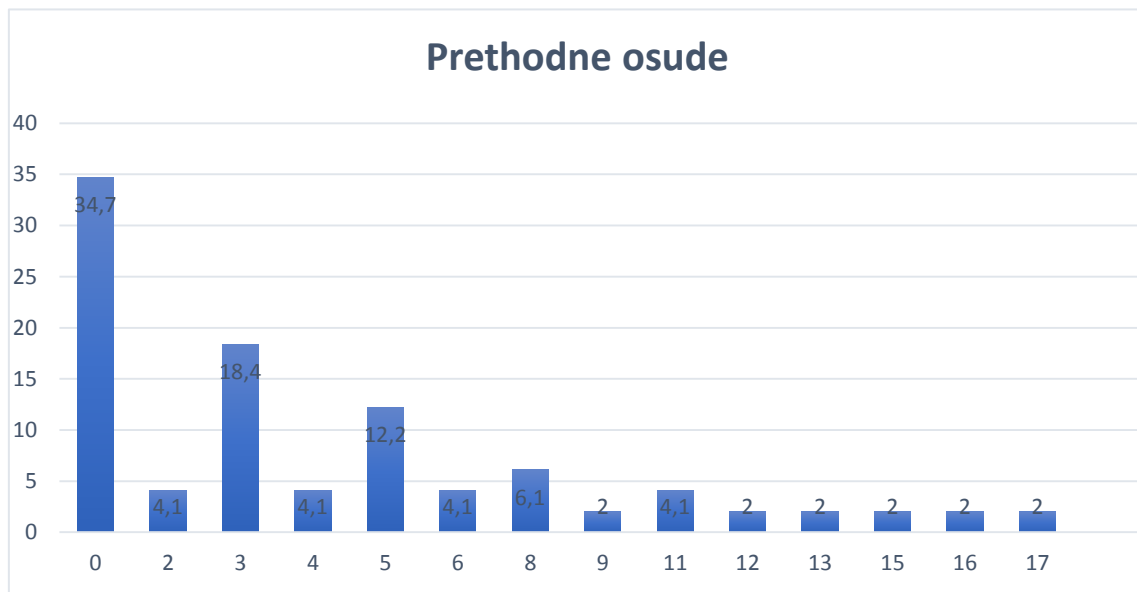
Oni ispitanici koji imaju prethodnu osudu ili osude za kaznena djela protiv spolnih sloboda (N=15), u najvećoj mjeri imaju prethodne osude za kaznena djela silovanja i silovanja u pokušaju (33,3%). Slijede osobe koje imaju samo jednu prethodnu osudu i to za kazneno djelo silovanja (26,7%) te oni koji imaju osudu za kazneno djelo bludnih radnji (20%). Kazneno djelo silovanja u pokušaju u prošlosti je počinilo 6,7% ispitanika. Osim toga, 6,7% ispitanika ima osude za kaznena djela bludnih radnji i silovanja u pokušaju te 6,7% ispitanika u prošlosti je počinilo više od dva kaznena djela protiv spolnih sloboda, odnosno kaznena djela silovanja, silovanja u pokušaju i kazneno djelo bludnih radnji.

Grafikon 20. Prethodne osude za ostala kaznena djela (N=27)

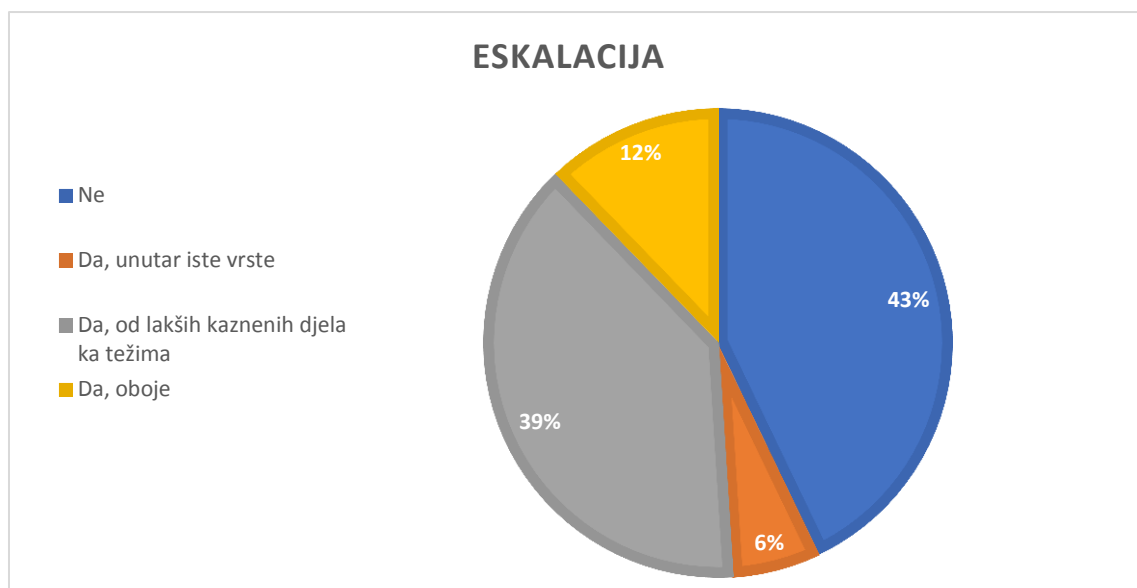
Počinitelji koji su prethodno osuđivani zbog ostalih kaznenih djela, najčešće čine nenasilna imovinska kaznena djela (krađa i teška krađa) i ostala djela (prijevarama, krivotvorenje isprava, uništenje tuđe stvari, širenje lažnih i uznemirujućih glasina...) kaznena djela (25,9%), zatim ostala kaznena djela (18,5%). Počinitelji relativno često čine i kombinaciju imovinskih nenasilnih kaznenih djela, nasilnih kaznenih djela (ubojstvo, teška tjelesna ozljeda...) te ostalih kaznenih djela (14,8%). Osim toga, 7,4% ispitanika u prošlosti je činilo imovinska nenasilna kaznena djela.

Grafikon 21. Broj prethodnih osuda (N=49)

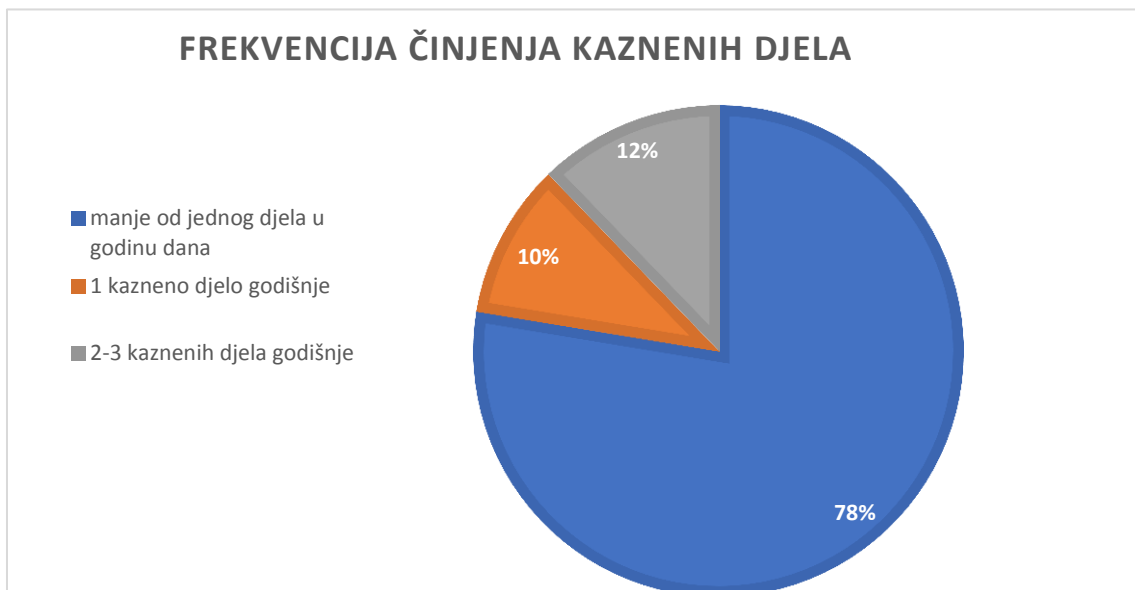
Rezultati dobiveni uvidom u kaznenu evidenciju ovog uzorka pokazali su da 65,3% prethodno osuđivanih ispitanika ima između 2 i 17 prethodnih osuda. Aritmetička sredina iznosi 4,27, a standardna devijacija 4,676. Najveći postotak ispitanika ima 3 prethodne osude (18,4%) te 5 osuda (12,2%).

Grafikon 22. Eskalacija u činjenju kaznenih djela (N=49)

Eskalacija počinitelja moguća je unutar iste vrste kaznenih djela, od lakših kaznenih djela ka težima, a kod nekih počinitelja postoji eskalacija i unutar iste vrste i od lakših ka težim kaznenim djelima. Najviše ispitanika, odnosno 57,1% ispitanika pokazuje eskalaciju u počinjenju kaznenih djela, a 42,9% ne eskalira u činjenju kaznenih djela. Najveći postotak počinitelja eskalira od lakših kaznenih djela ka težima, odnosno 38,8%, 12,2% eskalira u obje kategorije, a tek 6,1% eskalira unutar iste vrste kaznenih djela.

Grafikon 23. Frekvencija činjenja kaznenih djela (N=49)

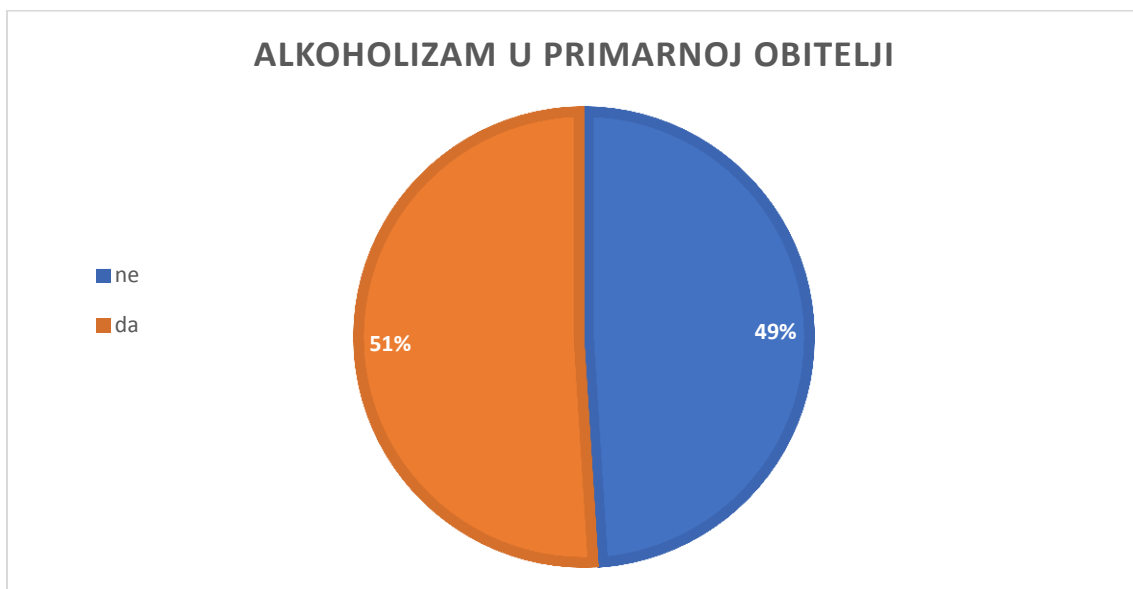
Najveći broj ispitanika čini manje od jednog kaznenog djela u jednoj godini, odnosno 77,6%. Ostali ispitanici čine 2-3 djela godišnje, 12,2% te 1 kazneno djelo godišnje, 10,2%. Jedno od mogućih razloga ovakvih rezultata je izdržavanje kazne zatvora, odnosno počinitelji su zatvoreni pa nisu u mogućnosti učestalije činiti kaznena djela.

Grafikon 24. Postojanje problema u školovanju (N=49)

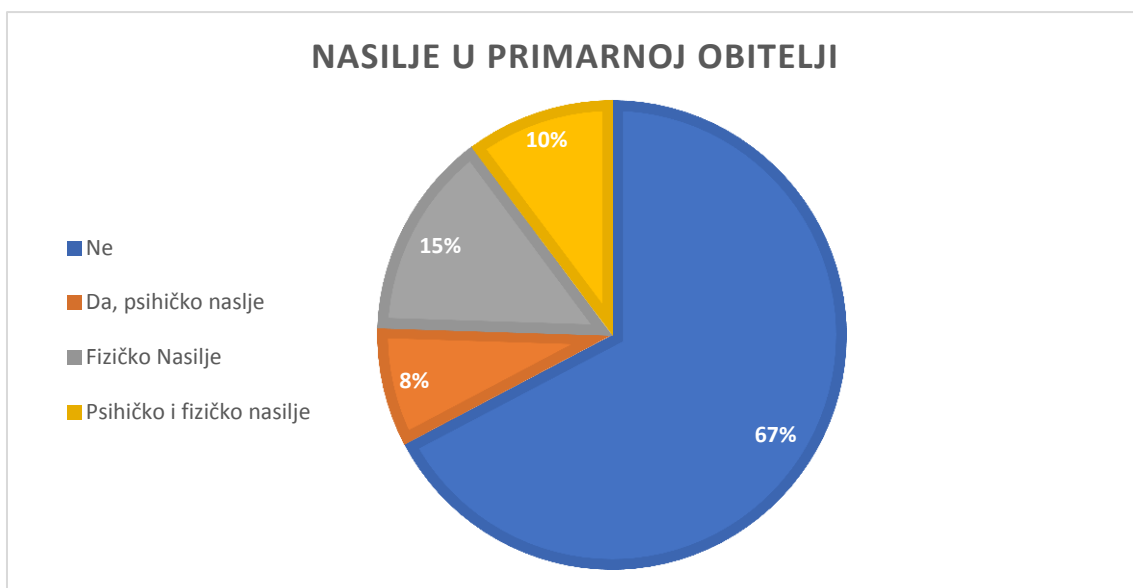
S obzirom na povijest obiteljskih problema u primarnoj obitelji i probleme u školovanju, 57,1% ispitanika je doživljavalo neki oblik problema u školovanju, a 42,9% ispitanika nije.

Grafikon 25. Postojanje alkoholizma u primarnoj obitelji (N=49)

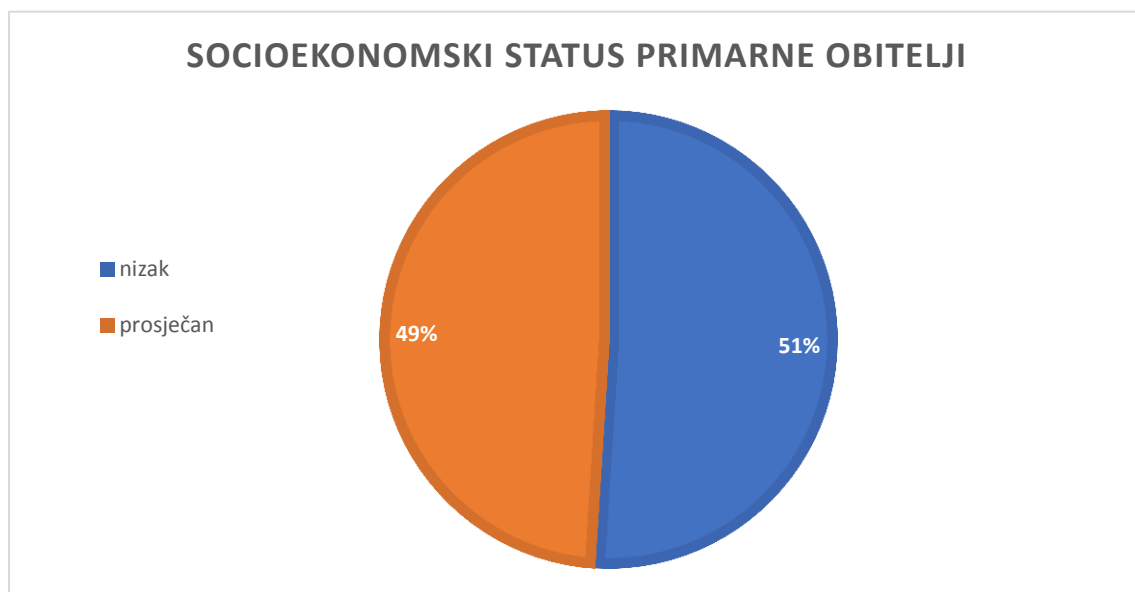
Većina ispitanika svjedočila je alkoholizmu nekog od članova primarne obitelji, odnosno 51%, a 49% ispitanika nije.

Grafikon 26. Nasilje u primarnoj obitelji (N=49)

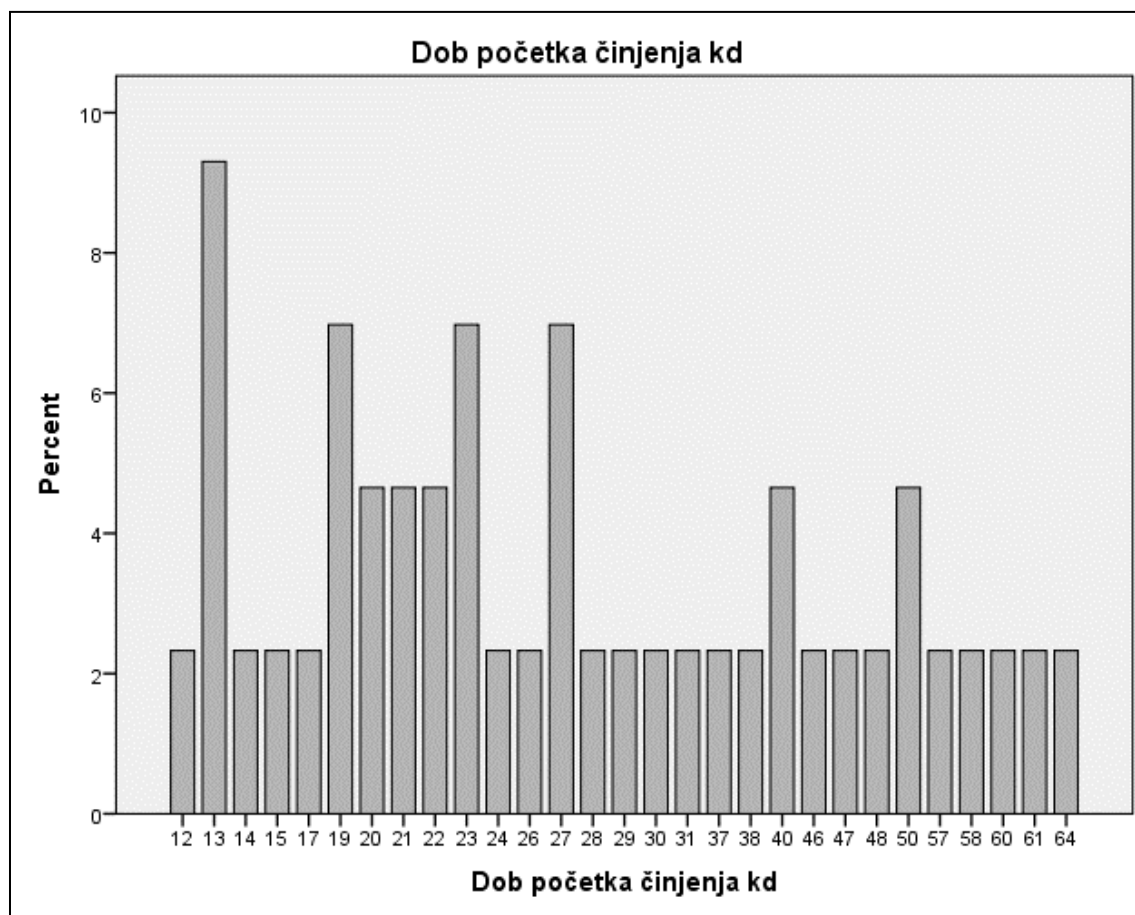
Većina ispitanika nije doživljavala nasilje (67,3%) u primarnoj obitelji. Psihičko nasilje doživjelo je 4 ispitanika (8,2%), fizičko nasilje 7 ispitanika (14,3%), a fizičko i psihičko nasilje 5 ispitanika (10,2%).

Grafikon 27. Socioekonomski status primarne obitelji (N=49)

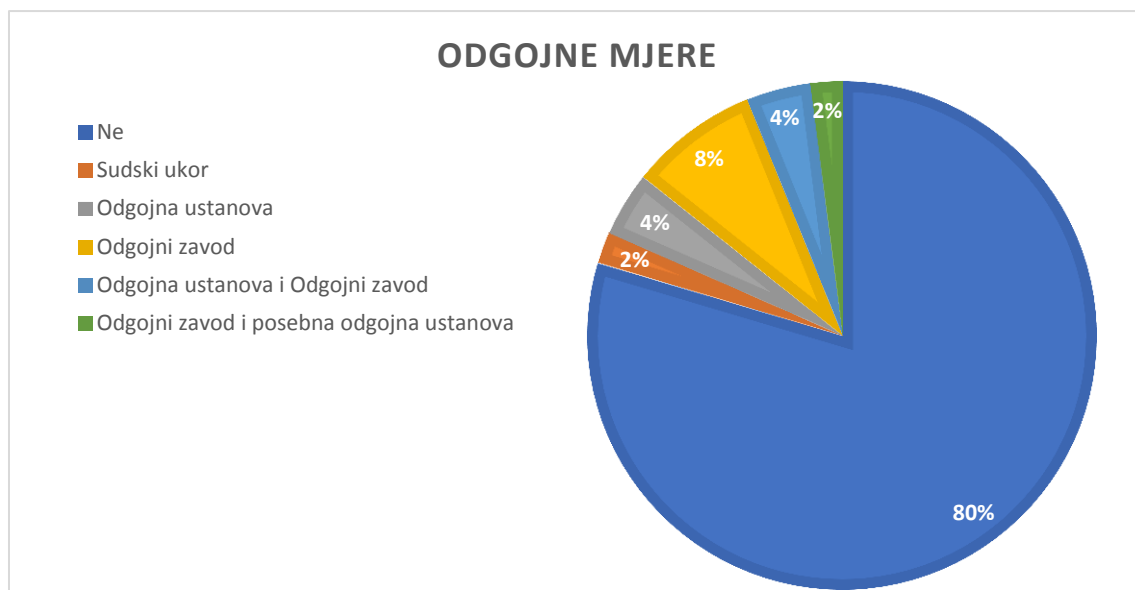
Socioekonomski status ispitanikovih primarnih obitelji u većini slučajeva bio je nizak, odnosno 51% ispitanika imalo je nizak socioekonomski status. Prosječan socioekonomski status imalo je 49% ispitanika, a niti za jednog ispitanika nije bio zabilježen podatak da je imao visok socioekonomski status.

Grafikon 28. Dob početka činjenja kaznenih djela (N=43)

Ispitana je i dob početka činjenja kaznenih djela u onim slučajevima kada je taj podatak bio dostupan u dokumentaciji. Podaci potvrđuju podatke iz literature koji ukazuju na to da kod počinitelja kaznenih djela protiv spolnih sloboda postoje dva moguća početka činjenja kaznenih djela- adolescencija i kasne 30-e godine. Minimalna dob je 12, a maksimalna 64 godine. Aritmetička sredina iznosi 30,40, a standardna devijacija 15,213.

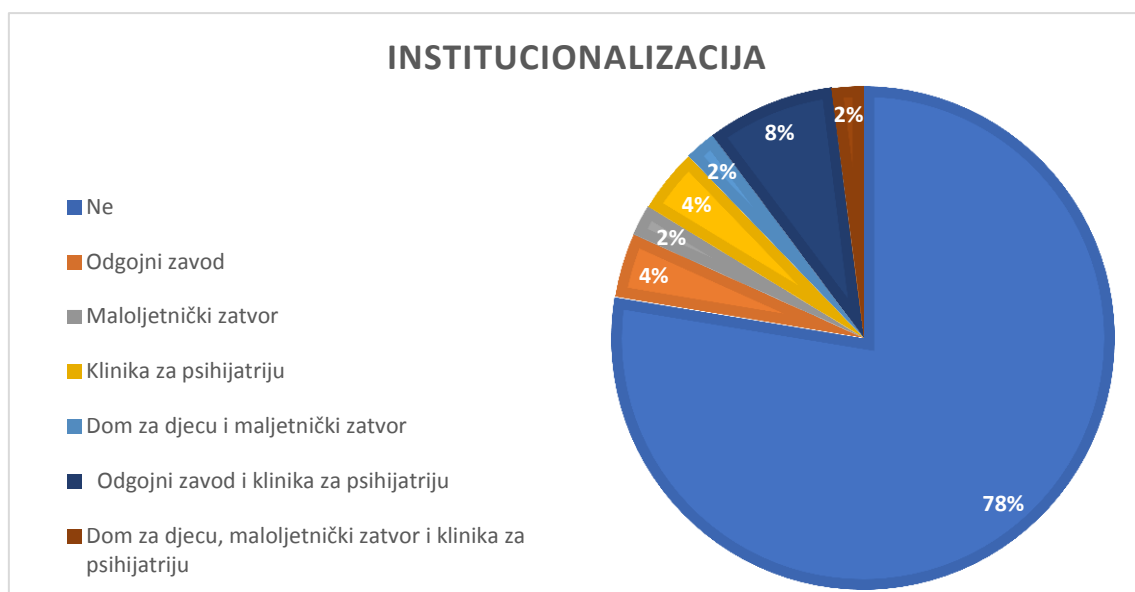
Grafikon 29. Izrečene odgojne mjere u adolescenciji (N=49)

Iz dokumentacije ispitanika dobivene su i informacije o izrečenim sankcijama u djetinjstvu i adolescenciji. Dobiveni su podaci o izrečenim odgojnim mjerama i institucionalizaciji ispitanika.

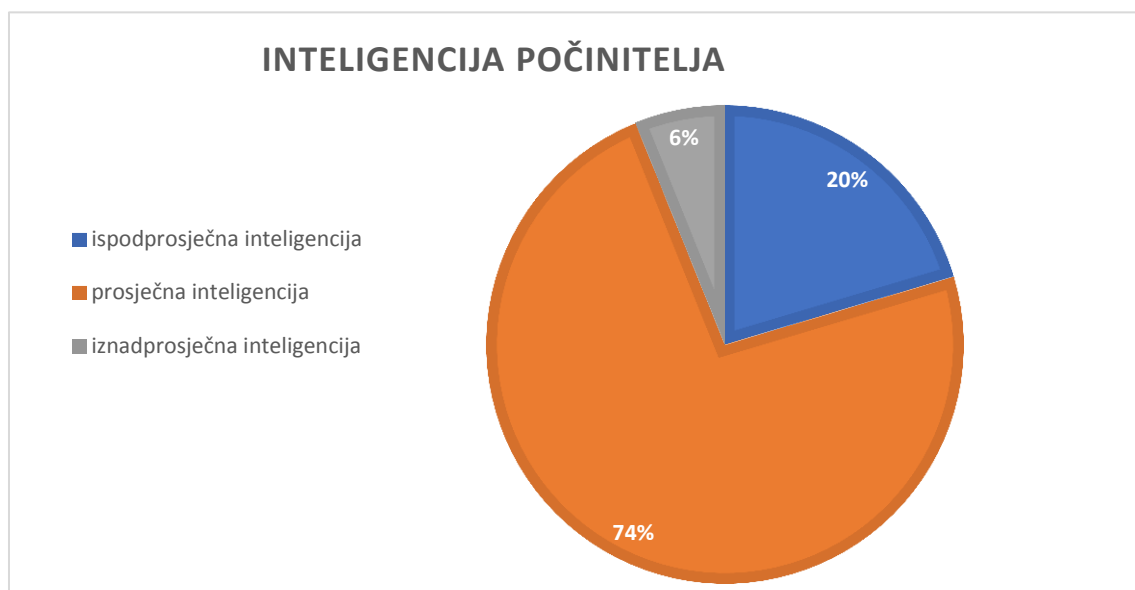
Najveći broj ispitanika, odnosno 79,6%, nije imao izrečenu nikakvu odgojnu mjeru, a 20,4% imalo je izrečenu odgojnu mjeru. Od ispitanika koji su imali izrečenu odgojnu mjeru, najveći postotak, odnosno 8,2% ispitanika imalo je izrečeno upućivanje u odgojni zavod, 4,1% imalo je izrečenu odgojnu mjeru upućivanja u odgojnu ustanovu. Isto tako, 4,1% ispitanika upućeno je i u odgojnu ustanovu i u odgojni zavod, 2% imalo je izrečen sudski ukor i 2% upućivanje u odgojni zavod i posebnu odgojnu ustanovu. Ograničenje ovih podataka je da kod nekih ispitanika možda nisu navedene primjenjivane odgojne mjere u adolescenciji, a postojale su.

Grafikon 30. Institucionalizacija u djetinjstvu i adolescenciji (N=49)

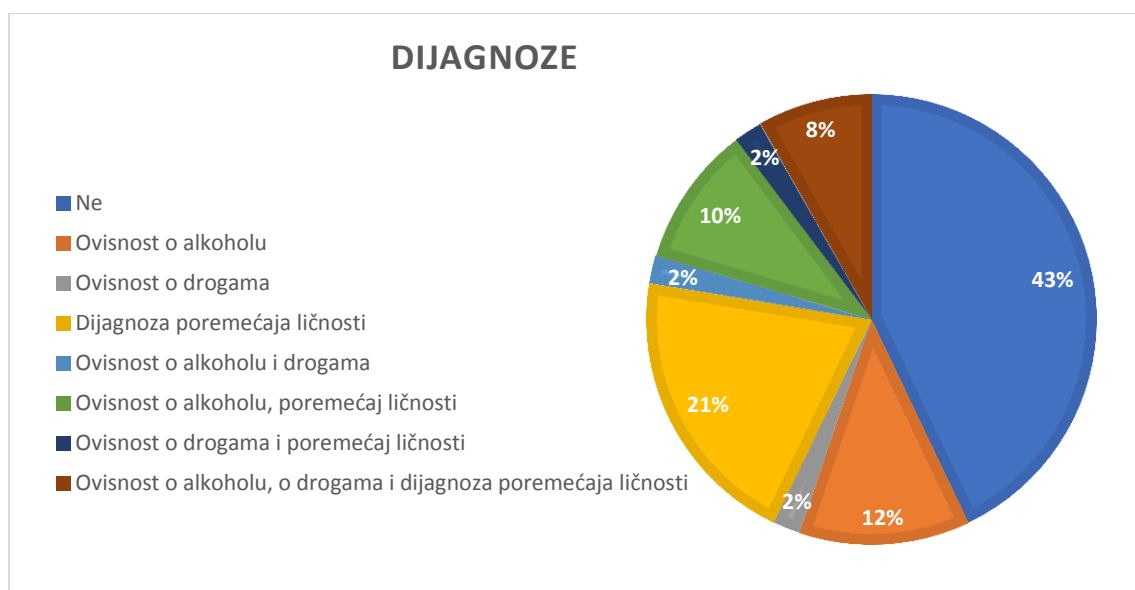
Slično kao i u slučaju odgojnih mjera u adolescenciji i djetinjstvu, većina ispitanika (77,6%) nije bila institucionaliziran. Samo 22,4% ispitanika institucionalizirano je u djetinjstvu ili adolescenciji. Neki ispitanici bili su institucionalizirani u nekoliko institucija. Ispitanici su najčešće bili institucionalizirani u odgojnom zavodu i klinici za psihijatriju (8,2%), odgojnom zavodu (4,1%) te klinici za psihijatriju (4,1%).

Grafikon 31. Inteligencija počinitelja (N=49)

S obzirom na inteligenciju, ispitanici u najvećem postotku (73,5%) imaju prosječni kvocijent inteligencije, 20,4% ima ispodprosječni kvocijent inteligencije, a 6,1% ispitanika ima iznadprosječnu inteligenciju.

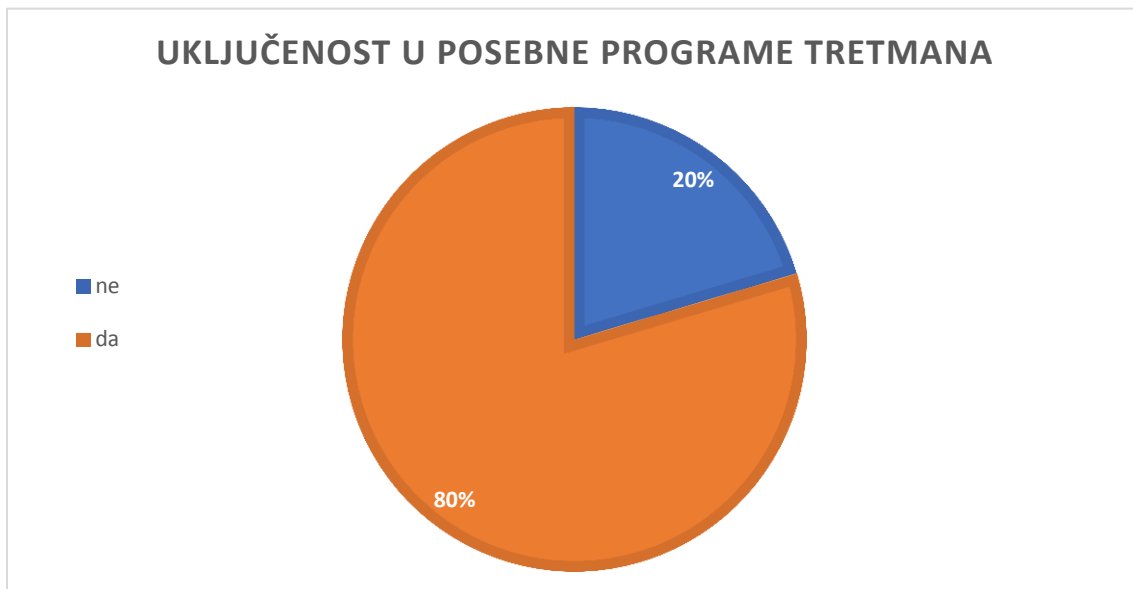
Graf 32. Dijagnoze počinitelja (N=49)

U dokumentaciji ispitanika potraženi su i podaci po postojećim dijagnozama. Dijagnostički podaci ukazuju na to da 42,9% ispitanika nema nikakvu dijagnozu, a 57,1% ima. S obzirom na vrstu dijagnoze, najviše ispitanika ima dijagnozu poremećaja ličnosti, odnosno 20,4%. Iduća najzastupljenija dijagnoza je ovisnost o alkoholu, 12,2% pa komorbiditet ovisnosti o

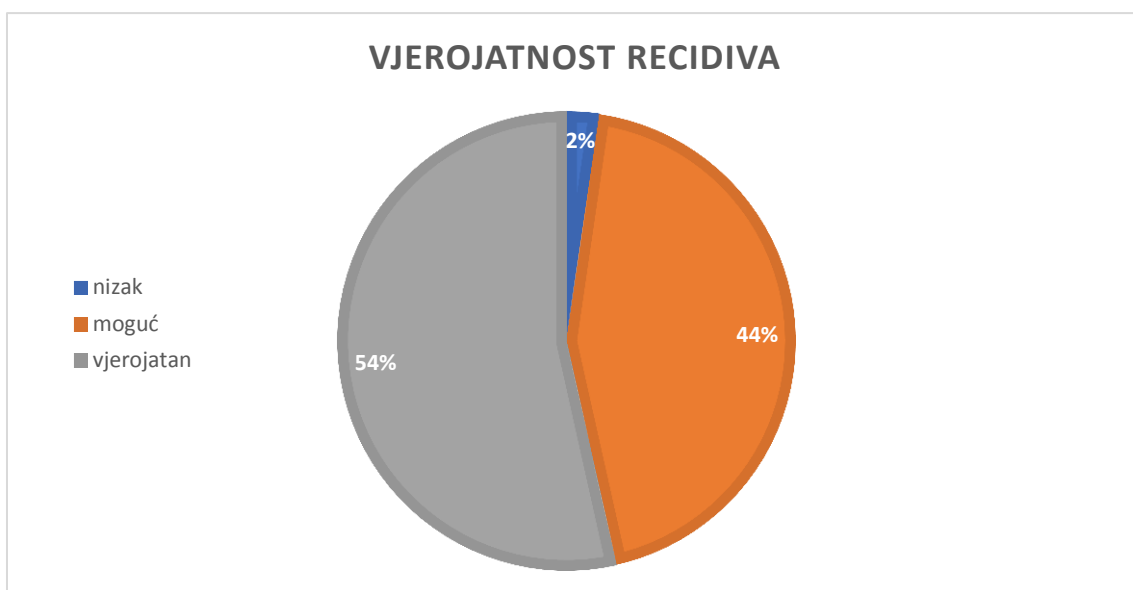
alkoholu i poremećaja ličnosti, 10,2%. Osim toga, kod ispitanika javlja se i kombinacija dijagnoza ovisnosti o alkoholu, drogama i poremećaja ličnosti kod 8,2% ispitanika.

Grafikon 33. Uključenost u posebne programe tretmana (N=49)

S obzirom na uključenost u posebne programe tretmana, 79,6% ispitanika je uključeno u neki oblik tretmanskih programa na izdržavanju kazne zatvora. Ispitanici su u najvećem broju slučajeva uključeni u tretman počinitelja seksualnih delikata pod nazivom „Prevenција recidivizma i kontrola impulzivnog ponašanja“ te u Klub liječenih alkoholičara.

Grafikon 34. Vjerojatnost kriminalnog recidiva (N=43)

S obzirom na procjenu iz Pojedinačnog programa postupanja i na podatke prikupljene u Centru za dijagnostiku u Zagrebu, vjerojatno kriminalnog recidiva je u 53,5% vjerojatna, odnosno visoka, potom 44,2% moguća, odnosno srednja, te u 2,3% slučajeva niska.

10.2. Rezultati dobiveni t-testom

T-testom je ispitana dob, dob početka činjenja kaznenih djela, dob u vrijeme izvršenja trenutnog kaznenog djela, visina kazne i kaznena evidencija s obzirom na varijablu „Vrsta počinjenog kaznenog djela zbog kojeg je počinitelj trenutno na izdržavanju kazne zatvora“.

Pronađena je statistički značajna razlika između počinitelja kaznenog djela silovanja i onih koji su počinili bludne radnje s obzirom na dob ($t=-3,035$ (38), $p<.05$). Počinitelji koji su počinili kazneno djelo bludnih radnji postižu statistički značajno veće rezultate na skali „Dob“ ($M_{\text{bludneradnje}}=60,80$, $M_{\text{silovanje}}=47,23$).

Razlika između počinitelja kaznenog djela silovanja i onih koji su počinili bludne radnje na skali „Dob početka činjenja kaznenih djela“ je također statistički značajna ($t=-3,677$ (34), $p<.05$). Oni počinitelji koji su počinili kazneno djelo bludnih radnji postižu statistički

značajno veće rezultate na skali „Dob početka činjenja kaznenih djela“ ($M_{\text{bludneradnje}}=50,00$, $M_{\text{silovanje}}=27,29$).

Razlika između počinitelja kaznenog djela silovanja i onih koji su počinili bludne radnje na skali „Dob u vrijeme izvršenja trenutnog djela“ također je statistički značajna ($t=-2,654$ (38), $p<.05$). Oni počinitelji koji su počinili kazneno djelo bludnih radnji postižu statistički značajno veće rezultate na skali „Dob u vrijeme izvršenja trenutnog djela“ ($M_{\text{bludneradnje}}=4,40$, $M_{\text{silovanje}}=3,40$).

10.3. Rezultati dobiveni hi-kvadrat testom

Hi-kvadratom ispitana je statistička značajnost varijable „Vrsta počinjenog kaznenog djela zbog kojeg je počinitelj trenutno na izdržavanju kazne zatvora“. Pronađene su neke statističke značajnosti.

Razlika između počinitelja kaznenih djela silovanja, kaznenih djela bludnih radnji, prostitucije i teških kaznenih djela protiv spolnih sloboda s obzirom na izrečenu sigurnosnu mjeru je statistički značajna ($\chi^2 = 18,795^a$ (9), $p < .05$). Počinitelji kaznenih djela silovanja imaju statistički značajno češće izrečenu sigurnosnu mjeru obveznog liječenja od ovisnosti, a počinitelji teških kaznenih djela protiv spolnih sloboda imaju statistički značajno češće izrečene sigurnosne mjere obveznog psihijatrijskog liječenja, obveznog liječenja od ovisnosti i obveznog psihosocijalnog tretmana od ostalih skupina počinitelja.

Pronađena je i statistički značajna razlika između počinitelja kaznenih djela silovanja, bludnih radnji, prostitucije i teških kaznenih djela protiv spolnih sloboda s obzirom na sudioništvo pri počinjenju trenutnog kaznenog djela ($\chi^2 = 14,859^a$ (3), $p < .05$). Počinitelji kaznenih djela prostitucije statistički značajno više od ostalih počinitelja čine djela u sudioništvu.

Osim toga nađena je i statistički značajna razlika između počinitelja kaznenih djela silovanja, bludnih radnji, prostitucije i teških kaznenih djela protiv spolnih sloboda s obzirom na stav prema počinjenom kaznenom djelu ($\chi^2 = 13,509^a$ (3), $p < .05$). Počinitelji kaznenih djela bludnih radnji i prostitucije su u statistički značajno više slučajeva barem djelomično kritični

prema počinjenom kaznenom djelu od počinitelja kaznenih djela silovanja i teških kaznenih djela protiv spolnih sloboda.

Isto tako, pronađena je statistički značajna razlika između počinitelja kaznenih djela silovanja, bludnih radnji, prostitucije i teških kaznenih djela protiv spolnih sloboda s obzirom na otpor žrtve ($\chi^2 = 9,926^a$ (3), $p < .05$). Žrtve kaznenog djela silovanja i teških kaznenih djela protiv spolnih sloboda statistički značajno više pružaju otpor nego žrtve prostitucije.

Osim razlika u pružanju otpora postoji i statistički značajna razlika između počinitelja kaznenih djela silovanja, bludnih radnji, prostitucije i teških kaznenih djela protiv spolnih sloboda s obzirom na korišteno nasilje pri počinjenju trenutnog kaznenog djela ($\chi^2 = 39,207^a$ (9), $p < .05$). Počinitelji kaznenih djela silovanja i teških kaznenih djela protiv spolnih sloboda statistički značajno više koriste fizičku silu i/ili oružje u odnosu na ostale počinitelje, a počinitelji kaznenih djela silovanja statistički značajno više koriste i kombinaciju prijetnje i fizičke sile i/ili oružja. Počinitelji bludnih radnji statistički značajno više od ostalih počinitelja koriste prijetnju.

Vezano za obilježja primarne obitelji, pronađena je statistički značajna razlika između počinitelja kaznenih djela silovanja, bludnih radnji, prostitucije i teških kaznenih djela protiv spolnih sloboda s obzirom na doživljeno nasilje u primarnoj obitelji ($\chi^2 = 20,974^a$ (9), $p < .05$). Počinitelji kaznenih djela silovanja i počinitelji teških kaznenih djela protiv spolnih sloboda su statistički značajno više od ostalih počinitelja doživljavali fizičko i psihičko nasilje, a počinitelji prostitucije doživljavali su psihičko nasilje više od ostalih počinitelja.

Hi-kvadrat napravljen je i kako bi se ispitala statistička značajnost s obzirom na raniju osuđivanost.

Razlika između prethodno neosuđivanih i osuđivanih počinitelja za kaznena djela protiv spolnih sloboda, ostala kaznena djela i oboje s obzirom na dob u vrijeme izvršenja kaznenog djela je statistički značajna ($\chi^2 = 27,282^a$ (9), $p < .05$). Počinitelji koji su ranije neosuđivani statistički su značajno starije životne dobi od ostalih počinitelja (stariji od 40 godina). Počinitelji koji su prethodno osuđivani za ostala kaznena djela statistički značajno su životne dobi između 20 i 40 godina, a počinitelji kaznenih djela protiv spolnih sloboda i oni koji su

prethodno osuđivani i za kaznena djela protiv spolnih sloboda i za ostala kaznena djela najviše su srednje životne dobi (između 30 i 55 godina).

Pronađena je i statistički značajna razlika između prethodno neosuđivanih i osuđivanih počinitelja za kaznena djela protiv spolnih sloboda, ostala kaznena djela i oboje s obzirom na odnos počinitelja i žrtve ($\chi^2 = 17,364^a$ (6), $p < .05$). Počinitelji koji su ranije neosuđivani su statistički značajno više počinili trenutno kazneno djelo na štetu poznate osobe u srodstvu s počiniteljem, a počinitelji koji su ranije osuđivani za kaznena djela protiv spolnih sloboda na štetu nepoznate osobe. Počinitelji koji su prethodno osuđivani za ostala kaznena djela te oni koji su osuđivani i za ostala kaznena djela i za kaznena djela protiv spolnih sloboda su statistički značajno više počinili trenutno kazneno djelo na štetu nepoznate osobe ili poznate osobe koja im nije u srodstvu.

S obzirom na mjesto počinjenja kaznenog djela, razlika između prethodno neosuđivanih i osuđivanih počinitelja za kaznena djela protiv spolnih sloboda, ostala kaznena djela i oboje je statistički značajna ($\chi^2 = 35,214^a$ (21), $p < .05$). Počinitelji koji su prethodno osuđivani i zbog kaznenih djela protiv spolnih sloboda i ostalih kaznenih djela statistički značajno više čine kaznena djela u prometnom sredstvu ili u kući žrtve, počinitelji kaznenih djela protiv spolnih sloboda statistički značajno više čine kaznena djela u slobodnom prostoru kao što je ulica ili šuma, a počinitelji ostalih kaznenih djela statistički značajno više čine kaznena djela u prometnom sredstvu, kući treće osobe, kući žrtve ili na radnom mjestu žrtve. Počinitelji koji su prethodno neosuđivani statistički značajno više čine kaznena djela u kući žrtve, zajedničkoj kući žrtve i počinitelja ili kući treće osobe.

Razlika između prethodno neosuđivanih i osuđivanih počinitelja za kaznena djela protiv spolnih sloboda, ostala kaznena djela i oboje s obzirom na frekvenciju činjenja kaznenih djela je statistički značajna ($\chi^2 = 21,779^a$ (6), $p < .05$). Počinitelji koji su ranije neosuđivani i počinitelji kaznenih djela protiv spolnih sloboda imaju statistički značajno manju frekvenciju činjenja kaznenih djela, a čine manje od jednog djela u jednoj godini od počinitelja ostalih kaznenih djela koji imaju veću frekvenciju činjenja kaznenih djela, a čine od 1 do 3 kaznena djela godišnje. Počinitelji koji čine i kaznena djela protiv spolnih sloboda i ostala kaznena djela imaju srednju frekvenciju činjenja kaznenih djela, a prosječno čine 1 kazneno djelo godišnje.

Isto tako, postoji statistički značajna razlika između prethodno neosuđivanih i osuđivanih počinitelja za kaznena djela protiv spolnih sloboda, ostala kaznena djela i oboje s obzirom na eskalaciju u činjenja kaznenih djela ($\chi^2 = 66,437^a$ (9), $p < .05$). Počinitelji koji su ranije osuđivani zbog kaznenih djela protiv spolnih sloboda statistički značajno više eskaliraju unutar iste vrste kaznenih djela, a počinitelji ostalih kaznenih djela i počinitelji i ostalih i kaznenih djela protiv spolnih sloboda statistički značajno više eskaliraju i od lakših kaznenih djela ka težima i unutar iste vrste kaznenih djela od ostalih počinitelja.

Razlika između prethodno neosuđivanih i osuđivanih počinitelja za kaznena djela protiv spolnih sloboda, ostala kaznena djela i oboje s obzirom na kaznenu evidenciju je statistički značajna ($\chi^2 = 80,268^a$ (39), $p < .05$). Počinitelji kaznenih djela protiv spolnih sloboda imaju statistički značajno manje kaznenih djela u kaznenoj evidenciji (2-8) od počinitelja ostalih kaznenih djela koji prosječno imaju između 2-17 prethodnih osuda. Počinitelji koji su prethodno počinili i kaznena djela protiv spolnih sloboda i ostala kaznena djela prosječno imaju između 3 i 13 prethodnih osuda.

Pronađena je i statistički značajna razlika s obzirom na probleme u školovanju između prethodno neosuđivanih i osuđivanih počinitelja za kaznena djela protiv spolnih sloboda, ostala kaznena djela i oboje ($\chi^2 = 13,004^a$ (3), $p < .05$). Počinitelji koji su ranije osuđivani zbog ostalih kaznenih djela (u što spadaju sva kaznena djela osim onih protiv kaznenih djela protiv spolne slobode) imali su statistički značajno više problema u školovanju u djetinjstvu i adolescenciji od prethodno neosuđivanih, počinitelja kaznenih djela protiv spolnih sloboda i onih koji su prethodno činili i kaznena djela protiv spolnih sloboda i ostala kaznena djela.

Razlika između prethodno neosuđivanih i osuđivanih počinitelja za kaznena djela protiv spolnih sloboda, ostala kaznena djela i oboje s obzirom na vjerojatnost recidiva statistički značajna ($\chi^2 = 14,148^a$ (6), $p < .05$). Oni počinitelji koji su ranije neosuđivani statistički značajno više pripadaju u kategoriju srednje vjerojatnosti recidiva od počinitelja koji su ranije osuđivani za kaznena djela protiv spolnih sloboda, počinitelja ostalih kaznenih djela i počinitelja i ostalih kaznenih djela i onih protiv spolne slobode koji imaju statistički značajno veću vjerojatnost visokog recidiva.

11.RASPRAVA

Na uzorku od 49 muških počinitelja kaznenih djela protiv spolnih sloboda koji su se nalazili na izdržavanju kazne zatvora u Kaznionici u Lepoglavi 2018. godine ili su otpušteni s izdržavanja 2016. i 2017. godine dobivene su neke informacije o kriminalnoj karijeri tih počinitelja. Ispitanici su se na izdržavanju kazne zatvora nalazili zbog počinjenja kaznenog djela silovanja, teških kaznenih djela protiv spolnih sloboda, kaznenih djela bludnih radnji i prostitucije. Najčešće počinjeno kazneno djelo u ovom uzorku je kazneno djelo silovanja.

S obzirom na neke kulturološke i zakonodavne različitosti između Republike Hrvatske i nekih drugih zemalja poput Kanade i SAD-a javljaju se teškoće u uspoređivanju počinitelja i njihovih kriminalnih karijera. Te se teškoće prvenstveno vežu uz dimenziju participacije no one ne znače da nije moguće uspoređivati rezultate istraživanja Republike Hrvatske i ostalih zemalja, već samo znači da se neke razlike u rezultatima mogu objasniti različitim zakonodavnim politikama i različitim kulturološkim obilježjima tih država.

Rezultati ovog istraživanja bit će uspoređeni s nekim rezultatima stranih autora, najviše američkim, te rezultatima jednog hrvatskog istraživanja provedenog u Kaznionici u Lepoglavi koje su proveli Mužinić i sur. (2010). Pronađene su neke sličnosti i razlike u rezultatima između tih istraživanja, a razlike su vezane za dimenziju participacije i najviše se odnose na dob, bračni status, stupanj obrazovanja, stupanj konzumacije alkohola i odnos žrtve i počinitelja.

Primjerice, Molnar (2001; prema Mužinić i sur., 2010) je napravio analizu američke statistike o obilježjima počinitelja kaznenih djela protiv spolnih sloboda i pronašao da je većina počinitelja u dobi od 25-44 godine, a istraživanje Mužinić i sur. (2010) pokazalo je 62,7% počinitelja bilo su u dobi između 30 i 49 godina. Rezultati ovog istraživanja djelomično se slažu s tim navodima, a pokazali su da najveći broj ispitanika ima između 30 i 55 godina. Takav zaključak ne slaže se s rezultatima istraživanja koje su proveli Master i sur. (1997; prema Mužinić i sur., 2010) u kojem su zaključili da je 75% počinitelja mlađe od 30 godina.

Moguće razlike u dobi počinitelja mogle bi se pripisati nedostatku situacijskih čimbenika koji doprinose počinjenju kaznenog djela ili činjenici da su ispitanici u najvećem broju prethodno osuđivani pa su proveli jedan dio života na izdržavanju kazne zatvora, a to im je onemogućilo da ranije počnu činiti „teža“ kaznena djela poput kaznenih djela protiv spolnih sloboda.

Neki ispitanici u ovom uzorku počeli su rano činiti kaznena djela, ali prosječna dob početka činjenja kaznenih djela je 30,40 godina. S obzirom na to da se početak činjenja kaznenih djela protiv spolnih sloboda javlja nešto kasnije u životu, ovakvi rezultati se slažu s Farringtonovim (2003; prema Smallbone i Cale, 2015) zaključcima o seksualnom prijestupništvu u kojima navodi da postoje 2 vrhunca činjenja kaznenih djela kod ove populacije, adolescencija i srednje do kasne 30-e godine života te da češće do početka činjenja djela dolazi u odrasloj dobi nego u adolescenciji.

Oprečni rezultati dobiveni su i vezano za bračni status. Master i sur. (1997; prema Mužinić i sur., 2010) pronašli su da je 70% počinitelja oženjeno, a slične rezultate navode i Mužinić i sur. (2010). Rezultati ovog istraživanja pokazali su da je najviše ispitanika neoženjeno, a ponovno je mogući razlog tome prethodna osuđivanost i provedeno vrijeme na izdržavanju kazne koje je možda onemogućilo ispitanicima da stupe u bračnu zajednicu.

Pronađene su i suprotnosti vezane za završen stupanj obrazovanja pri čemu je istraživanje Mastera i sur. (1997; prema Mužinić i sur., 2010) pokazalo da ispitanici najčešće nisu završili školu. Ovo istraživanje je pokazalo da je gotovo polovica ispitanika završila osnovnu školu te gotovo polovica ispitanika srednju školu. Sličan rezultat dobili su i Mužinić i sur. (2010). Razlike u rezultatima moguće je pripisati različitostima u zakonskim odredbama vezanim za obrazovanje, a kako je osnovno obrazovanje u Republici Hrvatskoj obvezno ovakav rezultat ne čudi.

Molnar (2001; prema Mužinić i sur., 2010) navodi da je alkohol prisutan u 34% slučajeva, a Harris i sur. (2009; prema Smallbone i Cale, 2015) navode da su kod počinitelja kaznenih djela protiv spolnih sloboda uočene su značajne stope problema s alkoholom i problema u odnosima. Rezultati ovog istraživanja pokazali su da je nešto manje od polovice ispitanika počinilo djelo pod utjecajem nekog sredstva, a od toga je 36% ispitanika bilo pod utjecajem alkohola. Jedna od mogućnosti nešto manjeg broja zabilježenih slučajeva prisustva alkohola u vrijeme počinjenja djela je da u nekim slučajevima počinitelj nije otkriven odmah po počinjenju kaznenog djela, nego nekoliko dana kasnije kada više nije bilo moguće utvrditi je li djelo počinjeno pod utjecajem ili nije.

Mužinić (2005; prema Mužinić i sur., 2010) navodi da je među počiniteljima kaznenih djela protiv spolnih sloboda manji broj osoba koje imaju dijagnozu duševne bolesti ili su nedovoljno razvijenih intelektualnih sposobnosti. Češće su to osobe koje zadovoljavaju kriterije za neki od poremećaja ličnosti. Takvi zaključci slažu se sa zaključcima ovog

istraživanja koje je pokazalo da ispitanici u najvećem postotku imaju prosječnu inteligenciju (73,5%) te da gotovo polovica ispitanika nema nikakvu dijagnozu, a oni koji imaju, najčešće imaju dijagnozu poremećaja ličnosti.

Mužinić i sur. (2010) navode i da 63% počinitelja negira djelo u potpunosti, 16% umanjuje krivnju, 5% racionalizira, a 16% priznaje djelo u potpunosti što je u skladu s rezultatima ovog istraživanja koje je pokazalo da počinitelji u najvećoj mjeri poriču kaznu i kazneno djelo (67,3%).

Sukladno rezultatima istraživanja Van Mastrigt i Farrington (2009; prema Smallbone i Cale, 2015) počinjenje kaznenih djela protiv spolnih sloboda rijetko je počinjeno u sudioništvu. Najveći broj ispitanika djelo nije počinio u sudioništvu (81,6%), a počinitelji kaznenih djela prostitucije više od ostalih počinitelja čine djela u sudioništvu. Ovaj rezultat slaže se s rezultatom vezanim za počinjenje djela u sudioništvu Mužinić i sur. (2010), a navode da je gotovo polovica ispitanika (46%) počinilo je dva ili više kaznenih djela, a 84% počinitelja nije počinilo djelo u sudioništvu.

S obzirom na dimenziju učestalosti, istraživanja pokazuju da mali broj počinitelja kaznenih djela protiv spolnih sloboda čini kaznena djela protiv više žrtava dok većina počinitelja kaznenih djela protiv spolnih sloboda počinio jedno kazneno djelo na štetu jedne žrtve (Lussier i Cale, 2013). Slično navode i Pham i sur. (1999; prema Lussier i Cale, 2013) koji su zaključili da počinitelji kaznenih djela protiv spolnih sloboda na štetu žena imaju prosječno 1.8 žrtava, a počinitelji kaznenih djela protiv spolnih sloboda na štetu djece 3.4.

Takav zaključak djelomično se slaže s rezultatom ovog istraživanja koji je pokazao da je 36,7% prethodno neosuđivano, a ostali ispitanici koji su prethodno osuđivani imaju između 2 i 17 prethodnih osuda, a prosječno 4,27 osuda. Ovo istraživanje nije pokazalo koliko je točno svaki počinitelj imao žrtava u svojoj kriminalnoj karijeri, ali je dalo podatak o prethodnim osudama. Od svih ispitanika svega 10,2% počinitelja prethodno je osuđivano zbog iste vrste kaznenih djela, a 20,4% i zbog kaznenih djela protiv spolnih sloboda i zbog ostalih kaznenih djela. Ispitanici koji su prethodno osuđivani zbog kaznenih djela protiv spolnih sloboda najčešće su osuđivani zbog kaznenog djela silovanja i silovanja u pokušaju te bludnih radnji.

Njihov zaključak potvrđuju i podaci o frekvenciji činjenja kaznenih djela koja je u ovom istraživanju najveća kod počinitelja koji kombiniraju kaznena djela, a prosječno čine 1 kazneno djelo godišnje. Počinitelji koji su ranije neosuđivani i počinitelji kaznenih djela

protiv spolnih sloboda imaju manju frekvenciju činja kaznenih djela, a čine manje od jednog djela u jednoj godini.

Kako bi se dobili potpuniji podaci o dimenziji učestalosti bilo bi potrebno provesti istraživanje koje bi uključivalo samoiskaz počinitelja, pregled dokumentacije i službenih statistika. Na temelju isključivo podataka iz dokumentacije teško je donositi zaključke o učestalosti počinjenja kaznenih djela, a pogotovo o stvarnom broju žrtava svakog počinitelja.

Kada se govori o dimenziji težine, govori se o ozbiljnosti kaznenih djela, specijalizaciji i raznolikosti u činjenju kaznenih djela.

Dimenzijom težine istraživači se najčešće bave ispitujući specijalizaciju. Podatak o specijalizaciji daje nam informaciju o tome čine li određene skupine počinitelje samo jednu skupinu kaznenih djela ili kombiniraju činjenje kaznenih djela.

Osim podataka o specijalizaciji bitno je osvrnuti se i na neke druge elemente koji nam daju podatak o ozbiljnosti kaznenih djela kao što je korišteno nasilje i otpor žrtve.

S obzirom na to da su kaznena djela protiv spolnih sloboda u velikom broju slučajeva izrazito nasilna kaznena djela, a pogotovo kazneno djelo silovanja i teška kaznena djela protiv spolnih sloboda, ne čude rezultati da su u uzorku ovog istraživanja upravo počinitelji tih kaznenih djela više koristili fizičku silu i/ili oružje u odnosu na ostale počinitelje, a njihove žrtve su u većem broju slučajeva pružile otpor. Isto tako, važno je napomenuti da je u slučajevima kada žrtve nisu pružale otpor razlog bio starost i nemoć žrtvi što dodatno govori o ozbiljnosti ovih kaznenih djela. Takav rezultat slaže se s istraživanjem Mužinić i sur. (2010) koji navode da počinitelji čije su žrtve u vrijeme počinjenja djela bile punoljetne najčešće koriste kombinaciju fizičke sile i prijetnje.

Mužinić i sur. (2010) navode da najveći broj ispitanika nije imao izrečenu mjeru sigurnosti, dok je 22% ispitanika imalo izrečenu mjeru sigurnosti liječenja od ovisnosti. Slični rezultati dobiveni su i ovim istraživanjem. Pokazali su da 79,6% ispitanika nije imalo izrečenu sigurnosnu mjeru, a oni ispitanici koji jesu, najčešće im je bila izrečena sigurnosna mjera obveznog liječenja od ovisnosti (16,3%). Isto tako, pokazalo se da počinitelji kaznenih djela silovanja najčešće imaju izrečenu sigurnosnu mjeru obveznog liječenja od ovisnosti, a počinitelji teških kaznenih djela protiv spolnih sloboda imaju češće izrečene sigurnosne mjere obveznog psihijatrijskog liječenja, obveznog liječenja od ovisnosti i obveznog psihosocijalnog tretmana od ostalih skupina počinitelja.

Postoje razlike i s obzirom na mjesto počinjenja kaznenog djela. Molnar (2001; prema Mužinić i sur., 2010) navodi kako je mjesto počinjenja najčešće kuća žrtve, a sličan rezultat je dobiven i ovim istraživanjem koje je pokazalo da je najčešće mjesto počinjenja kaznenog djela kuća, stan ili dvorište žrtve, a nakon toga prometno sredstvo. Počinitelji koji su prethodno osuđivani zbog kaznenih djela protiv spolnih sloboda i ostalih kaznenih djela statistički značajno više čine kaznena djela u prometnom sredstvu ili u kući žrtve, a počinitelji kaznenih djela protiv spolnih sloboda statistički značajno više čine kaznena djela u slobodnom prostoru kao što je ulica ili šuma. Prethodno neosuđivani počinitelji češće čine kaznena djela u kući žrtve, zajedničkoj kući žrtve i počinitelja ili kući treće osobe. Ovaj rezultat možemo povezati s dobivenim podacima o odnosu žrtve i počinitelja koji navode da su počinitelji koji su ranije neosuđivani češće počinili trenutno kazneno djelo na štetu poznate osobe u srodstvu s počiniteljem, a počinitelji koji su ranije osuđivani za kaznena djela protiv spolnih sloboda na štetu nepoznate osobe. Do slično zaključka došli su i Mužinić i sur. (2010). Navode da je odnos žrtve i počinitelja u najvećem broju slučajeva bio poznata osoba, a na drugom mjestu nepoznata osoba.

Bitna su i istraživanja o svestranosti i specijalizaciji počinitelja. Istraživanja uglavnom ukazuju na „svestranost“ u činjenju kaznenih djela kod počinitelja kaznenih djela protiv spolnih sloboda. Primjerice, Elliott (1994; prema Smallbone i Cale, 2015), Loeber i Farrington (1998; prema Smallbone i Cale, 2015) smatraju da za odrasle počinitelje kaznenih djela protiv spolnih sloboda postoji jednaka vjerojatnost kako će počiniti neseksualno kazneno djelo nakon osude za kazneno djelo protiv spolne slobode što ukazuje da ne postaju specijalizirani tijekom vremena. S ovim zaključkom slaže se i Lussier (2005; prema Lussier i Cale, 2013) koji navodi da je malo empirijskih dokaza koji podupiru hipotezu specijalizacije te da se počinitelji kaznenih djela protiv spolnih sloboda ne ograničavaju samo na kaznena djela protiv spolnih sloboda. Istraživanja

Rezultati ovog istraživanja su pokazali da i u ovom uzorku postoji „svestranost“ u činjenju kaznenih djela. Ispitanici su u velikom broju slučajeva osuđivani zbog ostalih kaznenih djela te zbog ostalih i kaznenih djela protiv spolnih sloboda. Oni ispitanici koji imaju prethodnu osudu ili osude za kaznena djela protiv spolnih sloboda, u najvećoj mjeri imaju prethodne osude za kaznena djela silovanja i silovanja u pokušaju, a počinitelji koji su prethodno osuđivani zbog ostalih kaznenih djela, najčešće čine nenasilna imovinska kaznena djela (krađa i teška krađa) i ostala djela (prijevara, krivotvorenje isprava, uništenje tuđe stvari, širenje lažnih i uznemirujućih glasina...). Ovi rezultati se donekle slažu s rezultatima koje su

iznijeli Lussier i Cale (2013) da počinitelji kaznenih djela protiv spolnih sloboda najčešće čine neseksualna kaznena djela prije i poslije svojih osuda za seksualna kaznena djela, ali da manjina počinitelja pokazuje raznolikost u seksualnom prijestupništvu. Ovo istraživanje je pokazalo da počinitelji kaznenih djela protiv spolnih sloboda koje karakterizira cjeloživotna perzistentnost u antisocijalnom ponašanju prelaze iz jedne domene kaznenih djela u drugu, ali i da neki počinitelji pokazuju upornost u činjenju kaznenih djela protiv spolnih sloboda.

Dimenzija duljine već je djelomično opisana kroz dimenziju participacije. Kao što je ranije u tekstu navedeno, početak činjenja kaznenih djela kod počinitelja kaznenih djela protiv spolnih sloboda nije u isto vrijeme kao i kod ostalih skupina počinitelja. Piquero i sur. (2008; prema Doležal, 2009) navode da je početak kriminalne karijere u prosjeku između 8. i 14. godine života, a prestanak negdje između 20. i 29. godine života. Iako to važi za neke počinitelje, Hanson (2002; prema Smallbone i Cale, 2015) navodi da za razliku od generalnog prijestupništva, počinitelji kaznenih djela protiv spolnih sloboda najčešće počinju činiti kaznena djela u adolescenciji i u srednjim do kasnim 30-im godinama života. Suprotno tome, neki autori poput Smallbone, Cale (2015), Lussier i Cale (2013) smatraju da je za počinitelje kaznenih djela protiv spolnih sloboda manje karakteristično počinjenje činjenja djela u 30-im godinama nego za počinitelje kaznenih djela na štetu djece.

Ovo istraživanje potvrdilo je mišljenje Hansona (2002; prema Smallbone i Cale, 2015) s obzirom na to da je pokazalo da je prosječna dob početka činjenja 30,40 godina. No takav podatak potrebno je uzeti s rezervom zbog toga što podaci nisu bili dostupni u svim slučajevima, ali i zbog postojanja ekstremnih rezultata u uzorku koji se najviše odnose na nekoliko počinitelja koji su prvo kazneno djelo počinili u staroj životnoj dobi.

Isto tako, pokazalo se da počinitelji koji su prethodno osuđivani za ostala kaznena djela najmlađe životne dobi (između 20 i 40 godina), a počinitelji kaznenih djela protiv spolnih sloboda i oni koji su prethodno osuđivani i za kaznena djela protiv spolnih sloboda i za ostala kaznena djela najviše su srednje životne dobi (između 30 i 55 godina).

Iako postoje brojna istraživanja o početku kriminalne karijere kao što je vidljivo iz navedenih rezultata, oni su još uvijek oprečni. No o odustajanju od činjenja kaznenih djela zna se još manje nego o dobi početka činjenja kaznenih djela protiv spolnih sloboda, a podatke u ovom istraživanju nije bilo moguće prikupiti s obzirom na to da su počinitelji trenutno na izdržavanju kazne zatvora i da nije poznato hoće li i u kojoj mjeri nastaviti činiti kaznena djela nakon izdržavanja kazne zatvora.

Iako ne znamo ništa o kraju kriminalne karijere počinitelja u ovom uzorku, u određenim okolnostima možemo procijeniti vjerojatnost recidiva. One počinitelje koji su ranije neosuđivani zaposlenici Kaznionice i Centra za dijagnostiku u Zagrebu češće karakteriziraju kao manje vjerojatne za recidivizam od počinitelja koji su prethodno osuđivani. Takav zaključak je logičan s obzirom na to da im je ovo prvo službeno zabilježeno kazneno djelo, a i u najvećem broju slučajeva su stare životne dobi pa zbog čimbenika maturacije i dugogodišnjih kazni najvjerojatnije neće biti u mogućnosti ponoviti kazneno djelo. Možemo reći da je njihova kriminalna karijera bila kratka jer je najvjerojatnije uključivala samo jedno kazneno djelo, no bilo bi potrebno provesti istraživanje samoiskazom kako bismo nadopunili podatke i dobili sveobuhvatniju sliku njihovih kriminalnih karijera.

Istraživanja su pokazala da tretman značajno utječe na vjerojatnost recidiva. Prema Hall-u (1995; prema Piquero i sur., 2012) 27% počinitelja koji nisu bili u tretmanu i 19% počinitelja koji jesu bili u tretmanu recidiviralo čineći novo kazneno djelo protiv spolne slobode.

U ovom uzorku gotovo svi ispitanici su uključeni u neki program tretmana, a najviše u tretman počinitelja seksualnih delikata pod nazivom „Prevenција recidivizma i kontrola impulzivnog ponašanja“. No samo na temelju podataka o uključenosti u program tretmana nije moguće donositi zaključke o učinkovitosti programa i vjerojatnosti recidivizma počinitelja.

Zaključno, bitno je naglasiti da većina dostupnih istraživanja koja se bave počiniteljima kaznenih djela protiv spolnih sloboda u uzorak svrstavaju i počinitelje ovih djela na štetu odraslih osoba i na štetu djece. Takvo provođenje istraživanja u kontekstu kriminalne karijere ima određena ograničenja i može dovesti do nekih pogrešnih zaključaka, najviše zbog toga što postoje značajne razlike između te dvije skupine počinitelja. Te razlike se najviše odnose na motivaciju počinitelja koja se kod ovih počinitelja može značajno razlikovati, obilježja odnosa sa žrtvom i obilježja počinitelja.

Počinitelji navedenih kaznenih djela na štetu djece češće čine kaznena djela na štetu osoba s kojima su u poznatom odnosu, a čak i u srodstvu. Češće ne iskazuju poremećaje u ponašanju i manje od počinitelja kaznenog djela silovanja konzumiraju psihoaktivne tvari (Langstrom, Sjostedt i Grann, 2004; prema Simons, 2014). Osim toga, češće čine djela u sudioništvu (De Young, 1988; prema Smallbone i Cale, 2015). Kod ovih počinitelja veća je specijalizacija, a frekvencija činjenja djela je veća s obzirom na to da se ponekad godinama ne otkrije da počinitelj seksualno zlostavlja dijete. Počinitelji kaznenih djela protiv spolnih sloboda na štetu

odraslih ne pokazuju toliku specijalizaciju u činjenju kaznenih djela te su često u poznatom odnosu sa žrtvom, ali uglavnom ne u srodstvu. Čine raznolika kaznena djela, a često pokazuju i eskalaciju u činjenju kaznenih djela od lakših ka težima. Istraživanja su pokazala kako su počinitelji kaznenog djela silovanja, u usporedbi s počiniteljima kaznenih djela protiv spolnih sloboda na štetu djece češće mlađi i imaju veću razinu socijalnih kompetencija (Gannon i Ward, 2008; prema Simons, 2014). Počinitelji kaznenog djela silovanja obično imaju veći broj prethodnih osuda zbog nasilnih kaznenih djela, iskazuju veću razinu agresivnost i sile od počinitelja kaznenih djela protiv spolnih sloboda na štetu djece.

Bitno je naglasiti ove razlike kako bi se istaknulo da rezultati nekih istraživanja na temu kriminalne karijere počinitelja kaznenih djela protiv spolnih sloboda možda ne prikazuju pravu sliku njihove kriminalne karijere ukoliko su u uzorak uključeni počinitelji kaznenih djela protiv spolnih sloboda i na štetu odraslih i na štetu djecu. Ovo istraživanje je provedeno samo s počiniteljima na štetu odraslih osoba, a nisu dostupna druga istraživanja koja su na jednak način odvojila ove dvije skupine, stoga ranije navedene usporedbe rezultata treba promatrati s određenim oprezom.

Osim što većina istraživanja promatra počinitelje kaznenih djela protiv spolnih sloboda na štetu djece i odraslih kao da su jedna skupina, neka istraživanja koja su i napravila podjelu između te dvije skupine promatraju samo počinitelje kaznenih djela silovanja, a ne daju informacije o razlikama između počinitelja kaznenih djela silovanja i drugih kaznenih djela protiv spolnih sloboda.

Ovo istraživanje je pokazalo da postoje razlike između počinitelja s obzirom na kazneno djelo protiv spolnih sloboda. T-test je pokazao da su počinitelji bludnih radnji starije dobi i kasnije počinju činiti kaznena djela, a hi-kvadrat test da počinitelji kaznenih djela silovanja imaju češće izrečenu sigurnosnu mjeru obveznog liječenja od ovisnosti od počinitelji teških kaznenih djela protiv spolnih sloboda koji češće imaju izrečeno više sigurnosnih mjera. Osim toga, pokazao je i da počinitelji kaznenih djela prostitucije više od ostalih počinitelja čine djela u sudioništvu, a da njihove žrtve manje pružaju otpor. Važan rezultat je i onaj koji se tiče korištenja sile. Počinitelji kaznenih djela silovanja statistički značajno više koriste i kombinaciju prijetnje i fizičke sile i/ili oružja, a počinitelji bludnih radnji su skloniji koristiti prijetnju.

Ova saznanja su vrijedna, ali samo početni uvid u razlike u kriminalnoj karijeri počinitelja kaznenih djela protiv spolnih sloboda s obzirom na to da ih nije moguće usporediti s rezultatima nekih drugih istraživanja.

12. OGRANIČENJA I DOPRINOSI ISTRAŽIVANJA

Kako bi se zaključci nekog istraživanja mogli efikasno koristiti, potrebno je biti svjestan i određenih ograničenja istraživanja. Ograničenja provedenog istraživanja odnose se na nekoliko čimbenika.

Prvi čimbenik je mali uzorak istraživanja na koji je utjecala teža dostupnost zatvorske populacije za provođenje istraživanja te potreba dobivanja suglasnosti zatvora i/ili kaznionica i Ministarstva pravosuđa. Upravo zbog tih razloga ovo istraživanje je provedeno samo na temelju dokumentacije zatvorenika Kaznionice u Lepoglavi. No, s obzirom na to da u Republici Hrvatskoj populacija počinitelja kaznenih djela protiv spolnih sloboda nije toliko velika kao neke druge populacije počinitelja, uzorak nije beznačajan. Svakako bi rezultati istraživanja imali višu vanjsku valjanost kada bi istraživanje bilo provedeno na većem uzorku, ali to bi bilo vremenski i organizacijski zahtjevnije istraživanje zbog toga što bi bilo potrebno obuhvatiti sve ili većinu zatvora i kaznionica.

Još jedno ograničenje istraživanja je nesistematičnost i nepotpunost podataka u osobnicima zatvorenika. Ne postoji ujednačenost prikupljanja podataka pa je čest slučaj da u nekim osobnicima ima gomila korisnih i važnih informacija, a u nekim osobnicima postoje samo najosnovnije informacije o počinitelju. Osim toga, podaci koji su dobiveni u Centru za dijagnostiku temelje se isključivo na samoiskazu počinitelja i nije moguće provjeriti istinitost tvrdnji. Zbog toga postoji mogućnost neistinitosti nekih podataka. S druge strane, njih prikupljaju stručnjaci Centra za dijagnostiku pa svakako postoji određena relevantnost tih podataka.

Ovaj rad se bavi jednom nedovoljno istraživanom temom u svijetu pa tako i u Republici Hrvatskoj tako da predstavlja značajan znanstveni doprinos u smislu „istraživačkog otvaranja“ ovog područja. Područje kriminalne karijere počinitelja kaznenih djela protiv spolnih sloboda nije gotovo uopće zastupljeno u znanstvenim radovima. Istraživanje je

eksplorativnog tipa pa može biti temelj za neka buduća istraživanja ove teme ili komparacije ove skupine počinitelja s nekim drugim počiniteljima.

Praktični doprinos rezultata ovog istraživanja se odnosi na primjenu u praksi, a u ovom slučaju je riječ o mogućnostima uspješnijeg preventivnog i tretmanskog djelovanja spram ove skupine počinitelja. Rezultati deskriptivne analize daju bolji uvid u neke karakteristike počinitelja kaznenih djela protiv spolnih sloboda i djelomičan uvid u početak njihove kriminalne karijere što svakako može pomoći pri radu na prevenciji ove vrste kaznenih djela, a i omogućiti bolje razumijevanje počinitelja kako bi im se osigurao specifičan, sveobuhvatan i učinkovit tretman.

13. ZAKLJUČAK

Kaznena djela protiv spolne slobode odnose se na cijeli spektar različitih vrsta kažnjivih ponašanja, a počinitelji koji čine ta djela najčešće imaju različite motivacije za činjenje kaznenih djela. Neke od tih motivacija su potreba za intimnošću koja je izražena na neadekvatan način, potreba za moći, agresijom, seksualna znatiželja i mnoge druge. Teorije koje pokušavaju objasniti ovu skupinu počinitelja i zašto čine kaznena djela naglašavaju da je seksualno delinkventno ponašanje odraz složenog odnosa brojnih bioloških, psiholoških i socijalnih čimbenika.

Unatoč brojnim istraživanjima motivacije i obilježja počinitelja kaznenih djela protiv spolnih sloboda, najveći izazov ovog rada bio je pronaći dovoljno relevantne literature s obzirom na to kako nema puno istraživanja koja se bave kriminalnom karijerom počinitelja kaznenih djela protiv spolnih sloboda.

Ovo rad je proveden na uzorku od 49 muških ispitanika, počinitelja kaznenih djela protiv spolnih sloboda na izdržavanju kazne u Kaznionici u Lepoglavi. Pregledom dokumentacije prikupljene su mnoge informacije koje omogućavaju bolje razumijevanje ovih počinitelja, a ukratko bismo mogli reći da je većina ispitanika u uzorku zrele životne dobi (prosječno imaju 48 godina), nižeg ili srednjeg stupnja obrazovanja i prosječne inteligencije. Prije dolaska na izdržavanje kazne zatvora ispitanici su uglavnom bili nezaposleni, neoženjeni i bez djece, a dolaze iz obitelji niskog ili prosječnog socioekonomskog statusa u kojima je barem jedan član obitelji imao problema s alkoholom. Počinitelji kaznenih djela silovanja i teških kaznenih

djela protiv spolnih sloboda su više od ostalih počinitelja doživljavali fizičko i psihičko nasilje u primarnoj obitelji.

Važan podatak dobiven ovim istraživanjem je onaj koji se odnosi na broj prethodnih osuda. Velik dio ispitanika je prethodno osuđivan (63,3%), a u najvećem broju imaju prethodne osude zbog ostalih kaznenih djela. Nešto manji broj ispitanika (10,2%) osuđivan je zbog počinjenja kaznenih djela protiv spolnih sloboda, a 20,4% ispitanika počinilo je i kaznena djela protiv spolnih sloboda i neka od ostalih kaznenih djela. Unatoč često prisutnom mišljenju društva kako počinitelji seksualnih delikata predstavljaju homogenu skupinu koja se specijalizira za činjenje samo jedne vrste kaznenih djela, brojna su istraživanja došla do suprotnih saznanja, a takav zaključak je potvrdilo i ovo istraživanje.

Ovo istraživanje potvrdilo je mnoge pronalaskeske nekih stranih istraživanja, kao što je podatak da su kaznena djela protiv spolnih sloboda u najmanjoj mjeri počinjena u sudioništvu u ili grupi.

Potvrđeno je i da su žrtva i počinitelj su najčešće bili u odnosu poznate osobe, ali ne u srodstvu, a na drugom mjestu je počinjenje kaznenog djela na štetu nepoznate osobe.

Od brojnih informacija dobivenih ovim istraživanjem, izdvaja se podatak o početku kriminalne karijere. Dostupna svjetska literatura govori o ranom početku činjenja kaznenih djela, a u ovom istraživanju se pokazalo da uzorak počinitelja kaznenih djela protiv spolnih sloboda počinje činiti kaznena djela nešto kasnije, u 30-im godinama života.

Osim podatka o početku kriminalne karijere kod ovih počinitelja, dobiveni su i zanimljivi rezultati o frekvenciji i eskalaciji. Najveću frekvenciju činjenja kaznenih djela u ovom uzorku imaju počinitelji koji čine i kaznena djela protiv spolnih sloboda i ostala kaznena djela, a prosječno čine 1 kazneno djelo godišnje. Najviše ispitanika pokazuje eskalaciju u počinjenju kaznenih djela, a eskaliraju u najvećem postotku od lakših kaznenih djela ka težima. To znači da ti počinitelji u početku svoje kriminalne karijere čine „lakša“ kaznena djela poput prijevara, krađe, kaznena djela vezana uz zlouporabu sredstava ovisnosti, a postupno počinju činiti sve „teža“ kaznena djela kao što su razbojništva, silovanje, ubojstvo. Pojam „teža“ kaznena djela odnosi se na ona koja nose više posljedica za društvo i koja imaju direktnu žrtvu.

Pri interpretaciji rezultata u obzir se mora uzeti veličina uzorka te problem nedostupnosti nekih podataka bitnih za dobivanje potpune slike o kriminalnoj karijeri. Kako bi se dobila potpunija slika kriminalne karijere ove skupine počinitelja, potrebno je provesti

sveobuhvatnije istraživanje koje bi obuhvatilo veći broj počinitelja iz većeg broja kaznenih tijela te bi tada imali mogućnost veće usporedbe između počinitelja i njihovih kriminalnih karijera.

Ovo istraživanje predstavlja samo mali uvid u iznimno delikatno i kompleksno područje kriminalne karijere počinitelja kaznenih djela protiv spolnih sloboda. Svakako su potrebna i poželjna buduća istraživanja ove teme, kako bi se omogućio što bolji tretman počinitelja te preventivno djelovanje u smjeru sprječavanja počinjenja kaznenih djela protiv spolnih sloboda.

14. LITERATURA

1. Blokland, A., Lussier, P. (2015). The Criminal Career Paradigm and Its Relevance to Studying Seks Offenders. U: Blokland, A., Lussier, P. (Ur.): Sex Offenders- A Criminal Career Approach, 3-23: John Wiley & Sons.
2. Broadhurst, R. G., Maller, R. A (1992). The recidivism of sex offenders in the western Australian prison population. *Brit. J. Criminol.*, 32(1), 54-80.
3. Bushway, S. D., Thornberry, T. P., Krohn, M. D. (2003). Desistence as a Developmental Process: A Comparison of Static and Dynamic Approaches. *Journal of Quantitative Criminology*. 19(2). 129-153.
4. Doležal, D. (2009). Kriminalna karijera. *Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci*, 30(2), 1082-1107.
5. Doležal, D. (2009). Razlike u dubini uključenosti u kriminalni životni stil među zatvorenicima s obzirom na dob, recidivizam te nasilnost kaznenog djela. *Kriminologija i socijalna integracija*, 17 (2), 1-13836.
6. Državni zavod za statistiku (2017). Punoljetni počinitelji kaznenih djela, prijave, optužbe i osude u 2016. godini. Preuzeto 06. ožujka 2018, s internetske stranice: https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2017/SI-1605.pdf

7. Državni zavod za statistiku (2016). Punoljetni počinitelji kaznenih djela, prijave, optužbe i osude u 2015. godini. Preuzeto 06. ožujka 2018, s internetske stranice: https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2016/SI-1576.pdf
8. Državni zavod za statistiku (2015). Punoljetni počinitelji kaznenih djela, prijave, optužbe i osude u 2014. godini. Preuzeto 06. ožujka 2018, s internetske stranice: https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2015/SI-1551.pdf
9. Državni zavod za statistiku (2014). Punoljetni počinitelji kaznenih djela, prijave, optužbe i osude u 2013. godini. Preuzeto 06. ožujka 2018, s internetske stranice: https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2014/SI-1528.pdf
10. Državni zavod za statistiku (2013). Punoljetni počinitelji kaznenih djela, prijave, optužbe i osude u 2012. godini. Preuzeto 06. ožujka 2018, s internetske stranice: https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2013/SI-1504.pdf
11. Državni zavod za statistiku (2012). Punoljetni počinitelji kaznenih djela, prijave, optužbe i osude u 2011. godini. Preuzeto 06. ožujka 2018, s internetske stranice: <https://www.dzs.hr/>
12. Državni zavod za statistiku (2011). Punoljetni počinitelji kaznenih djela, prijave, optužbe i osude u 2010. godini. Preuzeto 06. ožujka 2018, s internetske stranice: <https://www.dzs.hr/>
13. Državni zavod za statistiku (2010). Punoljetni počinitelji kaznenih djela, prijave, optužbe i osude u 2009. godini. Preuzeto 06. ožujka 2018, s internetske stranice: <https://www.dzs.hr/>
14. Kazneni zakon, Narodne novine 125/11, 144/12, 56/15, 61/15, 101/17.
15. Kazneni zakon, Narodne novine 110/97, 27/98, 50/00, 129/00, 51/01, 111/03, 190/03, 105/04, 84/05, 71/06, 110/07, 152/08, 57/11, 143/12.
16. Kercher, G., Long, L. (1991). *Supervision and Treatment of Sex Offenders*. Houston: Sam Houston Press.
17. Kleemans, E., de Poot, C. (2008). *Criminal Careers in Organized Crime and Social Opportunity Structure*. European Society of Criminology and SAGE Publications, 5(1), 69-98.
18. Francis, B., Soothill, K., Piquero, A. (2007). Estimation Issues and Generational Changes in Modeling Criminal Career Length. *Crime and Delinquency*, 53(1), 84-105.
19. Faupel, S. (2015). Etiology of adult sexual offending. Preuzeto 09. travnja 2018., s internetske stranice: <https://www.smart.gov/pdfs/EtiologyofAdultSexualOffending.pdf>

20. Luca- Mrđen, J. (2005). Adolescent seksualni nasilnik. *Ljetopis socijalnog rada*, 12(1), 131-144.
21. Lussier, P., Bouchard, M., Beauregard, E. (2011). Patterns of criminal achievement in sexual offending: Unravelling the “successful” sex offender. *Journal of Criminal Justice*, 39, 433–444.
22. Lussier, P., Cale, J. (2013). Beyond sexual recidivism: A review of the sexual criminal career parameters of adult sex offenders. *Aggression and Violent Behavior*, 18, 445-457.
23. Miethe, T., Olson, J., Ojmarrh, M. (2006). Specialization and Persistence in the Arrest Histories of Sex Offenders. *Journal of Research in Crime and Delinquency*, 43(3), 204-229.
24. Moffitt, T.E. (1993). Adolescence-Limited and Life-Course-Persistent Antisocial Behavior: A Developmental Taxonomy. *Psychological Review*. 100(4), 674-701.
25. Mužinić, L., Rošić, D., Morić, S., Šuperba, M. (2010). Penološko psihijatrijske karakteristike seksualnih delinkvenata. U: Mužinić, L, Vukota, Lj. (Ur.): *Tretman seksualnih delinkventata i zaštita zajednice*, 65-76. Zagreb: Medicinska naklada Zagreb, Psihijatrijska bolnica Vrapče.
26. Piquero, A. R., Farrington, D. P., Blumstein, A. (2003). The Criminal Career Paradigm. *Crime and Justice*. 30, 359-506.
27. Piquero, A.R., Farrington, D. P., Jennings, W.G., Diamond, B., Craig, J. (2012). Sex offenders and sex offending in the Cambridge study in delinquent development: prevalence, frequency, specialization, recidivism, and (dis)continuity over the lifecourse. *Journal of Crime and Justice*, 35(3), 412-426.
28. Porter, S., Brinke, L., Wilson, K. (2009). Crime profiles and conditional release performance of psychopathic and non-psychopathic sexual offenders. *Legal and Criminological Psychology*, 14, 109-118.
29. Radačić, I. (2014). *Seksualno nasilje- mitovi, stereotipi i pravni sustav*. Zagreb: TIM press.
30. Ridgeway, G., Listenbee, R. (2014). Criminal career patterns. Preuzeto 09. veljače 2018., s internetske stranice: <https://www.ncjrs.gov/pdffiles1/nij/242545.pdf>
31. Simons (2014). Sex Offender Typologies. Preuzeto 17. ožujka 2018, s internetske stranice: https://www.smart.gov/SOMAPI/sec1/ch3_typology.html
32. Singer, M. (1996). *Kriminologija*. Zagreb: Nakladni zavod Globus.

33. Smallbone, S., Cale, J. (2015). An Integrated Life-Course Developmental Theory of Sexual Offending. U: Blokland, A., Lussier, P. (Ur.): Sex Offenders- A Criminal Career Approach, 43-71: John Wiley & Sons.
34. Thakker, J., Ward, T. (2015). Criminal Career Features in Theories of Sexual Offending. U: Blokland, A., Lussier, P. (Ur.): Sex Offenders- A Criminal Career Approach, 23-43: John Wiley & Sons.
35. Van Mastrigt, S. B., Farrington, D. P. (2009). Co-offending, Age, Gender and Crime Type: Implications for Criminal Justice Policy. British Journal of Criminology. 49, 552-573.
36. Vrselja, I. (2010). Etiologija delinkventnog ponašanja: Prikaz Pattersonove i Moffitine teorije razvojne psihopatologije. Psihologijske teme, 19 (1), 145-168.

15. PRILOG DIPLOMSKOM RADU- UPITNIK

15.1. Upitnik kriminalne karijere počinitelja kaznenih djela protiv spolnih sloboda

1. Dob: _____

2. Spol: M Ž

3. Obrazovanje:

1. bez osnovne škole
2. osnovna škola
3. srednja škola
4. viša škola
5. fakultet
6. doktorat

4. Obiteljski status:

1. neoženjen
2. razveden
3. udovac
4. izvanbračna zajednica
5. oženjen
6. ostalo: _____

5. Radni status prije dolaska na izdržavanje kazne:

1. nezaposlen
2. umirovljenik
3. povremeno zaposlen (sezonski rad, rad na „crno“)
4. zaposlen, ali ne prima plaću
5. u stalnom radnom odnosu

6. Broj djece: _____

7. Mjesto stanovanja prije dolaska na izdržavanje kazne:

1. mjesto do 10 000 stanovnika
2. mjesto – od 10 000 do 50 000 stanovnika
3. mjesto- od 50 000 do 100 000 stanovnika
4. mjesto- više od 100 000 stanovnika

8. Vrsta kaznenog djela (trenutno kazneno djelo): _____

9. Visina kazne za trenutno kazneno djelo: _____

10. Dob počinitelja u vrijeme izvršenja kaznenog djela:

1. manje od 20 godina
2. između 20 i 30 godina
3. između 30 i 40 godina
4. između 40 i 55 godina
5. više od 55 godina

11. Izrečena sigurnosna mjera:

1. ne
2. da, obvezno psihijatrijsko liječenje
3. da, obvezno liječenje od ovisnosti
4. da, obvezan psihosocijalni tretman
5. da, _____

12. Suučesništvo pri počinjenju trenutnog kaznenog djela?

1. ne

2. da, koliko osoba je sudjelovalo? _____

13. Mjesto izvršenja kaznenog djela (moguće više odgovora):

1. slobodni prostor (ulica, šuma...)
2. prometno sredstvo
3. kuća, stan, dvorište treće osobe
4. radno mjesto počinitelja
5. radno mjesto žrtve
6. kuća, stan ili dvorište počinitelja
7. kuća, stan ili dvorište žrtve
8. zajednička kuća, stan ili dvorište
9. ostalo: _____

14. Dob žrtve u vrijeme izvršenja djela (ukoliko je podatak dostupan): _____

15. Spol žrtve: M Ž

16. Da li je žrtva pružala otpor?

1. ne
2. da

17. Odnos počinitelja i žrtve:

1. nepoznata osoba
2. da, poznata osoba, ali ne u srodstvu s počiniteljem
3. da, poznata osoba u srodstvu s počiniteljem

18. Da li je prilikom izvršenja kaznenog djela zbog kojeg je osuđenik trenutno na izdržavanju kazne zatvora korišten neki oblik nasilja nad žrtvom?

1. ne
2. da, prijatna
3. da, uporaba fizičke sile i/ili oružja
4. da, prijatna i uporaba fizičke sile i/ili oružja

19. Ukupni broj počinjenih kaznenih djela prema KE: _____

20. Ranija osuđivanost?

1. ne
2. da, zbog seksualnih kaznenih djela,
_____ (koliko)
3. da, zbog ostalih kaznenih djela,
_____ (koliko i vrsta)

21. Postoji li eskalacija u činjenju kaznenih djela?

1. ne
2. da, postoji eskalacija unutar istog kaznenog djela
3. da, postoji eskalacija od lakših kaznenih djela ka težima

22. Frekvencija činjenja kaznenih djela:

1. manje od jednog kaznenog djela u godini dana
2. 1 kazneno djelo u godini dana
3. 2-3 kaznenih djela u godini dana
4. više od 3 kaznenih djela u godini dana

23. Problemi u školovanju:

1. ne
2. da

24. Dob početka činjenja kaznenih djela (ukoliko je podatak dostupan): _____

25. Primjena neke od odgojnih mjera u djetinjstvu/adolescenciji?

1. ne
2. sudski ukor
3. posebne obveze
4. upućivanje u centar za odgoj
5. pojačana briga i nadzor
6. pojačana briga i nadzor uz dnevni boravak u odgojnoj ustanovi
7. upućivanje u odgojnu ustanovu
8. upućivanje u odgojni zavod
9. upućivanje u posebnu odgojnu ustanovu

26. Institucionalizacija prije 18. godine?

1. ne
2. dom za djecu
3. odgojni zavod
4. maloljetnički zatvor
5. ostalo: _____

27. Stav prema djelu (trenutno kazneno djelo):

1. ne prihvaća kaznu
2. djelomično kritičan prema djelu
3. u potpunosti kritičan prema djelu

28. Ubrojivost (za trenutno kazneno djelo):

1. bitno smanjeno ubrojiv

2. smanjeno ubrojiv
3. ubrojiv

29. Opća inteligencija:

1. ispodprosječna inteligencija
2. prosječna inteligencija
3. iznadprosječna inteligencija

30. Djelo je počinjeno pod utjecajem:

1. nije počinjeno pod utjecajem alkohola/droga
2. alkohola
3. droga
4. oboje

31. Postoji li dijagnoza?

1. ne
2. da, ovisnosti o alkoholu
3. da, ovisnosti o drogama
4. da, dijagnoza poremećaja ličnosti

32. Uključenost u posebne programe tretmana:

1. ne
2. da

33. Vjerojatnost kriminalnog recidiva (prema Pojedinačnom programu postupanja):

1. niska
2. moguća
3. vjerojatna